

Kraftledning Kolbotten–Nynäshamn

Arkeologisk utredning etapp 1

Grödinge, Nynäshamn, Salem, Sorunda och Östertälje socknar
Botkyrka, Nynäshamn, Salem och Södertälje kommuner
Stockholms län
Södermanland

Britta Kihlstedt

Kraftledning Kolbotten–Nynäshamn

Arkeologisk utredning etapp 1

Grödinge, Nynäshamn, Salem, Sorunda och Östertälje socknar
Botkyrka, Nynäshamn, Salem och Södertälje kommuner
Stockholms län
Södermanland

Britta Kiblstedt

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2021

Samtliga foton av Britta Kihlstedt om inget annat anges.

Omslag: Gränsmärke KM118 (L2020:10861).

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

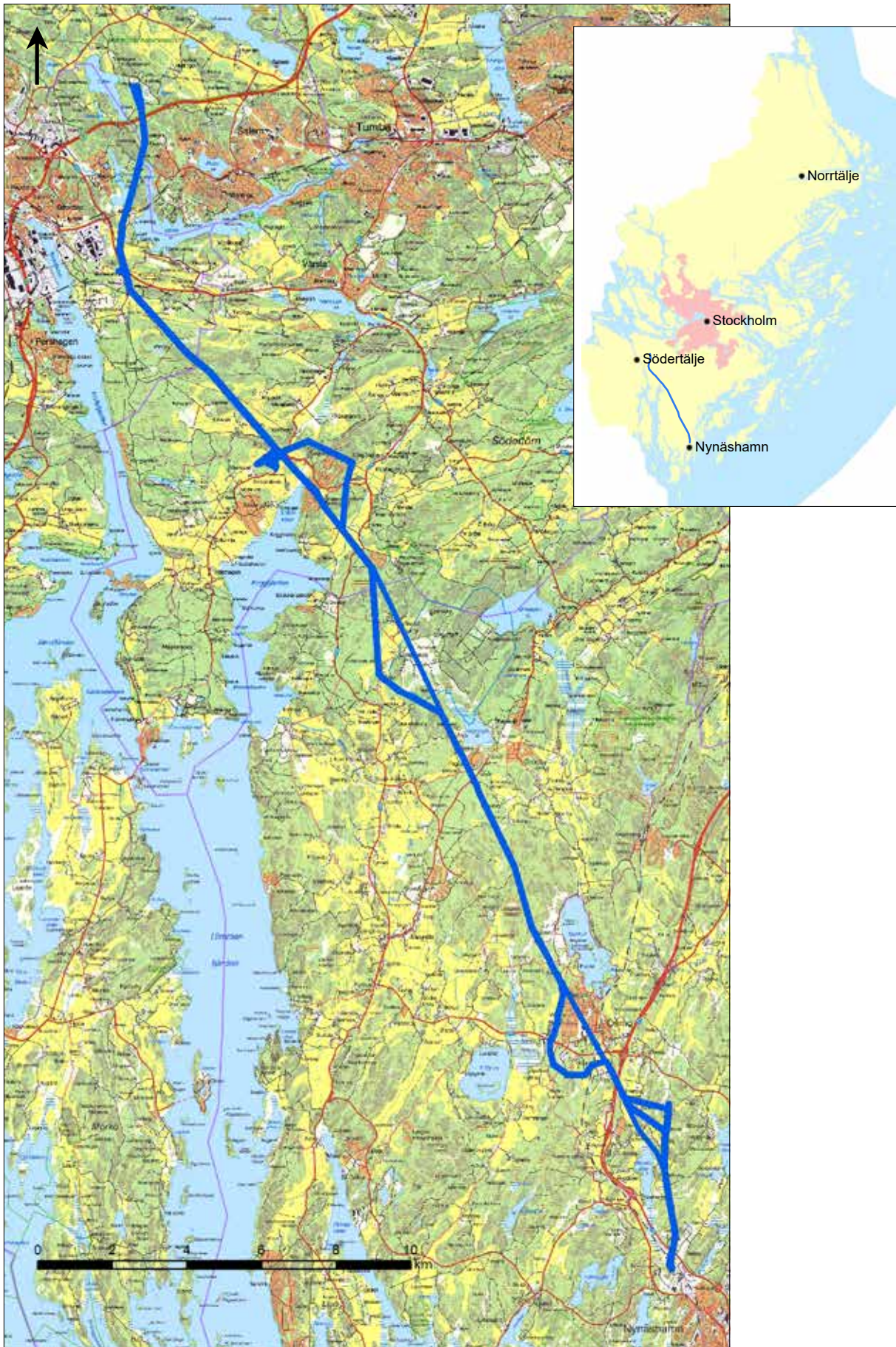
Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande 915184 och 928234.

ISBN 978-91-7453-930-1

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
Förutsättningar	6
Syfte och målgrupper	6
Metod och genomförande	7
<i>Kart- och arkivstudier</i>	7
<i>Fältinventering</i>	7
<i>Fynd</i>	7
<i>Dokumentation</i>	7
<i>Våtmarker</i>	7
Utredningsområdet	8
<i>Naturgeografiska förutsättningar</i>	8
<i>Antikvarisk bakgrund och tidigare undersökningar</i>	12
<i>Riksintresseområden</i>	13
Resultat	14
<i>Fornlämningar</i>	14
<i>Övriga kulturbhistoriska lämningar (ÖKL)</i>	14
<i>Möjliga fornlämningar</i>	15
<i>Ej kulturbhistoriska lämningar och lämningar utan antikvarisk bedömning</i> ..	16
Fördjupad resultatredovisning	16
<i>Det dolda stenålderslandskapet</i>	16
<i>Brons- och järnåldersbygder</i>	21
<i>Medeltid och historisk tid</i>	25
Referenser	33
Litteratur	33
Kart- och arkivmaterial	34
Övriga källor	35
Tekniska och administrativa uppgifter	36
Bilagor	37
Bilaga 1. Objektstabell	38
Bilaga 2. Kartor	53
<i>Karta 1</i>	54
<i>Karta 2</i>	55
<i>Karta 3</i>	56
<i>Karta 4</i>	57
<i>Karta 5</i>	58
<i>Karta 6</i>	59
<i>Karta 7</i>	60
<i>Karta 8</i>	61
<i>Karta 9</i>	62
<i>Karta 10</i>	63
<i>Karta 11</i>	64
<i>Karta 12</i>	65
<i>Karta 13</i>	66
<i>Karta 14</i>	67
<i>Karta 15</i>	68
<i>Karta 16</i>	69
Bilaga 3. Fyndtabell	70

Figur 1. Utredningsområdet, markerat med blått, löper från Kolbotten i norr tvärs över Södertörn ner mot Nynäshamn i sydöst. Utdrag ur Vägkartan. Skala 1:150 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har utfört en arkeologisk utredning etapp 1 inför planerad ombyggnation av en kraftledning mellan Kolbotten och Nynäshamn. Den totala sträckan är cirka 55 km och korridorrens bredd varierar mellan 40 och 120 meter. Totalt omfattar utredningen cirka 440 hektar. Arbetet har innefattat kart- och arkivstudier samt fältinventering av hela sträckan.

Ledningskorridoren passerar genom det sörmländska sprickdalslandskapets topografiskt och fornlämningsmässigt mycket varierande miljöer, med både höglänta skogsområden där få lämningar sedan tidigare är kända och fornlämningsrika bygder i dalgångarna. De objekt som finns inom utredningskorridoren speglar områdets varierande karaktär. Totalt har utredningen resulterat i att 238 objekt har identifierats inom utredningskorridoren – 77 av dessa var sedan tidigare registrerade i Kulturmiljöregistret (KMR), medan 161 har påträffats inom ramen för utredningen. Bland de tidigare registrerade lämningarna dominerar gravar och gravfält från järnålder, men här finns också hållristningar och skärvtenshögar från bronsålder liksom enstaka lämningar från historisk tid som bytomter och kolbottnar. Samtliga sedan tidigare registrerade lämningar har kontrollerats vid utredningen varvid korrigeringar har gjorts för ungefär hälften. För ett tiotal föreslås en ny lämningstyp och/eller antikvarisk bedömning på grund av att den äldre registreringen varit felaktig eller inaktuell (tabell 1).

Tabell 1. Sammanfattning av objekten inom utredningskorridoren utifrån deras antikvariska bedömning/status.

Antikvarisk bedömning	Tidigare registrerade	Nypåträffade	Totalt
Fornlämning	48	5	53
Möjlig fornlämning	6	5	11
Möjlig fornlämning, boplatsläge	–	127	127
Övrig kulturhistorisk lämning	11	23	34
Ej kulturhistorisk lämning/ej fornlämning	3	1	4
Ingen antikvarisk bedömning, borttagen	9	–	9
Totalt	77	161	238

Den absoluta merparten av de nyregistrerade objekten (127 stycken) utgörs av boplatslägen, det vill säga terränglägen där lämningar, främst från förhistoriska boplatser, kan finnas dolda under mark. För att klargöra om så är fallet krävs en andra utredningsetapp där söschakt eller handgrävda rutor tas upp. Andra lämningar som har osäker fornlämningsstatus till dess att de utretts vidare är de kolningslämningar som finns inom området. Tre tidigare oregistrerade kolbottnar och två kolningsgropar har påträffats vid utredningen.

Bland de övriga ”nya” objekten finns fem lämningar som bedömts som fornlämningar och som därmed är skyddade enligt lag. Det rör sig om ett område med fossil åkermark, en stenåldersboplat (KM105), en färdväg, ett gränsmärke och en bytomt/gårdstomt. Den senare är platsen för byn, möjligen torpet, vid Bondgårde som återfinns på flera äldre kartor, den äldsta från 1690.

Fyra nya fyndplatser har registrerats. På tre av platserna påträffades fynd av kvarts och/eller grönsten vid inventeringen. Fyndplatser klassas som övriga kulturhistoriska lämningar. I de här fallen utgör de dock sannolikt fornlämningar, men fynden är så pass få att detta inte går att säkert avgöra utan markingrepp inom ramen för en andra utredningsetapp. I anslutning till dessa områden har därför också boplatslägen markerats. Den fjärde fyndplatsen är en äldre uppgift om en yxa från stenålder som påträffats i en våtmark. Vad denna representerar är dock svårt att säga eftersom fyndplatsen inte är närmare angiven.

Ytterligare 23 nyregistrerade objekt utgör övriga kulturhistoriska lämningar. Det rör sig huvudsakligen om gränsmärken och äldre väglämningar, men också om ett område med fossil åkermark och ett par sentida röjningsrösen. Dessa lämningar har alltså inte samma skydd som fornlämningar men kan ändå ha ett visst kulturhistoriskt värde. Flera av dessa lämningar är av sådan karaktär att de inte registreras i KMR.

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har utfört en arkeologisk utredning etapp 1 inför ombyggnation av en kraftledning mellan Kolbotten och Nynäshamn. Utredningen föränsleds av att Vattenfall Elddistribution AB planerar att spänningshöja och bygga om ledningen, huvudsakligen parallellt med befintlig ledning som därefter rivs, men delvis också i ny sträckning. Kraftledningen kommer att utföras som luftledning med undantag för sträckan vid Ösmo tätort där ledningen förläggs som markkabel. Utredningskorridoren har en sammanlagd längd om cirka 55 km och omfattar totalt cirka 440 hektar (figur 1). Den arkeologiska utredningen har utförts efter beslut av Länsstyrelsen i Stockholms län i enlighet med 2 kap. 11 § kulturmiljölagen (1988:950). Länsstyrelsens beslut har dnr 431-20428-2020 och fattades den 24 november 2020. För utredningens kostnader svarade Vattenfall Eldistribution AB.

Fältarbetet utfördes under september–november 2020. Ansvarig för arbetet var Britta Kihlstedt som har utfört huvuddelen av inventeringen i fält och också sammanställt föreliggande rapport. I fältarbetet deltog också Ellinor Sabel och Henrik Runeson, KM. Anna Ulfhielm, Almunga AB, har deltagit i både fält- och rapportarbete och då främst ansvarat för besiktning och bedömning av tidigare registrerade lämningar inom utredningskorridoren. I arbetet med historiska kartor har också Andrea Olausson, KM, bistått.

Rapporten inleds med en redovisning av utredningens förutsättningar avseende uppdragets syfte och metodik, landskapets naturgeografi och den antikvariska bakgrunden. Därefter redovisas utredningens resultat i text och i sammanfattande tabeller. Samtliga objekt återfinns med mer detaljerade beskrivningar i tabellform i bilaga 1 och markerade på kartor (karta 1–16) i bilaga 2.

Förutsättningar

Syfte och målgrupper

Det övergripande syftet med den arkeologiska utredningen har varit att ta reda på om fornlämningar berörs av det planerade arbetsföretaget. Avsikten har varit att resultaten från utredningen ska kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten ska också kunna användas som underlag i företagarens planering.

Utredningens målgrupper är främst Länsstyrelsen och Vattenfall Eldistribution AB. Resultaten kan även komma att användas av undersökare när en undersökningsplan för en arkeologisk förundersökning eller undersökning ska upprättas.

Mer konkret har syftet varit att:

- Lokalisera och dokumentera tidigare okända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar inom utredningsområdet samt att om möjligt preliminärt avgränsa dessa.
- Göra en bedömning av alla tidigare registrerade lämningar inom området.
- Lokalisera och dokumentera terränglägen som bedöms som lämpliga för förhistoriska boplatser där lämningar kan finnas dolda under mark.

Metod och genomförande

Kart-och arkivstudier

Kart- och arkivstudierna har utförts dels före fältinventeringen för att samla och strukturera uppgifter som pekar mot möjliga lämningar i fält, dels efter fältinventeringen för att om möjligt kontrollera om historiska lämningar tillkommit före- eller efter 1850, vilket är gränsen för att de ska kunna klassas som fornlämningar. Följande källor/register har utnyttjats:

- Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister (KMR).
- Skogsstyrelsens Skog och Historia-register.
- Historiska museets lösfyndsregister.
- Ortnamsarkivet Sofi, Uppsala.
- Historiska kartor via Lantmäteriet och Riksarkivet.
- Jordarts-, berggrunds- och strandlinjekartor från Sveriges geologiska undersökning (SGU).

Fältinventering

Hela korridoren har fältinventerats, vilket inneburit att terrängen genomsökts varvid tidigare okända fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar, liksom områden där lämningar misstänks finnas dolda under mark (så kallade boplatslägen), har mätts in och beskrivits. Även sentida röjningsrösen och gränsmärken har noterats, även i de fall de inte kommer att registreras i Kulturmiljöregistret (KMR). Geologsönd har använts vid behov för att kontrollera till exempel förekomst av träkol i otydliga gropar och kolbottnar samt för att bedöma jordart vid boplatslägen.

Samtliga sedan tidigare registrerade lämningar har besiktigats. Särskild vikt har lagts vid att kontrollera läge och geometrier samt lämningstyp och antikvarisk bedömning. Korrigering av läge/utbredning har skett dels utifrån iakttagelser i fält, dels utifrån terrängskuggningskartan och ortofoto. Mot bakgrund av att många lämningar idag är övervuxna och svårbesiktigade, inte minst de som ligger i ledningssträckningen där ofta örnbräken och sly växer tätt, har däremot inga nya beskrivningar gjorts av lämningar som sedan tidigare är väl beskrivna.

Fynd

Fynd har tillvaratagits restriktivt, men i två fall har det varit svårt att bedöma fynden i fält och de har därför tillvaratagits för rengöring och registrering. Fynden kommer att inlämnas till Statens historiska museer.

Dokumentation

Dokumentationen i fält har utförts genom inmätning med GPS, beskrivning och fotografering. Inmätningarna har hanterats i ArcMap 10.7.1 och kontrollerats mot terrängskuggningskartor och ortofoton. Bedömning och beskrivning av påträffade lämningar har gjorts i enlighet med Riksantikvarieämbetets anvisningar och praxis såsom de framgår av handlingar knutna till KMR/Fornreg. Samråd har även skett med Länsstyrelsen. Slutligen har lämningsinformationen laddats upp i KMR.

Våtmarker

Inga särskilda insatser har i detta skede gjorts kring de många våtmarkerna i området. Många av dessa har dock potentiellt stort arkeologiskt informationsvärde på grund av goda bevaringsförhållanden för eventuella lämningar. I den händelse våtmarker berörs av exploatering kan det därför vara motiverat att komplettera informationen kring dessa.

Utredningsområdet

Sträckningen börjar i norr vid Kolbottens kraftstation, som ligger mellan Salem och Södertälje, och löper söderut förbi dalgången vid Hall där den böjer av åt sydöst och fortsätter förbi Snäckstavik/Kagghamra och vidare genom Sorunda mot Ösmo för att sluta strax norr om Nynäshamn. Vid Kagghamra, Stutby och Ösmo delar sig utredningsområdet i två korridorer och sydost om Ösmo, vid Klövsjön, finns tre sträckningsalternativ. Sammantaget uppgår utredningskorridorernas längd till cirka 55 km. Bredden varierar mellan 40 och 120 meter och den totala omfattningen uppgår till cirka 440 hektar. Sträckningen passerar genom fem socknar och fyra kommuner – Salem socken i Stockholms kommun, Östertälje socken i Södertälje kommun, Grödinge socken i Botkyrka kommun samt Sorunda, Ösmo och Nynäshamn socknar i Nynäshamns kommun.

Naturgeografiska förutsättningar

Området utgör en del av Södermanlands karaktäristiska sprickdalslandskap med markanta höjdparter och mellanliggande smala dalgångar bildade genom sprickor och förkastningar i den ursprungliga berggrundsplatån. Nivåskillnaderna inom området är stora med branta övergångar mellan berg och dalgångar. De högsta partierna i Hamra skog vid Kagghamra och i skogspartierna norr om Stutby i den mellersta delen av sträckningen når upp mot 75 meter över havet, medan dalgångarnas mer böljande topografi ofta ligger runt 20–30 meter över havet (figur 2–3).

Berggrunden domineras av gnejser tillsammans med kvarts- och fältspatsrika sedimentära bergarter som gråvacka. Därutöver finns mindre förekomster av basiska bergarter som gabbro och diabas, bland annat i Ösmotrakten, liksom kalkstensförekomster. Även kalkstenen är mest framträdande i områdets södra del, i synnerhet kring Stora Vika väster om sträckningen, där också storskalig brytning av kalk försiggått under 1900-talets andra hälft.

De högre partierna består av kalberg och morän och är i allmänhet skogbevuxna medan de mellanliggande dalgångarna fyllts av finare sediment, i det aktuella området främst glacialleror med mindre partier av postglaciala leror i de djupare delarna. I området runt Snäckviken förekommer också grövre, moiga jordar. Sedimentmarkerna är idag ofta uppodlade. Inom området finns också ett stort antal små och stora våtmarker av varierande slag, varav flera utgörs av stora mossar med omfattande torv och gyttjelager som till exempel Väggarö mosse och Hannmossen. Våtmarkerna ligger i allmänhet i de stora skogsområdena, men även delar av åkermarkerna har ursprungligen utgjort våtmarker

Figur 2. Det mjukt böljande, småbrutna odlingslandskapet i Grödinge. Fotot är taget från gravfältet vid Bondberga (L2017:8102) och söderut.

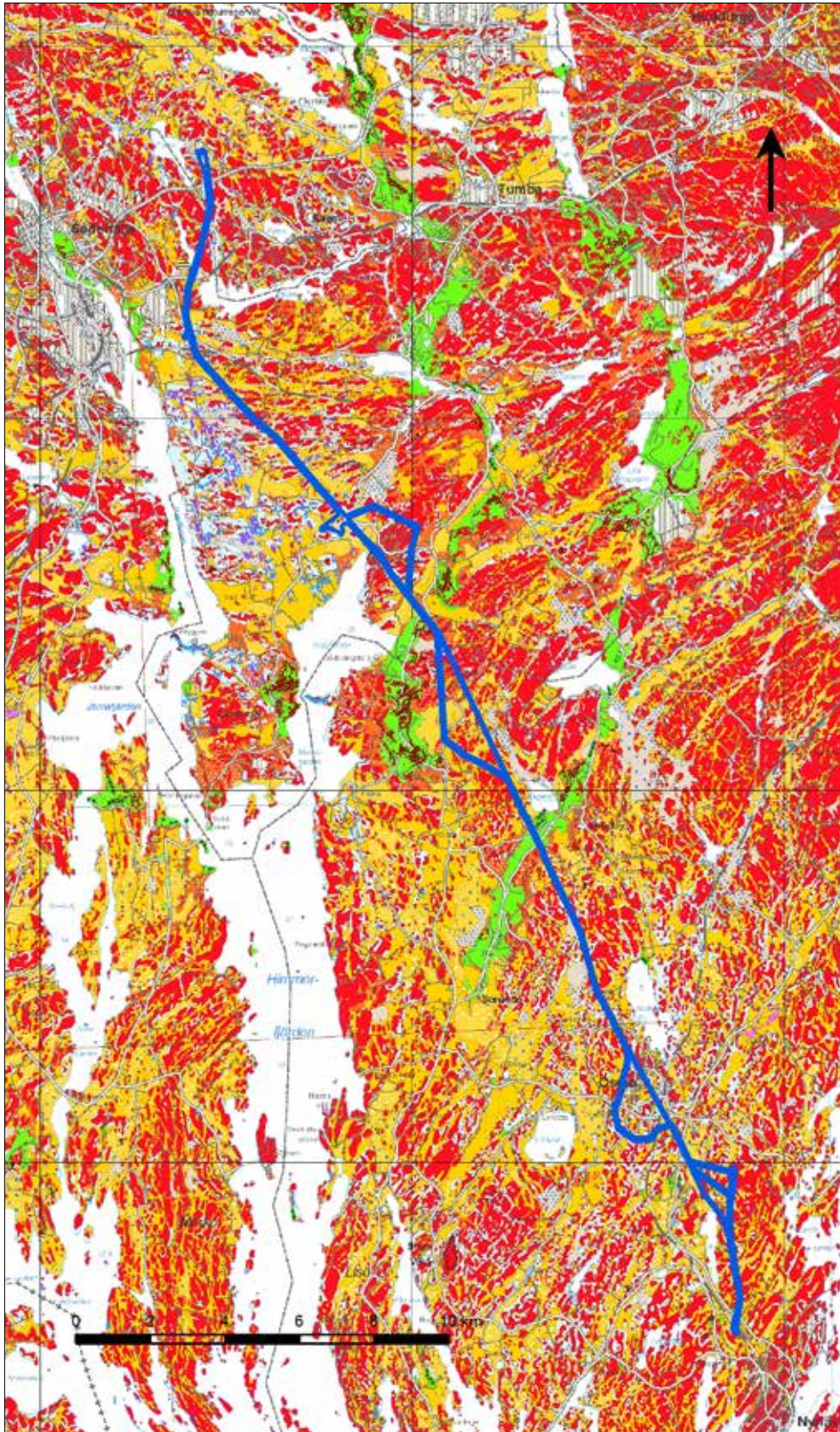
som dikats och uppodlats. En del av den stora dalgången vid Sorunda kyrka ("dyarna"), väster om utredningsområdet, är exempel på odlingsjord som vunnits genom utdikning av våta marker.

Den generella bilden med omväxlande sedimentfyllda dalgångar och branta bergshöjder bryts av ett par omfattande stråk av sandiga isälvsavlagringar (åsar) som löper i närmast nord-sydlig riktning genom landskapet. En av dessa börjar vid Frölunda på Södertörns västsida och löper upp mot Vårsta för att längre norrut övergå i Uppsalaåsen. Där den korsar utredningsområdet, mellan Kagghamra och Tegelvreten, är åsen uppbruten och flack och saknar ryggform. Ett andra isälvsstråk löper från Sorunda kyrka upp mot Tumba och passerar utredningsområdet vid Fagersjö, där det utgör ett markant inslag i landskapsbilden med en tydlig ryggform. Båda isälvsstråken omges av omfattande flacka svallsandsområden, vilket de många ortnamnen med efterledet -malm vittnar om (figur 4).

Figur 3. De bergiga, höglänta skogsmarkerna norr om dalgången vid Stutby – ett annat exempel på karaktäristiska naturtyper inom sträckningen.

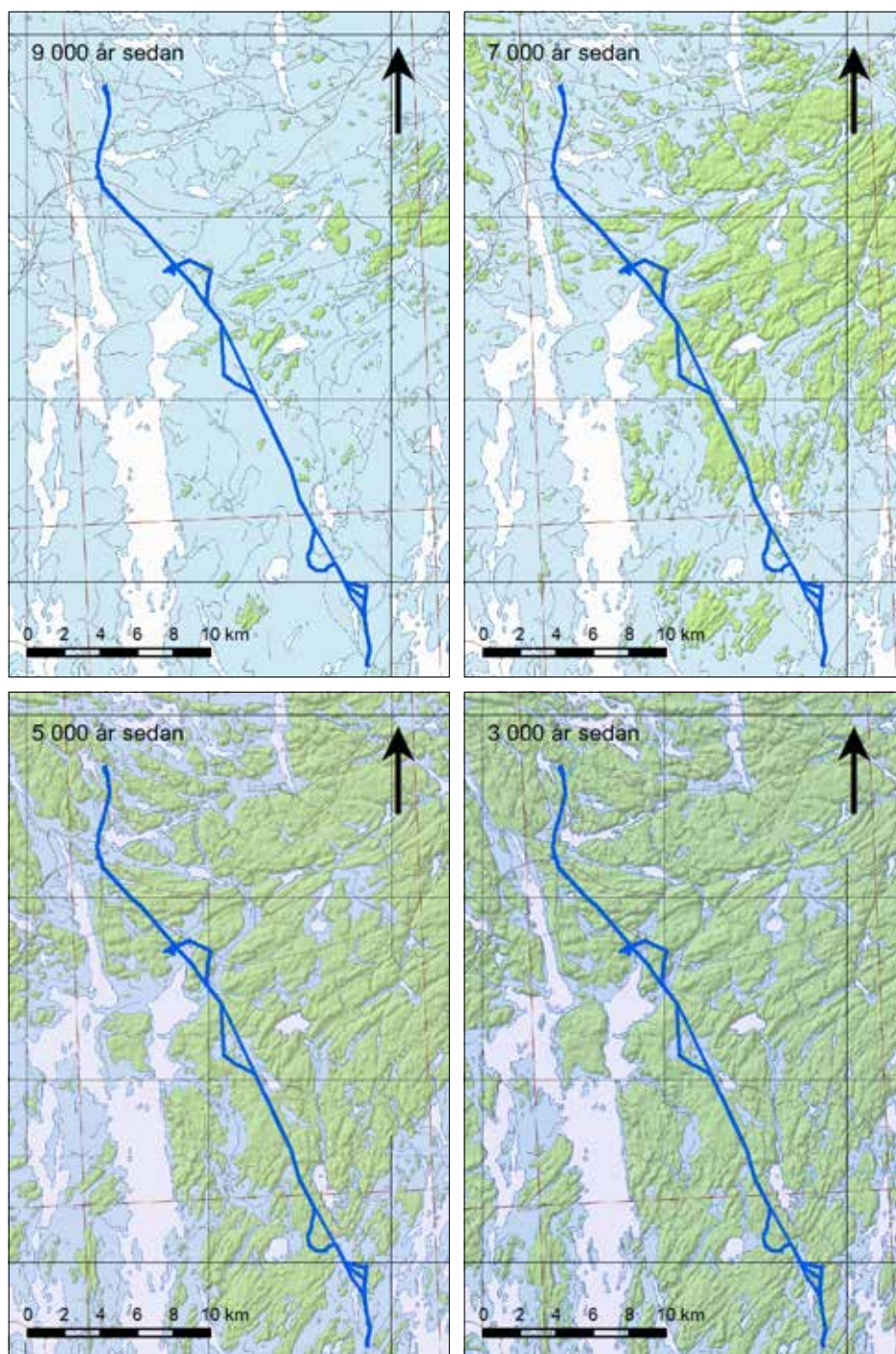

Figur 4. Kartan ger en översiktlig bild av jordartsförhållandena kring utredningsområdet (blått). Röd färg betyder kalberg och i de bergiga områdena finns ofta insprängt små ljusblå partier som utgör moränförekomster. Gula färger markerar dalgångarnas finare sediment som leror. Stråken med sandiga isåhsvlagringar (åsar) framträder tydligt med sin gröna färg. I anslutning till dessa finns orange områden med svallsand. På kartan anas också beige-färgade partier som utgör våtmarker. Skala 1:175 000. Jordartskarta © Sveriges geologiska undersökning

Landskapets utveckling har i hög grad präglats av de varierande havsnivåerna som landhöjning och vattennivåförändringar tillsammans skapat efter det att inlandsisen drog sig tillbaka från området för cirka 10 000 år sedan (figur 5). De högsta bergstopparna inom utredningsområdet steg ur havet för cirka 9 000 år sedan då området utgjorde en gles ytterskärgård. Under de följande årtusendena tätade skärgården successivt och bildade en omfattande arkipelag söder om den stora målarviken i norr. Under slutet av stenåldern, för cirka 4 000 år sedan, börjar Södertörns stora landmassa ta form och under brons- och järnåldern grundas vikar upp, lermarker i dalgångarna friläggs och när strandlinjen drar sig tillbaka börjar landskapet alltmer likna dagens förhållanden.

Figur 5. Förhållandet mellan land och vatten under de senaste 9 000 åren. Utredningsområdet markerat med blått. Nivåerna är ungefärliga. Skala 1:400 000. Strandlinjekartor © Sveriges geologiska undersökning.

Antikvarisk bakgrund och tidigare undersökningar

De berörda socknarna fornminnesinventerades på 1950-talet inför upprättandet av den ekonomiska kartan och har därefter genomgått en revideringsinventering 1979 (Grödinge, Ösmo och Nynäshamn socknar) respektive 1981 (Salem och Östertälje socknar).

Arkeologiska utredningar och undersökningar är relativt få inom eller i direkt anslutning till utredningsområdet med undantag för de tätortsnära områdena. I synnerhet det fornlämningsrika området kring **Gärtuna i Igelstadalen** har på grund av utbyggnad av industrier, infrastruktur och bebyggelse varit föremål för ett stort antal arkeologiska insatser under årens lopp. De undersökningar som utförts fram till början av 2000-talet finns sammanfattande i en rapport från Riksantikvarieämbetet (Bondesson & Brunstedt 2004). Även åren därefter har inneburit nya utredningar och undersökningar, bland annat inför utbyggnaden av Glasberga sjöstad. En av utredningarna berör den aktuella ledningskorridoren i den del som ligger mellan Glasbergasjön och Dänviken (karta 1). Inga fornlämningar eller fornlämningsindikationer påträffades dock vid detta tillfälle inom ledningssträckningen (Björklund 2020).

Av de många undersökningarna i Gärtuna-området har ett mindre antal berört lämningar inom den nu aktuella ledningskorridoren. År 1982 utfördes en provundersökning med anledning av planerad fjärrvärmeledning intill bebyggelselämningen L2014:8720 och skärvstenshögen L2014:9506 nordväst om Lilla Skärvsta (karta 2). En yta i den nordligaste delen av det impediment där skärvstenshögen L2014:9506 ligger undersöktes, varvid en sotfläck påträffades (ATA dnr 3035/82). Vid detta tillfälle upptäcktes också de två skärvstenshögena, L2014:9355 och L2014:8422, som ligger på samma impediment som bebyggelselämningarna och en yta upptogs söder om den förstnämnda skärvstenshögen. Här påträffades tjocka matjordslager med sentida fynd som tegel, glas och porslin, men inga förhistoriska fynd. År 1985 gjordes också en antikvarisk kontroll i samband med nedläggningen av en elkabel mellan de två impedimenten i samma område (ATA dnr 5086/85). Det framgår inte av handlingarna om några arkeologiska lämningar påträffades.

Inför ombyggnaden av väg 225 gjordes en arkeologisk utredning (Johansson 2001) och en av de lokaler som då framkom, L2014:9876 (karta 2), undersöktes 2005. Fynd och anläggningar som kan dateras till flera olika perioder, från yngre stenålder till historisk tid, påträffades (Berger 2006).

I Grödinge socken, i området vid **Kagghamra/Snäckstavik**, har två utredningar som berör kraftledningskorridoren gjorts. Det rör sig dels om en utredning inför planerad GC-väg och ledningsdragning längs väg 225, 569 och 570 (Kihlstedt 2017), dels om en utredning inför planerad byggnation och detaljplaneläggning i Kagghamra tomtområde (Andersson 2014). Inom ett av de områden som utredningsgrävdes inom Kagghamra tomtområde framkom ett fynd av ett bryne, men inga ytterligare fynd eller anläggningar påträffades och platsen registrerades som en övrig kulturhistorisk lämning, L2013:9337 (karta 7). Flera förundersökningar i form av schaktningsövervakningar har också gjorts i området nordväst om Kagghamra i samband med arbeten längs befintlig kraftledning (Andersson 2010, 2011).

Vid de sandiga markerna kring **Fagersjö/Norr Enby** har flera arkeologiska utredningar gjorts delvis inom eller omedelbart intill nuvarande ledningskorridor. Vid dessa tillfällen har främst stenålderslämningar framkommit (Lindgren 2003; Grusmark 2009; Werthwein 2016, 2020). I ett fall låg lämningarna inom aktuell utredningskorridor, men dessa är nu undersökta och borttagna. Det rör sig om två härdar (L2015:7678 och L2013:2089) (karta 10) vilka undersöktes i samband med utredningen 2003 och där den ena daterades till äldre stenålder, cirka 6000 f.Kr. (Lindgren 2003). Den förstnämnda lämningen var tidigare felregistrerad i KMR och har nu flyttats till rätt plats.

Flera arkeologiska utredningar och undersökningar har gjorts i området mellan Ösmo och Nynäshamn i samband med planerad bebyggelse och utbyggnad av infrastruktur. Bland annat har området söder om **Ösmo** varit föremål för olika arkeologiska prospekteringar och utredningar genom årens lopp, varav en del berört utredningsområdet (Elfstrand & Larsson 1984; Franzén 1992; Kihlstedt 2015). Bara ett fåtal av de lämningar eller indikationer som framkommit vid dessa tillfällen ligger inom det nu aktuella utredningsområdet. Det rör sig om ett gränsmärke, KM137, och ett boplatssläge, KM139 (karta 13) som noterades i utredningsrapporten från 2015 (Kihlstedt 2015).

Närmare **Nynäshamn** har ett par tidigare utförda utredningar relevans för aktuell utredning. Det rör sig om en kulturhistorisk inventering, utförd 1975 norr om Nynäshamn, vilken bland annat inkluderade en fosfatkartering av markerna runt Kalvö (Modin & Lötman 1977). En fosfatförhöjning registrerades som nu ligger i kanten av kraftledningskorridoren, L2016:4484 (karta 16). Objektet undersöktes även delvis inom ramen för en utredning 2015, men inga lämningar framkom i den del som då berördes (Lindwall 2015).

Riksintresseområden

Utredningskorridoren passerar genom tre områden av riksintresse för kulturmiljövården (figur 6). Ett av dessa berörs dock bara perifert. Det gäller området **Sorunda-Stymninge AB 11**, en mycket fornlämningsrik centralbygd med kronologisk tyngdpunkt från järnålder och fram i 1800-tal som har sin centrala del i dalgången kring Sorunda kyrka. En liten flik av området innefattar gravfält och gravar söder om Vansta och sydväst om Ösmo, där utredningsområdet passerar.

Vid Ösmo ligger också riksintresseområdet **Ösmo AB 12** vars fokus är ett välbevarat sockencentrum kring Ösmo kyrka. I området ingår också närliggande gravfält från järnålder, bland annat i det skogsparti väster om kyrkan där utredningsområdet passerar.

Längre norrut passerar utredningskorridoren igenom riksintresseområdet **Grödinge AB 14**. Området innefattar ett fornlämningsrikt sprickdalslandskap med lång kontinuitet, från stenålder och in i historisk tid. Sträckningen berör värdefulla fornlämningsmiljöer som ingår i riksintresset i dalgångarna kring Berga, Bullsta och Snäckstavik.

Slutligen ska nämnas att ett område i dalgången vid Hall (tidigare Hall AB 8) efter revidering 2020-11-30 utgått som riksintresse.

Figur 6. Områden som är av riksintresse för kulturmiljövården (rött) och som berörs av utredningsområdet (blått). Markerat med grön streckad linje är ett område vid Hall som nyligen utgått som riksintresse. Utdrag ur Vägkartan. Skala 1:300 000.

Resultat

Totalt har 238 objekt identifierats inom utredningsområdet – 77 av dessa var sedan tidigare registrerade i Kulturmiljöregistret (KMR) medan 161 påträffades vid utredningen. Samtliga sedan tidigare registrerade lämningar har kontrollerats inom ramen för utredningen, varvid deras respektive läge korrigerats för ungefär hälften. För ett tiotal föreslås dessutom en ny lämningstyp och/eller antikvarisk bedömning på grund av att den äldre registreringen varit felaktig eller inaktuell (tabell 2).

I det följande presenteras utredningens resultat först kortfattat med utgångspunkt från lämningarnas antikvariska bedömning, varefter en kronologiskt uppställd fördjupning av resultatet görs med kommentarer kring enskilda objekt. Samtliga objekt återfinns med mer detaljerade beskrivningar i tabellform i bilaga 1 och markerade på kartor (karta 1–16) i bilaga 2.

Fornlämningar

Som fornlämningar bedöms lämningar efter människors verksamhet under forna tider som har uppkommit genom forna tiders bruk och som är varaktigt övergivna. De ska ha tillkommit före 1850. Fornlämningar är skyddade enligt lag och inga ingrepp får göras utan att länsstyrelsen först har gett sitt tillstånd. Till en fornlämning hör också ett område på marken runt lämningen som kan vara av olika storlek beroende på lämningens och omgivningens karaktär.

Sammantaget finns 53 fornlämningar inom utredningsområdet. De utgörs till största delen av gravar (15) och gravfält (14) vilka registrerats vid tidigare inventeringar. Dessutom finns hällristningar (5), skärvtenshögar (4) och en hålväg registrerade sedan tidigare, liksom tre fornborgar. Flera bebyggelselämningar inom området är också av sådan karaktär att de klassas som fornlämningar – det rör sig om fyra övergivna bytomter, varav en registrerats vid den nu utförda utredningen, samt en torplämning med tidig datering. Andra nyregistrerade fornlämningar är en boplat, en färdväg, ett gränsmärke och ett område med fossil åkermark.

Övriga kulturhistoriska lämningar (ÖKL)

Detta är lämningar som inte uppfyller alla rekvisiten för att räknas som fornlämningar. Det kan röra sig om äldre vägsträckningar som fortfarande är i bruk eller rester efter bebyggelse som inte kan beläggas vara äldre än från 1850. Klassningen används även för objekt som inte består av konstaterade fysiska lämningar under mark – i det aktuella fallet exempelvis de fyndplatser där fyndomständigheter eller fyndmängd inte gör att de kan bedömas som fornlämningar, men som indikerar att fornlämningar kan finnas dolda under mark. Även om övriga kulturhistoriska lämningar inte har samma lagskydd som fornlämningar kan de ha ett visst kulturhistoriskt värde, varför samråd bör ske med Länsstyrelsen om en sådan lämning berörs av exploatering. I vissa fall kan de behöva utredas vidare för att klarlägga om fornlämning finns på platsen.

Totalt 34 objekt utgörs av övriga kulturhistoriska lämningar, varav 23 är nyregistrerade. Bland lämningarna dominerar gränsmärken (11) och färdvägar (5), vilka samtliga är nyregistrerade. Gruppen innehåller också fyra bebyggelselämningar av varierande slag och ett nyregistrerat område med fossil åker. Också sex fyndplatser, varav fyra är nyregistrerade, hör till de övriga kulturhistoriska lämningarna. Fynden indikerar att fornlämningar finns på platsen, men de är så pass få att detta inte går att säkert avgöra utan fortsatt utredning. I anslutning till dessa områden har därför också boplatslägen markerats.

Slutligen finns fyra fornlämningsliknande lämningar, två sentida röjningsrösen och en fosfatkoncentration som klassats som övriga kulturhistoriska lämningar inom området.

Dessa lämningar är alla av sådan art att de saknar eller är av begränsat kulturhistoriskt intresse.

Möjliga fornlämningar

Beteckningen anges för lämningar som behöver utredas vidare för att deras antikvariska status ska kunna klarläggas. Den kan också användas för lämningar som inte är varaktigt övergivna, till exempel bytomter som fortfarande är bebyggda, men som övergår till att klassas som fornlämning i händelse av att de överges. I rapporten klassas även boplatslägen som möjliga fornlämningar. Detta är terränglägen där lämningar kan misstänkas ligga dolda under mark. Eftersom det inte är fastställt att det finns fysiska lämningar på platsen registreras de inte i KMR i detta skede. De behöver alltså utredas vidare för att deras status ska kunna fastställas. Även när det gäller möjliga fornlämningar är det Länsstyrelsen som beslutar huruvida fortsatt utredning krävs eller inte.

Tabell 2. Sammanfattning av samtliga objekt inom utredningsområdet. För en fullständig redovisning och beskrivning av enskilda objekt se bilaga 1, för kartredovisning se bilaga 2.

Antikvarisk bedömning	Lämningstyp	Tidigare registrerade	Nypåträffade
Fornlämning	Boplats		1
	Bytomt/Gårdstomt	3	1
	Fornborg	3	
	Färdväg	1	1
	Grav- och boplatsoområde	1	
	Gravfält	14	
	Gravhägnad	1	
	Gränsmärke		1
	Hällristning	5	
	Hög/Stensättning/Röse	15	
	Lägenhetsbebyggelse	1	
	Område med fossilåker		1
	Skärvestenshög	4	
Möjlig fornlämning	Boplatsläge		127
	Hägnad	1	
	Kolbotten	3	3
	Kolningsgrop		2
	Lägenhetsbebyggelse	1	
	Stensättning	1	
Övrig kulturhistorisk lämning	Fornlämningsliknande lämning	4	
	Fyndplats	2	4
	Färdväg		5
	Gränsmärke		11
	Husgrund, historisk tid	2	
	Lägenhetsbebyggelse	2	
	Område med fossil åker		1
	Röjningssten, sentida		2
	Övrigt (fosfatkoncentration)	1	
Ej kulturhistorisk lämning	Fornlämningsliknande bildning	3	1
Ingen antikvarisk bedömning	Boplatsoområde, undersökt	1	
	Fornlämningsliknande lämning, ej återfunnen	4	
	Härd, undersökt	2	
	Stensättning undersökt	2	
Totalt		77	161

Totalt 138 lämningar har tagits upp som möjliga fornlämningar. Den stora merparten av dessa utgörs av boplatslägen där lämningar, främst från förhistoriska boplatser, kan misstänkas finnas dolda under mark. För att klargöra om så är fallet krävs en andra utredningsetapp där sökschakt eller handgrävda rutor tas upp inom områdena. Lägena har valts utifrån faktorer som nivåförhållanden, topografi och jordart och med hänsyn tagen till platsernas relation till det omgivande dåtida landskapet och till andra samtida lämningar. Huvuddelen av boplatslägena ligger på nivåer där lämningar från stenålder kan förväntas, men många lägen finns även på lägre nivåer, i anslutning till brons- och järnåldersgravar och kan innehålla lämningar från dessa perioder.

Åtta kolningslämningar, varav fem är nyregistrerade (tre kolbottnar och två kolningsgropar), har också klassats som möjliga fornlämningar då deras ålder är okänd. Om dessa skulle visa sig ha tillkommit före 1850 räknas de som fornlämningar. Det kan alltså bli aktuellt med fortsatt utredning av dessa objekt om Länsstyrelsen anser det vara motiverat. Detsamma gäller en torplämning där det är oklart om den tillkommit före eller efter 1850. Slutligen har en hägnad och en stensättning, båda sedan tidigare registrerade, angetts som möjliga fornlämningar då deras status som fornlämning är svårt att bedöma okulärt.

Ej kulturhistoriska lämningar och lämningar utan antikvarisk bedömning

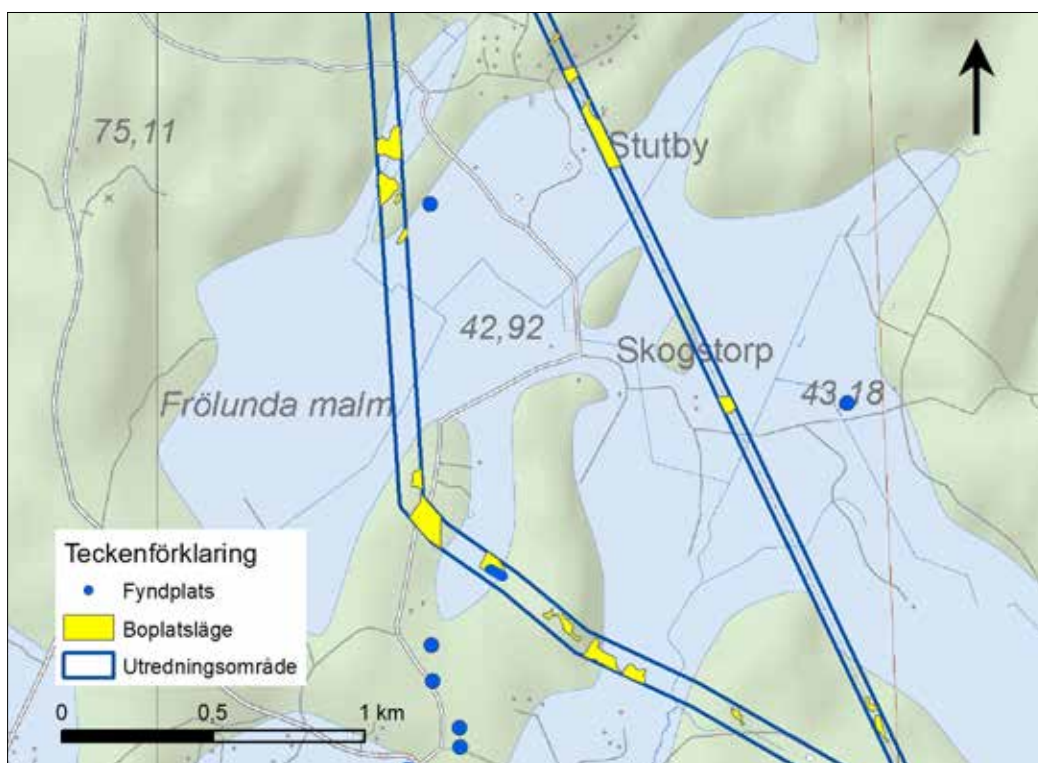
Som ”ej kulturhistoriska lämningar” bedöms naturbildningar som är så lika fornlämningar att en förväxling kan ske. Tre sådana finns sedan tidigare registrerade inom området. Dessa har alltså inte ett kulturhistoriskt ursprung och kräver inga vidare insatser. Åtta lämningar har betecknats med ”ingen antikvarisk bedömning”. Det gäller dels fem fornlämningar som är helt undersökta och borttagna, dels fornlämningsliknande lämningar som inte har kunnat bekräftas i fält. Inte heller dessa kräver ytterligare antikvariska åtgärder.

Fördjupad resultatredovisning

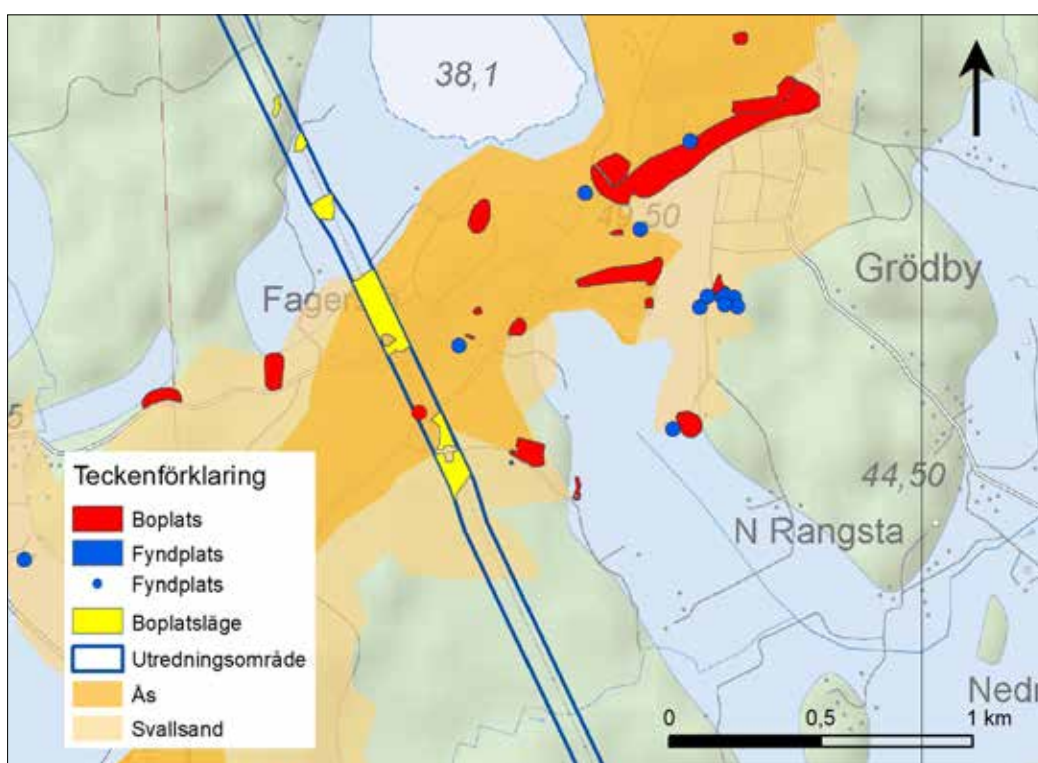
Det dolda stenålderslandskapet

Stenålderns människor levde i det föränderliga skärgårdslandskap som samspelet mellan landhöjning och växlande havsnivåer skapade. Boplatsernas lokalisering speglar ett i huvudsak marint näringsfång och de har legat nära den dåtida strandlinjen, i miljöer som idag ofta utgör höglänt skogsmark. Som framgått av kartorna på s. 11 finns de högsta nivåerna inom utredningsområdet i de kuperade områdena vid Kagghamra och norr om Stutby, där enstaka bergstoppar når runt 75 meter över havet. För drygt 9 000 år sedan var dessa toppar små öar och skär i en gles ytter-skärgård med närmaste fastland flera mil västerut. Ett par tusen år senare bildade den centrala delen av Södertörn en tätande skärgård genomskuren av sund och vikar bildade av de smala sprickdalarna. Utredningsområdet löper genom den västra utkanten av denna arkipelag som erbjuder ett otal lägen för boplatser från den här tiden (figur 7).

Vid övergången mot yngre stenålder för cirka 6 000 år sedan förändrades bebyggelsemönstret i och med jordbrukets införande och boplatser läggs ofta i mer indragna lägen, på lätta sandjordar som var lämpliga för den tidens åkerbruk. Inom sträckningen finns sådana miljöer i anslutning till svallsandsområdena och åsarna i mellersta delen av sträckningen. I synnerhet området kring Fagersjö och Norr Enby utgör ett mycket intensivt utnyttjat landskapsparti under både äldre och yngre stenålder (figur 8).

Figur 7. Boplatsslägen och fyndplatser kring den lagun som bildades för cirka 7 000 år sedan vid Eby och Frölundamalm. Skala 1:25 000. Strandlinjekarta © Sveriges geologiska undersökning

Figur 8. Stenåldersmiljön längs åsen vid Fagersjö och Norr Enby för cirka 7 000 år sedan. Sandjordarnas betydelse för boplatsernas lokalisering, både under äldre och yngre stenålder, framträder tydligt. Skala 1:25 000. Strandlinjekarta © Sveriges geologiska undersökning

Under den senare delen av yngre stenålder, för cirka 5 000 år sedan, sker en förskjutning mot ett marint näringsfång igen och många boplatser lokaliseras åter till den dåtida kustlinjen, nu runt nivåer runt 30–25 meter över havet. En stor mängd boplatser från den tiden, så kallade gropkeramiska boplatser, finns längs Södertörns dåtida kust, inte minst i Grödinge socken. Under stenålderns sista del får det agrara näringsfånget genomslag på allvar och människor blir mer bofasta. Boplatser från den här tiden är ofta svårångade arkeologiskt, men kan i det aktuella området främst förväntas på flackare marker och låga höjdlägen intill strandängar och odlingsjordar.

Mycket få stenåldersboplatser är kända inom området. Man kan dock utgå från att mörkertalet är stort – boplatserna är inte synliga ovan mark och fynd från perioden har främst påträffats i samband med äldre tiders odling, varför lokaler i skogsmark är kraftigt underrepresenterade. De enda lämningar från perioden som är registrerade sedan tidigare är de nämnda härdarna vid Norr Enby, varav en är daterad till 6000 f.Kr. (Lindgren 2003), och fyndplatsen vid Bullsta (L2013:8114, se nedan) som sannolikt härrör från avslutande delen av stenålder eller möjligen bronsålder (karta 6).

Av de 127 boplatslägen som markerats vid inventeringen kan en stor del förväntas innehålla lämningar från stenålder och då i första hand från mesolitikum, det vill säga perioden fram till för cirka 6 000 år sedan. De utvalda platserna utgör främst förmodat strandnära lägen i den successivt tätande arkipelagen. Platserna har valts utifrån topografiska förhållanden, men även jordart, exponering och strategisk belägenhet i relation

Figur 9. Två exempel på boplatslägen från den senare delen av mesolitikum, båda från området norr om Snäckviken. Överst KM48 från sydväst, därunder KM37 från nordväst.

till det omgivande skärgårdslandskapet har vägts in i bedömningen (figur 9). De högsta lägena, som kan innehålla de äldsta lämningarna, är små avsatser och gipar kring 60–70 meter över havet norr om Stutby och i Askaskogen väster om Fagersjön, exempelvis KM62, KM65 och KM69 (karta 8) samt KM92 och KM93 (karta 10). Annars dominerar objekten av lägen på nivåer kring 45–55 meter över havet, dit havsstranden nådde för cirka 8 500–7 000 år sedan. Strandlinjen låg förhållandevis stilla kring femtiometersnivån under lång tid, varför många boplatser ligger på just dessa nivåer.

På några platser har fynd från stenålder påträffats vid inventeringen. En av dessa ligger i de flacka sandiga markerna vid Eby, KM82 (karta 9). Här påträffades tre bitar av grönsten som uppvisade spår efter tillslagning, en av dem utgjordes av en stor kärna/ämne med flera avspaltningar (figur 10). Fynden påträffades i flack åkermark i anslutning till en mycket svag förhöjning kring ett impediment med en låg höll. Området har markerats som ett boplatssläge (KM83).

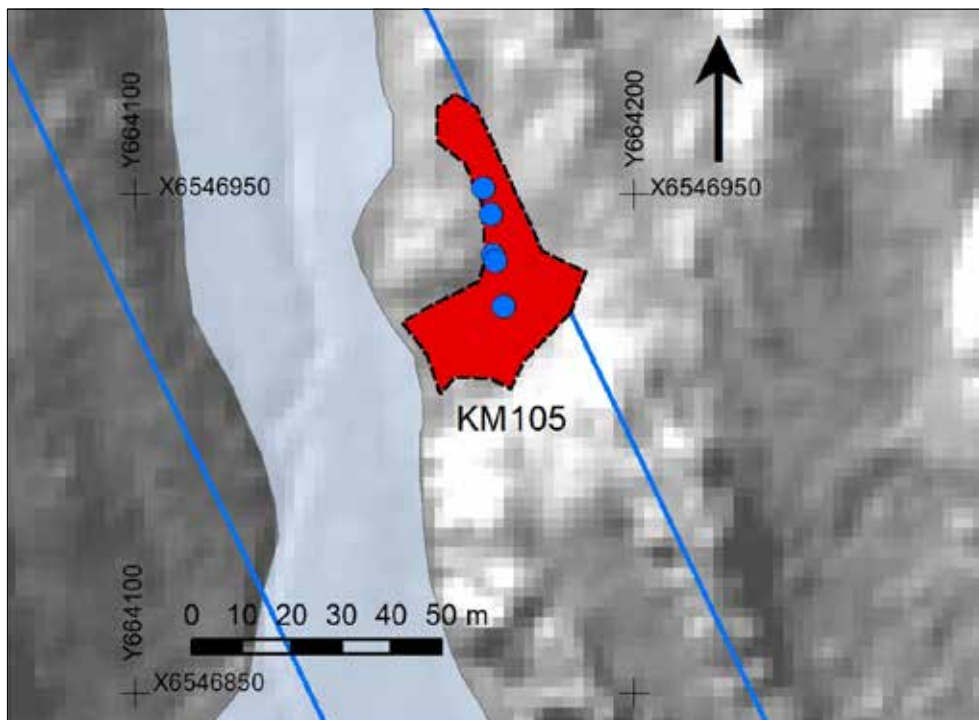
En annan fyndplats ligger i nordvästsluttning öster om Väggarö mosse. Här påträffades två bitar slagen kvarts i en rotvälta. Kring fynden har ett boplatssläge (KM114) markerats (karta 12). Flera lägen finns i närområdet. Det finns också en äldre uppgift om att fynd har upphittats i mossen vid Väggarö. Det rör sig om en enkel skafthålsyxa av bergart som inlämnades till Statens historiska museer i slutet av 1800-talet (SHM inv. nr 6994). En fyndplats (KM112) har markerats inom utredningsområdet, men fynduppgifterna är knapphändiga och det är oklart i vilken del av mossen yxan har påträffats.

Figur 10. I den flacka, sandiga åkermarken vid Eby påträffades flera bitar bearbetad grönsten, bland annat ett stort stycke med spår efter tillslagning. Platsen har registrerats som fyndplats (KM82) och ett boplatssläge för eventuellt vidare utredning har markerats kring fyndplatsen (KM83).

En fyndplats (KM138) har också registrerats i skogarna söder om Ösmo. Här framkom ett kvartsavslag och en bit slagen grönsten i en rotvälta inom boplatsläget KM139 (karta 13). I kanten av läget finns en låg berghäll där en åder med en grönstensliknande bergart går i dagen. Intill denna låg en del lösbrutna stycken och flisor av grönsten, dock kunde ingen av dessa konstateras vara slagen. Vid en eventuell fortsatt utredning bör det dock kontrolleras om grönsten brutits på platsen under stenålder.

Figur 11. Stenåldersboplatsten KM105 markerad med rött och fynd av slagen kvarts och grönsten markerade med blå punkter. Fynden påträffades i den smala stigen på den undre bilden.

En av de platser där fynd framkom vid inventeringen föreslås få en antikvarisk bedömning som boplats (KM105) och därmed som fornlämning (karta 11). Här framkom sex slagna bitar kvarts och ett stycke slagen grönsten inom en cirka 25 meter lång sträcka längs en smal stig. Platsen utgör ett litet skyddat sadelläge mellan ett högt bergsparti i öster och en låg bergknalle i väster. I norr och söder sluttar marken ner mot en forntida strandlinje cirka 50 meter över havet (figur 11).

Brons- och järnåldersbygder

Bronsålderns lämningar (1800–500 f.Kr.) ligger lägre i landskapet än de äldre stenåldersboplatserna. Strandlinjen når vid den här tiden 15–20 meter högre än idag och bebyggelsen har sökt sig ner mot de nya odlingsjordar och strandnära betesmarker som frilagts i och med landhöjningen. Dessa platser ligger idag ofta i övergången mellan dalgångarnas öppna marker och de lite mer höglänta skogspartierna. Undantaget är periodens gravar som ligger i markerade krönlägen på de omgivande bergen. Under järnålderns gång fortsätter bebyggelsens expansion ner i dalgångarna. Samhälle och ekonomi förändras och nya jordbrukstekniker och -redskap av järn möjliggör odling på tyngre jordar. Under äldre järnålder var markanvändningen extensiv och stora boplatsområden återfinns ofta på lägre liggande lermarker som idag är uppodlade. Under yngre järnålder flyttade bebyggelsen till nya lägen och återfinns ofta uppdragen från odlingsmarkerna på åkerholmar och låga höjdparter i skogskanterna, ofta med intilliggande gravfält i liknande lägen – bebyggelselägen som ofta är i bruk än idag. Järnålderns landskap liknar alltmer dagens odlingsbygd och lämningarna från perioden ligger i anslutning till de idag uppodlade dalgångarna.

De uppodlade, småbrutna dalgångarna inom utredningsområdet utgör ofta miljöer med rika lämningar från både brons- och järnålder. **Gärtunaområdet** utgör ett exempel på en sådan kustnära fornlämningsmiljö. De smala havsvikarna hade mer och mer grundats upp, men Hallsfjärden gav området en strategisk belägenhet. I området finns gravar och gravfält från järnålder, men här är också lämningarna från bronsålder ovanligt framträdande, inte bara genom ensamliggande gravar och hållristningar utan också genom många lokaler med skärvtenshögar, vilka indikerar förekomst av boplatser från perioden (figur 12). Tre skärvtenshögar ligger inom och intill sträckningen där den passerar Lilla Skärvsta (L2014:8422, L2014:9355 och L2014:9506) (karta 2) och på höjderna söder därom finns ensamliggande stensättningar från brons- eller äldre järnålder, där L2014:9208 och L2014:8831 ligger inom området. Flera boplatslägen har markerats i närliggande åkermarker, där främst ytterligare lämningar från dessa perioder kan förväntas (KM2–4, 6 och 7). Nivåerna når dock upp mot 25 meter över havet varför även lämningar från den avslutande delen av stenålder kan förekomma. På flera lokaler i närområden syns en tydlig kontinuitet från sen stenålder och framåt.

Dalgången vid **Hall** uppvisar en liknande fornlämningsbild med gravar, gravfält, hållristningar och skärvtenshögar (karta 3). Inom utredningsområdet, på det höjdparti som avgränsar dalgången mot norr, ligger en registrerad stensättning i krönläge, L2014:9528, och längre ner i slutningen ligger flera skärvtenshögar varav en, L2014:9529, ligger inom utredningsområdet. Två stora boplatslägen har markerats i de sydsluttande markerna från höjdpartiet ner mot dalgången (KM10–11). Lägena ligger mellan 30 och 45 meter över havet och här finns potential för lämningar från såväl stenålder som brons- och järnålder.

Det kanske tydligaste exemplet på en avläsbar fornlämningsmiljö med lämningar från bronsålder och framåt är det småbrutna odlingslandskapet på ömse sidor om Snäckviken i **Grödinge** socken (karta 5–7). Talrika gravfält ligger här på impediment och låga höjdparter i ett böljande odlingslandskap. Rösen och hållristningar, liksom fynd från slutet av stenålder, påvisar rötter i äldre perioder och flera övergivna bytomter intill gravfälten indikerar bebyggelsekontinuitet framåt i tid. Kraftledningen passerar här flera varierade

Figur 12. En av skärvestenshögar vid Lilla Skärvesta, L2014:8422. De skärvesta stenarna har lagts upp mot en höll. Foto från nordväst.

Figur 13. Den storblockiga gravbågaden vid Bullsta (L2017:4070) som ramar in delar av berget och den ensamma stensättningen som ligger på bergets krön. Foto från väster.

järnåldersgravfält. Det största ligger vid Bondberga (L2017:8102 och innehåller 55 gravar av varierande karaktär (karta 5). Åt sydöst löper ledningen över ytterligare tre gravfält – L2017:7310 med tolv gravar, L2017:8087 med fem gravar och L2017:7620 med cirka trettio gravar. Ungefär 25 meter sydöst om det sistnämnda ligger en hög, L2017:7619. Det är möjligt att högen ingår i gravfältet som i så fall har en större utbredning. Området var vid besiktningstillfället tätt bevuxet med lövsly varför detta inte gick att bedöma. I åkermarken i anslutning till gravfälten finns flera goda boplatsslägen (KM20–23).

I området berörs också en koncentration lämningar kring Bullsta gamla tomt (karta 6). Här finns två gravfält, där det större innehåller cirka 45 gravar (L2017:7461). På berget öster om detta ligger en ensam stensättning som idag är nästan helt förstörd (L2020:10972). En gravhägnad löper längs den västra kanten av det krönparti där stensättningen ligger (L2017:4070). Man kan ana att den fortsätter även i söder och troligen har den hägnat en större del av krönet (figur 13). Båda lämningarna var tidigare felaktigt registrerade under samma nummer, men har nu registrerats var för sig. Öster och söder om berget med hägnaden ligger ytterligare gravar (L2017:7309, L2017:7460 och 2017:7377).

Miljön vid Bullsta innehåller också lite äldre lämningar, dels en hällristningsförekomst i form av ett skålgropsblock (L2017:4620), dels en intilliggande fyndplats (L2103:8114) (figur 14). Här har fynd i form av flintbitar, brynen och skärvsten påträffats i åkermarken. Flintbitarna indikerar att platsen varit i bruk för cirka 4 000 år sedan, under övergången från stenålder till bronsålder – en intressant och förhållandevis dåligt känd period i området, med få undersökta boplatser. Fyndplatsen är klassad som en övrig kulturhistorisk lämning, men utgör troligen en fornlämning. Den behöver dock utredas vidare för att klargöra om så är fallet. Flera andra områden i åkermarken runt Bullsta har markerats som möjliga lägen för boplatser.

Figur 14. På en mycket diskret förhöjning i åkermarken i det fornlämningsrika området vid Bullsta har det hittats fynd som indikerar att det här kan ligga en cirka 4 000 år gammal boplatser (L2013:8114). Foto från sydöst.

Söder om Snäckviken, runt Brubbhamra gamla tomt (karta 7), berörs också flera gravfält av ledningen, L2017:7547 och L2017:3710 (figur 15). Även här finns lämpliga lägen för boplatser i omgivande marker (KM55–58).

Längre söderut, intill **Stutby**, berörs ett stort gravfält, L2015:7081 (karta 9) med intilliggande fina lägen och vid **Nyboholm**, inom FOI:s område, ligger ytterligare ett gravfält, 2015:6217.

Runt **Ösmo** (karta 13–14) finns flera gravfält och gravar i anslutning till bebyggelseenheter Vansta, Gryt och Nibble. De registrerade lämningarna ligger här i de lägre skogspartierna och på impediment, medan ytterligare lämningar kan finnas i intilliggande åkermarker. Exempel på detta utgör gravfälten 2014:7413 och 2014:7730. I flera fall ligger också enstaka gravar inom eller intill ledningskorridoren, exempelvis L2014:6825, L2014:7729 och L2014:7179/7201, ofta finns också osäkra lämningar och stensättningsliknande lämningar registrerade intill dessa. Växtligheten har gjort det svårt att bedöma dessa lämningar och det kan inte uteslutas att det finns ytterligare gravar i närheten av de registrerade stensättningarna.

Figur 15. En av högarna på gravfältet L2017:3710 vid Brubhamra. Gravfältet ligger i ett magnifikt höjdläge med utsikt över dalgången mot Kagghamra gård. Foto från nordväst.

Också vid **Gryt** (karta 14) finns en ensamliggande stensättning inom sträckningen, L2014:7659. I det här fallet finns flera hållristningar i form av skålgropar på hållarna intill graven, L2014:6605 med flera (figur 16). Skålgroparna ansluter till en av Södertörns tätaste koncentration av sådana lämningar – här finns uppskattningsvis bortemot tusentalet skålgropar registrerade. Det exakta läget för de registrerade skålgroparna inom utredningsområdet är osäkert och bilden kompliceras av att hållarna utgörs av kalkberg som har en tendens att urlakas och då bilda skålgropsliknande former (L2014:6907 och L2014:6908). På de intilliggande hållarna inom sträckningen kan ytterligare lämningar av den här typen förekomma.

Slutligen passerar sträckningen två järnåldersmiljöer närmare **Nynäshamn**. Söder om Vidby, på Älvvikssjöns östsida, ligger två mindre gravfält (karta 15) varav det ena (L2014:6898) ligger inom utredningsområdet. Möjliga boplatslägen finns i anslutande åkermark. Närmare Nynäshamn passeras dalgången vid Kalvö med flera gravfält, ensamliggande gravar, och övergivna bytomter (karta 16). Här berörs utkanten av ett av gravfälten, L2016:3879, och längre söderut också två stensättningar i krönläge, L2016:3452 och L2016:3545

Till järnålderns lämningar hör också fornborgarna, omfattande muromgärdade områden på de höga bergskrönen, strategiskt belägna med utsikt över den tidens farleder. Tre fornborgar ligger delvis inom utredningskorridoren, alla berörs bara marginellt och endast de delar som ligger inom utredningsområdet har besiktigats. Längst i norr ligger den mycket stora fornborgen vid Glasberga, L2014:8639 (karta 1). Fornborgarnas begränsningar är generellt markerade vid foten av de krön de ligger på och i fallet vid Glasberga berörs en lägre avsats av det berg där fornborgen ligger. Detta parti är redan skadat av en befintlig ledningsstolpe och inga bevarade konstruktioner eller murar syns inom utredningsområdet. Längre söderut, vid Klippsta, ligger en mindre fornborg, L29017:7989 (karta 4) och här berörs bara bergspartier utanför murarna. Detsamma gäller L2017:7758, en av två fornborgar vid Kagghamra (karta 7), där dock en av murarna tangerar utredningskorridoren.

Figur 16. Skålgropar (L2014:6605) i kalkstenshällar vid Gryt. Foto från väster.

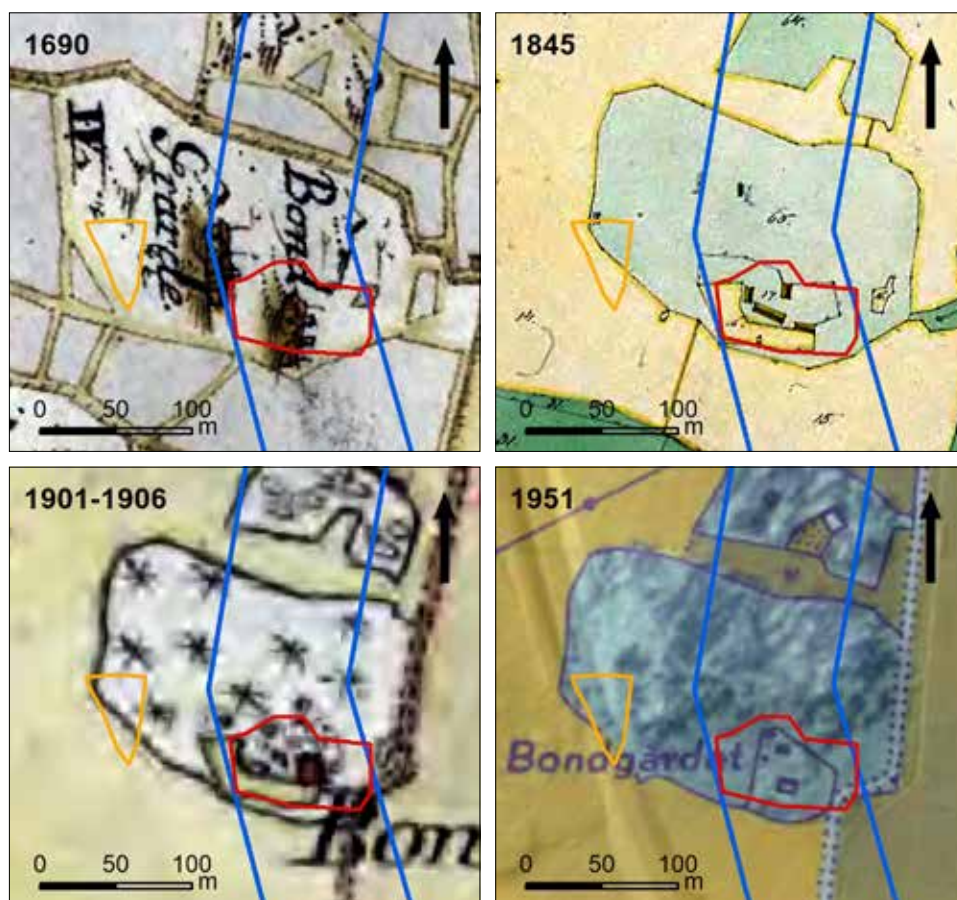
Medeltid och historisk tid

Byar och torp

De historiska byarna ligger i liknande lägen som den yngre järnålderns boplatser och det finns många indikationer på en bebyggelsekontinuitet från denna tid. Ortnamn med efterledet -sta, som Bullsta och Vansta, har sina rötter i järnålder och många av dessa byar och gårdar har också intilliggande gravfält från järnålder. Av de skriftliga källorna framgår att de flesta byar inom utredningsområdet har belägg från medeltid, ofta 1300–1400-tal, men byarnas läge, ortnamnen och de intilliggande gravfälten påvisar kontinuitet från järnålder. Kring bebyggelselägena låg odlingsmarken samlad och utanför denna ängs- och betesmark. Under byar och säterier fanns torp som uppfördes i perifera lägen i förhållande till bybebyggelsen. I kartmaterialet framträder bebyggelsen från 1600-talet och

framåt. Smärre förflyttningar har dock skett över tid och den medeltida bebyggelsen kan ofta återfinnas lite nerdraget från de historiska bytomternas lägen. De medeltida byarna i området i de berörda socknarna var relativt många men småskaliga avseende markägor och antal gårdar. Det framgår till exempel av den serie tidiga 1600-talskartor som finns från Grödinge där byarna vanligtvis bestod av två gårdar. Det historiska landskapet i området har också i hög grad präglats av 1600-talets säteribildning, vilket betydde att gårdar befriades från jordskatt och reserverades åt frälseståndet. Det innebar ofta att nya sätesgårdar uppfördes på en av bytomterna som låg under säteriet, eller i helt nya statuslägen, medan andra bytomter helt övergavs och lades öde. Inom utredningskorridoren syns spår av denna process genom flera övergivna bytomter som berörs av utredningskorridoren.

Bytomten vid Bondgårde (KM8) har tidigare inte varit registrerad i KMR (figur 17, karta 2). Namnet saknar belegg i Ortnamnsregistret, men bebyggelsen återfinns på kartor från 1690 och 1845 (LMS C14:22-3, A128-4:2). Platsen är benämnd "bolby" på 1600-talskartan, men till skillnad från övriga bytomter inom utredningsområdet finns inga indikationer på ett förhistoriskt ursprung. Möjligen har den utgjort ett torp. Den tolkningen gjordes vid en undersökning 1999 av L2013:504, en lokal cirka 100 meter väster om den nu registrerade lämningen. Vid undersökningen framkom vad som tolkas som en del av torpbebyggelsen Lilla Bondgårde under Gärtuna (Brunstedt 1999). Torpet Lilla Bondgårde anses ha tillkommit i samband med att Gärtuna i två

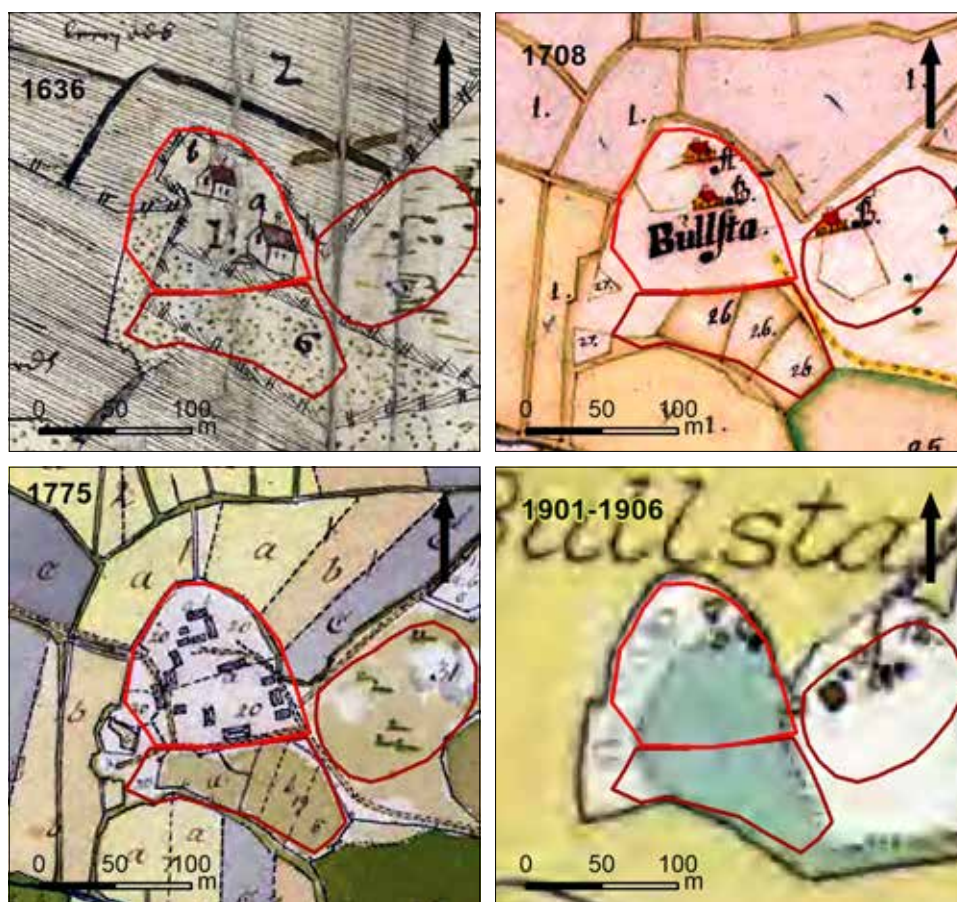
Figur 17. Bondgårde i det historiska kartmaterialet. Överst till vänster en geometrisk avmätning från 1690 och till höger om denna en ägomätning från 1845. Nederst till vänster häradskartan från 1901–1906 och till höger om denna ekonomiska kartan från 1951. Utredningskorridoren är markerad med blått och Bondgårde bytomt med rött. På 1690-årskartan är också området för 1999 års undersökning markerat med orange. Skala 1:5 000.

omgångar under 1600-talet, 1625 och 1685, omvandlades till säteri (Brunstedt 1999 och där anf. litt.). Intilliggande husgrunder vid Stora Bondgårde (L2014:9403) har också förundersökts och då daterats till 1500-tal genom fynd av keramik (Brunstedt 1998)

I dalgången vid Hall ligger Håga bytomt, L2014:9248 (karta 3). Håga har ett äldsta skriftligt belägg från 1460 (*hmgom*) och återfinns på en geometrisk avfattning från 1636 (LMS A128-6:c7:42 47-48) då det fanns ett kronohemman på platsen, och senare på en geometrisk avmätning från 1772 över Hall, då det finns två gårdar i byn (LMS A128-5:1). Öster om bytomten finns ett järnåldersgravfält som indikerar ett ursprung i järnålder. Håga har legat under säteriet i Hall.

Bullsta ligger i den fornlämningsrika bygden i Grödinge och har ett äldsta belägg från 1435 (*Vlfuer i bullistom*), men både namnet och de intilliggande gravfälten tyder på ett äldre ursprung. Bullsta återfinns i kartmaterialet första gången 1636 (LMS A34-10:c7:6-7) då byn består av två gårdar. På en senare geometrisk avmätning från 1708 (LMM 01-GRÖ-19) finns tre gårdar på platsen, där den östra ligger lite avsidet inom det intilliggande gravfältet. Det finns idag en husgrund i detta läge, men den är av yngre karaktär. Den mest detaljerade kartan är en storskifteskarta från 1775 (LMS A34-10:2) och då är gårdarna åter samlade i bytomtens västra del. Det är denna karta som legat till grund för fornlämningens avgränsning (figur 18).

Figur 18. Bullsta by i det historiska kartmaterialet. Överst två geometriska avmätningar från 1638 respektive 1708. Därunder en storskifteskarta från 1775 till vänster om häradskartan från 1901–1906. Nederst 1951 års ekonomiska karta bredvid dagens Fastighetskarta som är lagd över en terrängskuggningskarta. Bytomten L2017:7635 är markerad med klarrött medan den fossila åkermarken söder därom (KM32) och gravfältet i öster (L2017:7461) är markerat med en mörkare rödbrun färg. Skala 1:5 000.

Figur 19. Ledningssträckningen passerar höjdpaketet där Bullsta by tidigare legat (L2017:7635). I snårskogen till höger om ledningen ligger KM32, ett område med fossil åkermark, och bakom detta L2017:7461, ett gravfält. Flera boplatslägen har markerats i de omgivande åkermarkerna. Foto från sydväst.

På kartorna framgår också tydligt att den södra delen av det område som tidigare varit registrerat som bytomt utgör åkermark. Området är mycket svårbesiktigat men odlade avsatser, eventuella terrasseringsar och röjningsrösen finns inom området, som nu registreras under eget nummer som ett område med fossil åkermark (KM32). Mellan bytomten och åkermarken löper resterna av en väg (KM33) som återfinns på 1775 års karta och som fortsatt åt norr, där den dock idag är svår att följa, för att ansluta till vägbanken KM26. I området kring det höjdstreck där bytomten ligger kan ytterligare lämningar finnas (figur 19).

Också Brubhamra by på andra sidan Snäckviken har skriftligt belägg från 1400-talet (*Brobyhamber* 1483, *Broobyhamber* 1498). Intill bytomten finns ett gravfält och ytterligare ett gravfält ligger cirka 100 meter åt nordväst, varför man kan misstänka att även Brubhamra har rötter i järnålder. Brubhamra återfinns på en avmätning från 1636 (LMS A34-6:c7:1). Senare kartor finns inte i arkiven, troligen därför att byn lagts under Kagghamra, tidigare Sjöberg, i samband med säteribildning. År 1636 bestod ”Brogghamra” av ett helt skattehemman och ett helt frälsehemman.

I Grödinge finns också en sannolikt medeltida torp- eller gårdslämning, Trulltorp, L2017:3555 (karta 7). Äldsta skriftliga belägg (*Trolletorp*) är från 1483, då platsen benämns som gård. Trulltorp har varit svår att hitta i kartmaterialet, men bebyggelsen är markerad i utkanten av en arealavmätning över Karshamra från 1708, varför det är troligt att det legat under Karshamra säteri. Bebyggelsen är intressant som ett torp eller en ensamgård med medeltida ursprung. Ytterligare två torplämningar finns inom sträckningen, Snickaretorpet i Östertälje socken, L2013:163 (karta 3) och Källtorp i Grödinge socken, L2017:7325 (karta 4). Snickaretorpet är övergivet och har klassats som en övrig kulturhistorisk lämning eftersom det inte kan beläggas att det tillkommit före 1850. Förhållandena när det gäller Källtorp är lite mer komplicerade. Källtorp är

beskrivet som ”torp under Marieberg 1764–1881” av Grödinge hembygdsförening. Det är också belagt på en rågångsmätning över Marieberg från 1772 (LMM 01-GRÖ-27) då det benämns som en ”ny uppodling”. Men då ligger torpet cirka 300 meter väster om den husgrund som finns inom sträckningen. Torpet har troligen haft detta läge även 1828, enligt en lagaskifteskarta över Klippsta (LMM 01-GRÖ-56). Nästa gång torpet syns i kartmaterialet är på en karta från 1873 (SGU Aa50) och då ligger det på platsen för de registrerade lämningarna. Någon gång mellan 1828 och 1873 har torpet alltså flyttat. Möjligen kulle fördjupade studier av skriftligt material som kyrkböcker kunna indikera när flytten skett. Torpet bedöms nu som en möjlig fornlämning.

I övrigt finns två sentida husgrunder registrerade inom området, L207:3927 (karta 7) och L2015:6337 (karta 11). Dessa är klassade som övriga kulturhistoriska lämningar men är på grund av sin sannolikt ringa ålder och karaktär av begränsat kulturhistoriskt värde.

Utmarkslämningar

Skogarnas utmarker som omgav byarnas odlings- och hagmarker utnyttjades för skogs-bete och för utmarksnärningar som kolning och tjärframställning. I det aktuella området är den senare typen av lämningar relativt få. Tre kolbottnar var sedan tidigare registrerade inom området (L2017:7990, L2017:7771 och L2015:6889) och ytterligare tre har tillkommit (KM18, KM47 och KM81). Antalet är lågt sett till andra delar av Södertörn, vilket sannolikt hänger samman med frånvaron av bruk som krävde tillgång till stora mängder träkol för järnframställning. Framställningen av träkol i området har av allt att döma haft en mer småskalig karaktär. Kolning i mila infördes på medeltiden och förekom in på 1900-talet. Åldern på kolbottnarna inom området är okänd och de behöver utredas vidare för att klargöra om de utgör fornlämningar eller inte. I nuläget är de klassade som möjliga fornlämningar.

Kolningslämningar av en annan typ utgör de två kolningsgropar, KM78 och KM79 (figur 20) som framkommit vid Frölunda malm vid Eby i Sorunda (karta 9). Kolning i grop är generellt en äldre metod för kolning som går tillbaka till järnåldern. Även kolning i grop har dock förekommit in på 1900-talet varför även kolningsgroparna på grund av sin osäkra datering klassas som möjliga fornlämningar.

Figur 20. En av de två kolningsgropar som framkom i de sandiga, slacka markerna vid Eby (KM79).

I utmarkerna ligger i allmänhet också de gränsrösen som markerat ägo- och gränser mellan gårdar, byar och socknar. Elva sådana gränsrösen har registrerats inom utredningen. De utgör i allmänhet inte fornlämningar då de ligger i gränser som fortfarande är i bruk. För KM107 (figur 21) föreslås dock fornlämningsstatus (karta 11). Gränsröset är markerat på en karta från 1804 (LMS A97-62:2) då det markerade gränsen mellan tre byars utmarker – Väggarö, Torp och Söderby. Den gränsen är sedan dess flyttad. Röset ligger också i ett speciellt läge på en liten bergknalle mitt i en stor våtmark, Vimossen.

Figur 21. Två av de gränsmärken som påträffats vid utredningen, KM107 till vänster och KM52 till höger. Det förstnämnda ligger i en övergiven gräns mellan tre byar och föreslås som fornlämning.

Övriga lämningar från historisk tid

Bara två agrara lämningar, utöver sentida röjningsrösen, finns inom området. Den ena har redan nämnts, nämligen den fossila åkermarken som är bevarad på höjden intill Bullsta gamla tomt och som bedömts som fornlämning (KM32). Ytterligare ett område med fossil åker har registrerats, KM39 (karta 7). Området ligger i en smal dalgång i skogsmarkerna norr om Snäckviken och består av en åkeryta, delvis med grunda diken, och ett knappt tiotal röjningsrösen (figur 22). Området är idag skogbevuxet. Det ligger inte i anslutning till någon känd bebyggelse och återfinns inte på äldre kartor. Det är markerat som betesmark på kartor från sekelskiftet. Lämningarnas ålder är oklar, men åkermarkens karaktär är relativt sen och den har bedömts som övrig kulturhistorisk lämning.

Figur 22. Fossil åker. Ett av röjningsrösen inom den nyregistrerade fossila åkermarken KM39. Foto Anna Ulfbjelm.

Intill området med fossil åker finns en vägbank, KM40 (figur 23). Vägen löper från Snäckviken och norrut mot Karshamra. Den återfinns på äldre lantmäteriakter, den äldsta är en arealavmätning över Karshamra från 1655 (LMM 01-GRÖ-1). Vägen är i bruk som stig och har bedömts som en övrig kulturhistorisk lämning. Ytterligare fem vägbankar har nyregistrerats inom området, tre av dem i området vid Bullsta, KM24, KM26 och KM33 (karta 6), en vid Lilla Skärvsta, KM5 (karta 2) och slutligen en norr om Ösmo, KM126 (karta 13). Alla representerar det finmaskiga vägnät som band samman landsbygdens byar och gårdar under historisk tid. En väglämning är också registrerad sedan tidigare, L2014:6585 i Ösmo (karta 13). Det är en hålväg och därför bedömd som fornlämning. Den del som ligger inom utredningsområdet har dock karaktär av körväg.

Figur 23. Den äldre landsvägen från Snäckviken upp mot Karsbamra används idag som stig och körväg (KM40).

Referenser

Litteratur

- Andersson, K. 2010. *Ledningsarbeten vid Snäckstavik*. Arkeologisk förundersökning. Gravfälten RAÄ 10:1, 14:1 och 16:1. Berga 3:1 och Snäckstavik 3:94. Grödinge socken. Botkyrka kommun. Södermanland. Stockholms läns museum rapport 2010:1.
- Andersson, K. 2011. *Ledningsombyggnad i Grödinge*. Arkeologiska förundersökningar. Fornlämning Grödinge 126:6 m.fl. i samband med en kraftledningsombyggnad på Näslandet. Grödinge socken. Botkyrka kommun. Södermanland. Stockholms läns museum rapport 2011:11.
- Andersson, K. 2014. *Kagghamra tomtområde*. Arkeologisk utredning för del av fastigheterna Dalsta 4:1, Kagghamra 1:1, Kagghamra 2:1 och Snäckstavik 3:2. Grödinge socken. Botkyrka kommun. Södermanland. Arkeologisk rapport 2014:23.
- Berger, Å. 2006. *Härdområde, aktivitetsyta och skålgropslokal vid Gärtuna*. Arkeologisk undersökning av RAÄ 117 och 286 vid Gärtuna. Östertälje socken. Södertälje kommun. Södermanland. Stockholms läns museum rapport 2006:25.
- Bondesson, W. & Brunstedt, S. 2004. Byarna Igelsta, Lilla Skärvsta, Gärtuna och Karleby, Södermanland, Östertälje socken. Sammanställning av arkeologiska insatser i området vid Astra. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Mitt rapport 2004:3.
- Björklund, S. 2020. *Utmarksområde vid Glasberga*. Arkeologisk utredning etapp 1 inom del av område inom Glasberga 1:4 och 1:15. Östertälje socken. Södertälje kommun. Stockholms län. Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3322.
- Brunstedt, S. 1998. *Förhistorisk boplatz och torpet Stora Bondgårde*. Arkeologisk förundersökning. Södermanland. Östertälje socken. Gärtuna 3:1. RAÄ5, RAÄ 6, RAÄ 174. Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska undersökningar, UV Mitt rapport 1998:90.
- Brunstedt, S. 1999. *Fornlämningar vid Lilla Bondgårde*. Södermanland. Östertälje socken. Gärtuna 3:1. RAÄ 278. Arkeologisk förundersökning. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Mitt rapport 1999:13.
- Elfstrand, B. & Larsson, L. Z. 1984. *Arkeologisk prospekteringsanalys*. Lötberget-Gryt. Fjättern och Breddal. Ösmo socken. Södermanland. Riksantikvarieämbetet rapport UV 1984:6.
- Franzén, B-M. 1992. *Arkeologisk utredning Älby*. Södermanland. Ösmo socken. Älby-området. Riksantikvarieämbetet, Byrån för arkeologiska undersökningar, Utredningsgruppen, UV Stockholm rapport 1992:7.
- Grusmark, C. 2009. *Äldre stenålder i Norr Enby*. Arkeologisk utredning och förundersökning. Södermanland. Sorunda socken. Norr Enby. Sorunda 826:1, Sorunda 851. Dnr 421-1857-20019. Riksantikvarieämbetet UV rapport 2011:50.
- Johansson, Å. 2001. *Väg 225*. Arkeologisk utredning. Riksantikvarieämbetet UV rapport 2001:7.
- Kihlstedt, B. 2017. *Ny GC-näg och VA-ledning i Grödinge*. Arkeologisk utredning. Riksten 1:14, Snäckstavik 3:110, Svalsta 2:1 och Viad 1:2 m.fl. Grödinge socken. Botkyrka kommun. Stockholms län. Södermanland. Stiftelsen Kulturmiljövård rapport 2017:15.
- Kihlstedt, B. 2015. *Södra Ösmo*. Arkeologisk utredning etapp 1 och 2. Del av fastigheterna Vansta 5:2, Nibble 1:1 m.fl. Ösmo socken. Nynäshamns kommun. Stockholms län. Stiftelsen Kulturmiljövård rapport 2015:39.
- Lindgren, C. 2003. *Norra Enby*. Södermanland. Sorunda socken. Norra Enby 1:57. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Mitt rapport 2003:25.
- Lindwall, L. *Kalvö industriområde*. RAÄ Nynäshamn 34:1, 103:1, 106:1, 532:1, 629 och 630. Nynäshamn 2:154. Nynäshamns kommun. Södermanland. Arkeologisk utredning och avgränsande utredning. Rapporter från Arkeologikonsult 2015:2959.

- Modin, M. & Lötman, L. 1977. *Kulturbhistorisk undersökning och fornminnesinventering 1975 inom Norvik-Kalvö industriområde, Nynäshamn kommun, Södermanland*. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Uppdragsverksamheten rapport 1977:14.
- Werthwein, G. 2020. *Lämningar från stenålder och historisk tid vid Torp*. Arkeologisk utredning samt avgränsning av boplatsen I2013:9264 inom fastigheten Torp 14:1. Sorunda socken. Nynäshamns kommun. Stockholms län. Arkeologistik rapport 2020:2.
- Werthwein, G. 2016. *Stenålder vid Torp*. Arkeologisk utredning inom fastigheten Torp 14:1 samt inom RAÄ Sorunda 782:1. Sorunda socken. Nynäshamns kommun. Stockholms län. Arkeologistik rapport 2016:14.

Kart- och arkivmaterial

Antikvarisk-Topografiska arkivet (ATA)

- Elfstrand, B. *Antikvarisk kontroll av elkabelnedläggning förbi fornlämningarna 53, 55, 58, 68 och 213 vid Skärvsta 1:1, Gärtuna 1:1, 2:1, Östertälje socken, Södermanland*. Riksantikvarieämbetet rapport. Dnr 5086/85.
- Olson, E. *Nyupptäckta skärvestensbögar. Provundersökning år 1982 i anslutning till fornlämningarna 55, 213. L. Skärvsta, Östertälje sn, Södermanland*. Riksantikvarieämbetet rapport. Dnr 3036/82.

Historiska museets lösfyndregister (SHM)

<https://historiska.se/>

Lösfynd i Väggarö mosse. Inv. nr 6994.

Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS)

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/>

- C14:22-3. Geometrisk avmätning 1690. Krummeltorp nr 1. Östertälje socken.
- A128-4:2. Ägomätning 1845. Gärtuna med Stora Skärvsta. Östertälje socken.
- A128-6:c7:42 47-48. Geometrisk avfattning 1636. Håga nr 1. Östertälje socken.
- A128-5-1. Geometrisk avmätning 1772. Hall nr 1–3 (med Håga). Östertälje socken.
- A34-10:c7:6-7. Geometrisk avfattning 1636. Bullsta nr 1–2. Grödinge socken.
- A34-10:1. Geometrisk avmätning 1708. Bullsta nr 1–2. Grödinge socken.
- A34-10:2. Storskifte på åker 1775. Bullsta nr 1–2. Grödinge socken.
- A97-71:1. Laga skifte 1832. Väggarö nr 1–3. Sorunda socken.
- A97-62:2. Storskifte på utmark 1804. Torp nr 1–6. Sorunda socken.
- A97-62:3. Laga skifte 1855. Torp nr 1–6. Sorunda socken.
- A34-6:c7:1. Geometrisk avfattning 1636. Brubbhamra nr 1–2. Grödinge socken.
- A34-22:1. Geometrisk avmätning 1700. Karshamra nr 1. Grödinge socken.

Lantmäterimyndighetens arkiv (LMM)

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/>

- 01-GRÖ-1. Arealavmätning 1655. Karshamra. Grödinge socken.
- 01-GRÖ-19. Arealavmätning 1708. Bullsta. Grödinge socken.
- 01-GRÖ-27. Rågångsmätning 1772. Marieberg. Grödinge socken.
- 01-GRÖ-56. Laga skifte 1828. Klippsta. Grödinge socken.

Rikets allmänna kartverks arkiv (RAK)

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/>

- Grödinge J112-67-3. Häradsekonomisk karta 1901–1906.
- Fituna J112-67-8. Häradsekonomisk karta 1901–1906.
- Lundby J112-67-9. Häradsekonomisk karta 1901–1906.
- Ösmo J112-67-14. Häradsekonomisk karta 1901–1906.
- Glasberga J133-10i3b53. Ekonomisk karta 1951.
- Igelsta J133-10i2b69. Ekonomisk karta 1951.
- Snäckstavik J133-10i1c65. Ekonomisk karta 1951.
- Fituna J133-10I0c60. Ekonomiska karta 1958.
- Vinaren J133-10I0d53. Ekonomiska karta 1951.
- Grödbby J133-9I9d67. Ekonomiska karta 1951.
- Sorunda J133-9I8d53. Ekonomiska karta 1951.
- Ösmo J133-9I8e53. Ekonomiska karta 1951.
- Älgviken J133-9I7e53. Ekonomiska karta 1951.

Sveriges geologiska undersökning (SGU)

<http://apps.sgu.se/>

Jordartskarta.

Bergartskarta.

Strandlinjekartor.

Aa4. Geologiska kartbladet över Södertelge 1862.

Aa6. Geologiska kartbladet över Stockholm 1863.

Aa45. Geologiska kartbladet över Hörningsholm 1871.

Aa50. Geologiska kartbladet över Årsta 1873.

Aa51. Geologiska kartbladet över Nynäs 1873.

Övriga källor

Riksintresseområden för kulturmiljövården. Stockholms län (AB). Riksantikvarieämbetet

https://www.raa.se/app/uploads/2020/12/AB_riksintressen.pdf (hämtad 2021-01-12)

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM20098
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-20428-2020, 2020-08-25
<i>Kulturmiljöregistret uppdragsnr:</i>	202001252
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk utredning etapp 1
<i>Undersökningsperiod:</i>	21 september–3 november 2020
<i>Personal:</i>	Britta Kihlstedt (projektledare) Henrik Runeson Ellinor Sabel Andrea Olausson Anna Ulfhielm (Almunga AB)
<i>Landskap:</i>	Södermanland
<i>Län:</i>	Stockholm
<i>Kommun:</i>	Botkyrka, Nynäshamn, Salem och Södertälje
<i>Socken:</i>	Grödinge, Nynäshamn, Salem, Östertälje och Ösmo
<i>Fastighet:</i>	–
<i>Fornlämning:</i>	–
<i>Fastighetskarta:</i>	–
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X6535350/Y668710–X654330/Y6567260
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmättningsmetod:</i>	GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inga dokumentationshandlingar utöver denna rapport.
<i>Fynd:</i>	Fynden F1–6 förvaras hos KM i väntan på beslut om fyndfördelning.

Bilagor

Bilaga 1. Objektstabell.	38
Bilaga 2. Kartor.	53
<i>Karta 1</i>	54
<i>Karta 2</i>	55
<i>Karta 3</i>	56
<i>Karta 4</i>	57
<i>Karta 5</i>	58
<i>Karta 6</i>	59
<i>Karta 7</i>	60
<i>Karta 8</i>	61
<i>Karta 9</i>	62
<i>Karta 10</i>	63
<i>Karta 11</i>	64
<i>Karta 12</i>	65
<i>Karta 13</i>	66
<i>Karta 14</i>	67
<i>Karta 15</i>	68
<i>Karta 16</i>	69
Bilaga 3. Fyndtabell.	70

Bilaga 1. Objektstabelle

KM-nr	Lämningsnr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Kommentar	Karta
1		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten SÖ-sluttande yta ner från bergskränen, 25x20 m (NV-SÖ). Sandig morän. Kraftledningsgata med gräs, buskar, sly. I Ö gles skog. Ca 45 m ö.h.		1
	L2014:8639	Fornborg	Fornlämning	Fornborg, ca 930x200-450 m (NV-SÖ), till största delen begränsad av bergsbranter, i slutningarna mellan dessa av stenvallar, 10-130 m l och vanligen 2-4 m br och 0,2-0,4 m h, av vanligen 0,2-0,4 m st rundade stenar.	Den del av fornlämningen som ligger inom UO utgörs av en lägre avsats av det berg där fornborgen ligger. Området är skadat av befintlig ledningsstolpe. Inga konstruktioner/murar syns inom UO.	1
2		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flack, svagt SÖ-sluttande yta med berg och hållar i NV, 100x40-85 m (N-S). Igenväxande åker/hagmark i SO och sly- och glest skogbevuxen, delvis blockig mark i SÖ. Åkerdike och två vägar löper genom området. Delvis svårbedömt pga snårig växtlighet inom kraftledningsgata. 25-30 m ö.h.	Skärvtenshögt strax utanför området i Ö (L2013:7).	2
	L2014:8720	Lägenhetsbebyggelse	ÖKL	Bebyggelselämningar, sentida, inom ett område 80x60m (NNV-SSÖ), bestående av 1 husgrund med skorstenrose (tegel), 1 husgrund och 1 källargrund samt 1 brukningsväg.	Enligt kartmaterial är bebyggelsen sannolikt etablerad under 1900-talet. Övergiven.	2
	L2014:8422	Skärvtenshögt	Fornlämning	Skärvtenshögt, oval, ca 10x4 m (Ö-V) och 0,4 m h. Övertorvad med enstaka skärvtensstenar synliga i ytan. Upplagd mot en berghäll.		2
	L2014:9355	Skärvtenshögt	Fornlämning	Skärvtenshögt, 20x6-10 m (N-S) och 0,2-2 m h. Övertorvad. Upbyggd mot berg i Ö.	Storlek och höjd är svårbedömd.	2
3		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Sadelläge mellan bergknallar, 125x15-90 m (N-S). Betesmark, tidigare åker. I V inkluderas åkerholmen med bebyggelselämningar (L2014:8720) och i S en del av ett mindre impediment. 25-30 m ö.h.		2
	L2014:9506	Skärvtenshögt	Fornlämning	Skärvtenshögt, 7 m diam och 0,2-0,7 m h. Vid provtagning framkom rikligt med skärvtenssten och mörk jord.		2
4		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flacka ytor och svaga höjdsträk, 125x40-105 m (SV-NÖ). Hagmark, tidigare åker, S om impediment. 25-30 m ö.h.		2
5		Färdväg	ÖKL	Vägbank, 110 m l (Ö-V), 3-4 m bred och upp till 0,4 m h. Löper längs kanten av moränhöjd i S med åker i N. Kantad av diken. Vägbanken är tydligast upplygd mot åkeren på den N sidan, i övrigt ställvis otydlig. Används idag som stig.	Löper nära gränsen mellan Gärtuna och Skärvtens. Syns på kartor från 1800-talets senare hälft men inte på äldre kartor. Anmäls inte till KMR.	2
	L2014:9931	Stensättning	Fornlämning	Stensättning, rund (möjlig ursprungligen kvadratisk) ca 10 m diam, ca 0,4 m h. Övermassad fyllning av 0,3-0,6 m st stenar. Omplockad.	Tangerar UO:s Ö kant.	2
	L2014:9208	Stensättning	Fornlämning	Stensättning, rund, ca 5 m diam och ca 0,2 m hög. Övertorvad med enstaka stenar synliga i ytan. Kantkedja av 0,5-1,5 m stora stenar, de största mot norrslutningen, ett flertal kantställda.		2
	L2014:8831	Stensättning	Fornlämning	Stensättning, rund, ca 5 m diam och ca 0,2 m hög. Övertorvad med enstaka stenar synliga i ytan. Kantkedja av 0,5-1,5 m stora stenar, de största mot norrslutningen, ett flertal kantställda.		2
6		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	V-slutning och närmast plan yta, 100x70 m (N-S), mellan högt berg i N och mindre impediment i S. Betad, tidigare odlad mark. 30-35 m ö.h.		2
	L2014:8448	Hägnad	Möjlig fornlämning	Stensträng, sammanlagt ca 100 m l (NNV-ÖSÖ), 0,5-1 m br och 0,1-0,3 m h. Av 0,2-1 m st stenar. Gles, ojämn och ställvis bruten.	Endast Ö delen kontrollerad. Tydlig lämning, men osäker ålder/karaktär.	2
	L2014:9507	Fornlämningsliknande lämning, uppgift om	Ingen antikvarisk bedömning	Högljnkande lämning, uppgift om. Ej återfunnen.	Ej heller återfunnen 1981.	2

KM-nr	Lämningsnr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Kommentar	Karta
7		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flack yta och Ö-sluttning. 90x75 m (Ö-V), mellan högre bergsparti i S och lägre bebyggd höjdparti i N. 30–35 m ö.h.		2
8	L2020:10646	Bytomt/gårdstomt	Fornlämning	Bytomt (Bondgårde), 90x45-60 m (NNV-SSÖ), ungefärlig utsträckning enligt geometrisk avmätning från 1690 och ägomätning från 1845. Inom området gick det endast att se taktegel i mindre markskador samt möjligen en husgrunds-terrass i områdets Ö del pga tät växtlighet.	Karta 1690 och 1845. Saknar tidiga belägg i orttningsregistret men benämnd "bolby" på 1600-talskartan. Ingen bebyggelse idag.	2
	L2014:9876	Boplatsområde	Ingen antikvarisk bedömning		Helt undersökt.	2
9		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Sadelläge mellan bergsknallar med fin sluttning i SV och liten avsats i N, 85x10-20 m (N-S). Sandig morän. Gles barrskog i Ö och N, sly och ormbunkar i kraftledningsgata i SV. 40-45 m ö.h.		3
	L2014:9528	Stensättning	Fornlämning	Stensättning, närmast rund, ca 6 m diam, ca 0,3 m hög. Fyllning av 0,3-1 m stora stenar. I S och V kantkedja, ca 0,3 m hög, av 0,5-0,6 m långa stenar. Mycket omplockad och utfallen.		3
	L2014:9529	Skärvtenshöj	Fornlämning	Skärvtenshöj, 7 m diam och 0,7 m h. Stenar synliga i ytan. I mitten en grop, ca 1 m diam och ca 0,5 m dj. Vid provtagning framkom skärvig sten 5-10 cm st. Det som kassats upp ur gropan består av dm-stora skörbrända stenar och jord.		3
10		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Stort, sluttande läge med avsats, 160x25-50 m (NV-SÖ), på S-sidan av bergshöjd. Morän, ställvis blockigt. Blandskog och granskog i Ö, öppen sly- och ormbunksbevuxen kraftledningsgata i V. 35-40 m ö.h.	En registrerad skärvtenshöj inom läget (L2014:9529).	3
11		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Stort, flackt S-vänt parti i åker 370x40-105 m (NV-SÖ), med mindre impediment i V samt gräsbevuxen impedimentmark med en del träd och busksnår intill Häga bytomt. 30-35 m ö.h.		3
	L2014:9248	Bytomt/gårdstomt	Fornlämning	Bytomt (Häga), 1 kronohemman, ca 130x85-115 m (NNV-SSÖ), ungefärlig utsträckning enligt geometrisk avfättning från 1636. Inom området har påträffats minst en husgrund efter bostadshus, 1 ladugårdsgrund, ytterligare obevärdbara grunder, terrasserings-, 1 brunn, uppfartsväg samt prydnadsbuskar och fruktträd.	Övergiven.	3
12		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	V-vänd yta mellan bergklackar, 65x40 m (NV-SÖ). Sandig/siltig morän, möjligen ställvis sumpigt. Öppen ormbunks- och gräsbevuxen mark i kraftledningsgata. Ca 35 m ö.h.		3
13		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	NV-vända avsats mellan bergklackar, 50x35 m (N-S). Siltig morän. Öppen ormbunks- och gräsbevuxen mark i kraftledningsgata. Ca 35 m ö.h.		3
14		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	N-vänd liten yta mellan berg, 20x25 m (Ö-V). Ett stort block i N. Troligen sandig/siltig morän, ställvis med block. Gles blandskog. 50-55 m ö.h.		3
	L2013:163	Lägenhetsbebyggelse	ÖKL	Snickaretorpet. Äldsta påträffade belägg är SGU-karta från 1871.	Inga lämningar noterade inom UO, dock svårbesiktigat pga vegetation.	3
15		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten yta, 45x10-20 m (Ö-V), omgärdad av låga hållar med svag sluttning mot lägre nivåer i SV. Sandig/siltig morän. Blandskog. 65-70 m ö.h.		4
16		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten SÖ-vänd yta på S-sidan bergshöjd, 20x15 m (SV-NÖ), med bergknallar i N och Ö. Siltig/sandig morän. Utkant av läge som fortsätter i Ö. 55-60 m ö.h.	Osäker inmätning, korrigerad efter terrängskuggningskarta.	4

KM-nr	Lämningsnr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Kommentar	Karta
17		Boplatsläge	Möjlig fornlämnings	Öppet läge på SÖ-vänd avsats nedanför bergshöjd, 35x30 m (NÖ-SV). Sandig, något siltig morän, relativt stenigt. Öppen mark i kraftledningsgata. Ca 55 m ö.h.	Fortsätter utanför UO åt SV.	4
	L2017:7325	Lägenhetsbebyggelse	Möjlig fornlämnings	Torplämnings (Källtorp), 45x30 (Ö-V) bestående av 1 husgrund och en källare. Husgrunden är 7x4 m (Ö-V), med ett spismursöse, 0,6 m h i N kant. Källargropen är ca 4x4 m stor och ligger ca 40 m NÖ om husgrunden. Källtorp återfinns på rågångsmätning från 1772, men ligger då ca 300 m längre åt V. Troligen samma bebyggelseläge även 1828, enligt lagaskifteskarta över Klippsta. 1873 är den äldsta kartan där torpet ligger på aktuell plats.	Ingen stående bebyggelse idag. Datering av lämningarna på den aktuella platsen är osäker. Tidigare felmarkerad i KMR.	4
18	L2020:10664	Kolningslämnings	Möjlig fornlämnings	Kolbotten efter resmia, rund, 10 m diam och intill 0,7 m h. Omgiven av 0,2-0,5 m dj styvbrännor-gröpar.	Tidigare omnämnd i KMR under L2017:7325 med felaktig lägesangivelse. Har nu registrerats som ny lämning.	4
	L2017:7989	Fornborg	Fornlämnings	Fornborg i huvudsak begränsad av bergsbranter. I svackor i berget ligger 1-3 m br och 0,2-0,5 m h, murar av vanligen 0,4-1,1 m st stenar. Murarna är 5-35 m l. Den längsta murdelen, 30 m i (NNV-SSO) är i borgens VNV del. Denna består till stor del av naturliga block intill vilka sten är upplagd. I borgens NV del är en stensättning?	Fornlämningen är avgränsad efter bergskron och murar. Inga tydliga murar ligger inom UO.	4
19		Boplatsläge	Möjlig fornlämnings	Svag platå och flack S-sluttning, 125x35-60 m (NV-SÖ), i åker vid bäckravlin. 25-30 m ö.h.		4
	L2017:7990	Kolningsanläggning	Möjlig fornlämnings	Kolbotten, obestämd, ca 6 m diam och ca 0,3 m h.	Svårbedömd på grund av vegetationen. Kol vid provstick. Ej daterad. Kan vara äldre än 1850.	4
	L2017:8102	Grav- och boplatso-område	Fornlämnings	Grav- och boplatsoområde, ca 160x30-130 m (ÖNÖ-VSV), bestående av 56 fornlämningar. Dessa utgörs av 10 högar, ca 44 runda, stensättningar (varav flera höglänkande), 1 kvadratisk stensättning samt 1 terrass. Vid gravfältets N kant är en avplanad terrass. Möjlig husgrund.	Delvis igenvuxet.	5
20		Boplatsläge	Möjlig fornlämnings	Flack S-vänd förhöjning och sluttning, 115x15-40 m (NÖ-SV), nedanför höjd i NV, intill grav- och boplatsoområde. Fortsätter i V. Åkermark. 35-40 m ö.h.		5
21		Boplatsläge	Möjlig fornlämnings	Svagt höjdläge/sadelläge med sluttningar åt SÖ och N. 105x85 m (NÖ-SV). Åkermark. Ca 35 m ö.h.		5
22		Boplatsläge	Möjlig fornlämnings	Flacka förhöjningar och del av sadelläge, 160x40-95 m (NÖ-SV), intill impediment med gravfält. Åkermark. Ca 35 m ö.h.		5
	L2017:7310	Gravfält	Fornlämnings	Gravfält, 60x50 m (Ö-V), bestående av ca 12 fornlämningar. Dessa utgörs av 5 högar och ca 7 runda, stensättningar.	Tät växtlighet.	5
	L2017:8087	Gravfält	Fornlämnings	Gravfält 45x30 m (NÖ-SV) bestående av 5 fornlämningar. Dessa utgörs av 4 runda stensättningar och 1 treudd.	Delvis igenvuxet.	5
23		Boplatsläge	Möjlig fornlämnings	Sadelläge och flack sluttning, 105x85 m (NÖ-SV), mellan impediment med gravfält. Åkermark. Ca 35 m ö.h.		5
	L2017:7620	Gravfält	Fornlämnings	Gravfält, 110x75 m (ÖNÖ-VSV), bestående av ca 30 fornlämningar. Dessa utgörs av ca 28 runda stensättningar, 1 kvadratisk stensättning, 1 tresidig stensättning och en rest sten.	Svårbesiktigat, mycket tät växtlighet.	5
	L2017:7619	Hög	Fornlämnings	Hög 7 m diam och ca 0,7 m hög. I mitten en grop ca 3 m diam och ca 0,2 m djup.	Tät växtlighet. Högen ingår troligen i samma fornlämning som gravfältet L2017:7620.	5

KM-nr	Lämningsnr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Kommentar	Karta
24	L2020:10682	Färdväg	ÖKL	Färdväg, 80 m l (N-S) och 3 m br. Inskuren i slutning i V kant. Ej i bruk.	Mindre väg som löper från landsväg till åker på karta från 1775.	6
	L2017:4513	Fornlämningsliknande lämning	ÖKL	Högljnkande lämning, rund 6 m diam och 0,5 m h. I ytan ett flertal stenar 0,4-1,2 m st. Ytan i övrigt ojämn. Kantkedja 0,3-0,5 m h av 0,4-1 m i stenar. I Ö delen ett klippblock 1x1,5 m st och 0,9 m h.	Otydlig. Upplagd sten/blok på impediment.	6
	L2017:4620	Hällristning	Fornlämning	Skålgropsförekomst i block 1,5 m st. På ovasidan är 4 skålgropar, 2-4 cm diam och 0,5-1 cm dj.	Delvis övermossad, en skålgrop identifierades.	6
25		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flack yta, 75x70 m (Ö-V), med mindre impediment, varav ett med skålgropsförekomst. Igenväxande åker. Ca 35 m ö.h.	Intill fyndplats L2013:8114.	6
	L2013:8114	Fyndplats	ÖKL	Fyndplats, ca 180x90 (Ö-V), bestående av yffynd av 5 flintbitar, 2 brynen, varav ett en möjlig glättsten, och enstaka skärvida stenar. Flera av flintfragment av senneolitisk karaktär. Tolkas som en boplats ca 4 000 år gammal.	Glest spridda fynd men utgör sannolikt en överlöpjd fornlämning.	6
26	L2020:10686	Färdväg	ÖKL	Färdväg, 95 m l (NÖ-SV), 3 m br. Fortsätter troligen åt SV men här otydlig. I bruk som körväg och stig (Sörmlandsleden).	Belagd på karta över Bullsta från 1775. Har utgjort en mindre väg till bytomt från landsväg.	6
27		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Ö-slutning, 60x35 m (Ö-V), med höjd i V, blockigare mark i S och bäckravin i N. Tidigare åkermark, nu skog. Silftigt. Ca 25 m ö.h.		6
28		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Smal, sluttande avsats, 70x10 m (N-S), i brant sluttning på Ö sidan av bergsparti. Sandig, stenig morän. Gles barrskog. 45-50 m ö.h.		6
29		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	N-NÖ-vänd avsats, 40x22 m (N-S), på bergshöjd omgiven av mindre bergknallar utom i NV. Gles skog. 25-30 m ö.h.		6
	L2017:7309	Gravfält	Fornlämning	Gravfält, ca 45x15-30 m (N-S), bestående av 3 högar och 1 stensättning.	L2017:7308 överförd till detta nummer och lämningstyp ändrad till gravfält då gravarna ligger helt nära varandra.	6
	L2017:7308	Stensättning	Ingen antikvarisk bedömning		Överförs till L2017:7309.	6
30		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	SÖ-vänd avsats 35x35 m (NV-SÖ), i slutning från berg/moränhöjd. Morän, ställvis blockigt. I kraftledningsgata med ormbunkar och sty. Svårbedömt pga vegetationen. 30-35 m ö.h.		6
	L2017:4070	Gravhågnad	Fornlämning	Gravhågnad, rest av 20 m l (N-S) bestående av 0,5-2 m st block (vanligen 1-1,5 m). Fortsätter eventuellt mot SÖ ca 30 m.	En stensättning belägen ca 20 m Ö om lämningen har förts till eget nr, L2020:10972.	6
	L2020:10972	Stensättning	Fornlämning	Stensättning, 2 m i diam och intill 0,1 m h. Skadad, endast ett mindre antal stenar återstår på berghällen.	Tidigare registrerad under L2017:4070, en intilliggande gravhågnad.	6
	L2017:7460	Stensättning	Fornlämning	Stensättning, rund, ca 7 m diam, ca 0,1 m hög. Övertorvad.		6
	L2017:7377	Stensättning	Fornlämning	Hög, rund, ca 6 m diam och ca 0,6 m hög.		6
31		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Sadelläge, 45x40 m (NÖ-SV), mellan gravfält och berg med gravhågnad och stensättning. Halvöppen mark med gles skog och ormbunkar. Ca 40 m ö.h.	Ö om gravfältet L2017:7461.	6

KM-nr	Lämningsnr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Kommentar	Karta
	L2017:7461	Gravfält	Fornlämning	Gravfält, 120x80 m (NÖ-SV), bestående av ca 45 fornlämningar. Dessa utgörs av 12 högar, ca 29 runda stensättningar (varav flera höglignande), 3 kvadratiske stensättningar och 1 skeppsförmig stensättning. I gravfältets SÖ del är en källare ingrävd i en av högarna, V om denna en tydlig grund efter en ekonomibyggnad. I gravfältets V del finns en husgrund med spismursröse (tegel).	Källare och ekonomibyggnad har troligen hört till befintlig bebyggelse i S. Husgrunden i V syns på häradskartan från 1901-1906. I ungefär samma läge har även en gård tillhörig Bullista by legat år 1708. Uppgift om att en gravurna med kol, brända ben och järnrester upptagits ur en hög vid "ett gårde Bullista by" (SHM inv. nr 1334) kan avse denna plats.	6
	L2017:7635	Bytomt/Gårdstomt	Fornlämning	Bytomt (Bullista), ca 110x110 m (Ö-V), ungefärlig utsträckning enligt storskifteskarta från 1775. Inom området har ca 20 husgrunder, 20 terrasseringsringar och ca 10 röjningsrösen iakttagits. Terrasseringsringarna är i S och V delen av området. Röjningsrösen är obetydliga, 1-2 m diam och 0,1-0,5 m h. Ofta upplagda intill block eller på klippållar. Enligt ägomätning från 1708 lög en gård tillhörig Bullista by inom gravfältet (L2017:7461) O om 1775 års bebyggelseläge. Äldsta skriftliga belägg "bullistom" från 1433.	Beskrivna terrasseringsringar och röjningsrösen S om bytomten avser ett område med fossil åkermark (se storskifteskarta från 1775) som nu förts till ett eget nr, L2017:10691.	6
32	L2020:10691	Fossil åker	Fornlämning	Område med fossil åkermark, 115x30-60 m (SÖ-NV), ungefärlig utsträckning enligt storskifteskarta från 1775, bestående av åkerytor på avsatser i slutning och röjningsrösen/röjningssten.	Vid Bullista bytomt. Området är bara ställvis besiktningsbart pga tät växtlighet. Se beskrivning för L2017:7635.	6
33	L2020:11417	Färdväg	ÖKL	Färdväg, 65 m i (SÖ-NV-N) och 2-3 m br. Bitvis hålvägsliknande. Ställvis röjningssten och -block längs kanterna. Ej i bruk, delvis igenvuxen.	Går till Bullista by på kartor från 1700-talet. Mindre väg som löper mellan bytomt och gravfält och har anslutit L2020:10686 enligt 1775 års karta.	6
34		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flecka, svaga höjdparter, 280x10-40 m (S-N-NÖ-O), i anslutning till impediment med bytomt och gravfält. Åkermark. 30-35 m ö.h.		6
35		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Utkant av SÖ-sluttande, svagt höjdsträk, 140x65 m (NÖ-SV). Åkermark. Ca 30 m ö.h.		6
36		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Svagt höjdsträk och SÖ-slutning, 120x45 m (NV-SÖ). Åkermark intill impediment med bytomt. Ca 25 m ö.h.		6
37		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Fin Ö-vänd flack, svagt sluttande yta, 75x55 m (N-S), på avsats av bergshöjd. Höga bergsparter i N och Ö, i O med markant överhäng, och blockstråk och lägre berg i V. Lägre mark i S-SÖ. Sandig morän. Gles skog. 30-35 m ö.h.	Blockstraket i NV är stensträngslikt, men bedöms som naturligt.	5
	L2017:7758	Fornborg	Fornlämning	Fornborg, 300x100-200 m st (N-S), i huvudsak begränsad av branta bergskanter. Runt borgens N del ligger i svackor och på slutningar 6 murar eller rester därav.	Fornlämningen är topografiskt avgränsad efter bergets fot. En av murarna tangerar UO:s V kant.	7
38		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Ö-vänd sluttande, gles trädbevuxen yta, 60x40 m (N-S). Sandig morän. Skogsmark. Kraftigt skadad av körväg och urschaktningar inom en stor del i S. Forsätter i N utanför UO. 30-35 m ö.h.		7
39	L2020:11496	Område med fossil åker	ÖKL	Område med fossil åker 105x60-80 m (N-S), bestående av en åkeryta och 7-8 röjningsrösen. Åkerytan är plan med flera grunda diken. Röjningsrösen i den V delen, dessa är runda, 2-4 m stora och 0,1-0,4 m h, delvis övermossade. Granplantering.	Finns inte utmärkt som åkermark på äldre kartor, är betesmark vid sekelskiftet. Öklar ålder, troligen sent.	7
40	L2020:11497	Färdväg	Fornlämning	Färdväg, vägbank, mer än 95 m l, 3 m bred och 0,1-0,2 m h. Ställvis inskuren i slutning i Ö och med en lag vall av röjningssten längs delar av V kant. Används som körväg och stig.	Fortsätter i N. Syns på äldre lantmäteri-akter, den äldsta en arealmätning över Karshamma från 1655.	7

KM-nr	Lämningsnr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Kommentar	Karta
41		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	V-sluttning, 50x30 m (Ö-V), med bergklackar i S och N och höjd i Ö. Störningar i V. Sand. Gles granskog. 45-50 m ö.h.	Fortsätter i fin yta utanför UO i NV.	7
42		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten NV-gip, 25x15 m (Ö-V), omgiven av hållar, nära bergskräon. Gles barrskog. Sandig morän. 55-60 m ö.h.	Utkant av läge, fortsätter utanför UO i N.	7
43		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Stor SÖ-vänd yta, 130x30-90 m (Ö-V), avgränsad av bergsbranter i V-NV och NÖ samt bergshöjd i SV. Sandig/grusig morän. Gles blandskog. Ställvis störd av taktgropar. 50-60 m ö.h.		7
44		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	NV-sluttande yta, 55x5-35 m (NV-SÖ), med berg på ömse sidor och högre terräng i ryggen samt övre avsats mellan bergklackar. Morän. Skogsmark. 40-50 m ö.h.		7
45		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	S-SV-vänd sluttning, 50x35 m (NÖ-SV), omgiven av bergklackar/hållar, nära krön. Kraftledningsgata med ljung och lövsly. Sörmlandsleden. Fortsätter utanför UO i SV. Morän. Ca 50 m ö.h.		7
L2017:7771		Kolningsanläggning	Möjlig fornlämning	Kolbotten, ca 8 m diam och ca 0,4 m hög. I mitten en rund grop 2 m diam, 0,4 m dj.	Ej säkert lokaliserad i fält, svårbesiktigat pga tät växtlighet.	5
46		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten V-vänd avsats, 35x10 m (N-S), nedanför bergskräon med vid utsikt över dalgång. Relativt stenig, sandig morän. Skogsmark. 40-45 m ö.h.		5
47		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Fin SÖ-vänd sluttande avsats, 120x5-20 m (NV-SÖ), med berg och blockiga partier i SV och NÖ. Inkluderar liten gip i N och en mindre yta på krönet samt NV-sluttande avsats i N. Huvudsakligen kraftledningsgata med ormbunkar och sly, gles blandskog i Ö delen. 40-45 m ö.h.	I SV delen finns en kolbotten, L2020:11020.	5
48	L2020:11020	Kolningsstämning	Möjlig fornlämning	Närmast rektangulär, 7x5 m (NV-SÖ) och 0,3 m h. Ställvis omgiven av en 0,5-1,0 m br och <0,4 m dj stybränna.	Ligger inom boplatsläge KM48.	5
49		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flack, svagt S-sluttande, relativt stenfattig yta, 50x25 m (N-S), mellan högre bergspartier. I S vidtar brantare sluttning. Ställvis blockigt. Gles granskog. 45-50 m ö.h.	Fortsätter utanför UO åt V.	7
50		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Stort och svårbedömt läge, 145x30-40 m (SV-NÖ), i svagt sluttande avsats på Ö-sidan av större bergsparti. Delvis granskog, delvis öppnare, slybevuxet hygge. Sandig, ställvis blockig morän. 25-30 m ö.h.	Ställvis svårbesiktigad pga vegetationen.	7
51		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten NNÖ-slänt, 40x30 m (SV-NÖ), mellan bergklackar. Delvis avverkad skog med sly och liggande ris och stammar vilket gör läget svårbedömt. 30-35 m ö.h.		7
52		Gränsröse	ÖKL	Närmast runt, 1,5 m i diam. 0,2 m h. med en 0,4 m h mittsten. Nedanför bergskräon, i NNÖ-sluttning. Övermossat. Glest skogbevuxen hållmark. Ca 9 m åt Ö ligger en 0,9 m stor visarsten.	Ligger i aktiv gräns. Registreras inte i KMR.	7
53		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Stort sadelläge 100x20-45 m (NV-SÖ), nära bergskräon. Låga hållar i S och N. Morän, ställvis block och hållar på krönet. Gles skog. Ca 40 m ö.h.		7

KM-nr	Lämningsnr	Type	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Kommentar	Karta
64		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flack yta, 70x30 m (Ö-V), som sluttar svagt ner mot vätmark (Hannossen) i S. bergklack i N. Sand. Gles skog. Ca 55 m ö.h.		8
65		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten flack yta, 50x15 m (NÖ-SV), som vetter åt NNÖ med berg i SÖ och NV och blockig mark i SV. Ca 65 m ö.h.		8
66		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Litet smalt flackt sadelläge, 40x15 m (Ö-V), mellan berg. Ca 70 m ö.h.		8
67		Gränsmärke	ÖKL	Osäkert. Består av fyra stenar, 0,3-0,8 m stora, där den största är en avilång, troligen fallen hjärtsten.	Ligger ej i befintlig gräns, men registreras inte i KMR pga av karaktären.	8
68		Gränsmärke	ÖKL	1 m i diameter och 0,2 m högt bestående av 0,3-0,5 m stora stenar och med en 0,5 m hög hjärtsten. Övermossat. Beläget på krön av berg, 10 m V om brant. Hällmark.	Ligger ca 5 m från aktiv gräns. Registreras inte i KMR. Ca 25 m VNV om gränsmärket finns ett mindre gränsmärke/visarstenar.	8
69		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten V-sluttande yta, 40x15 m (NÖ-SV), mellan berghällar. Sandig, något blockig morän. Fortsätter utanför UO i Ö. Gles skog, sly. 60-65 m ö.h.		8
70		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Svagt S-sluttande, flackt höjstråk, 40x40 m (NÖ-SV), nedanför större höjdparti i N. Åkermark. 45-50 m ö.h.		8
	L2015:7081	Gravfält	Fornlämning	Gravfält, ca 120x100 (NV-SÖ), bestående av ca 40 fornlämningar. Dessa utgörs av 7 högar, 31 runda stensättningar, 1 rektangulär stensättning samt 1 skeppsformiga stensättning.		9
71		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Större flackt höjstråk, 210x40 m (NV-SÖ), Åkermark. Ca 45 m ö.h.	Mellan Stutby och gravfält L2015:7081.	9
72		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Stort flackt läge, 45-105x85 m (N-S), på ömse sidor om vattendrag. Sand. Huvudsakligen gräs- och slybevuxet, men skog och åkermark i mindre partier. 45-50 m ö.h.	Justerad efter terrängkuggningskarta.	9
73		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Stort flackt sandigt läge, 110x65 m (N-S), svagt sluttande åt SV. Gräs, sly och enstaka träd. 40-45 m ö.h.	Justerad efter terrängkuggningskarta.	9
74		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Avsats, 40x15 m (SV-NÖ), längs högre berg i Ö. Vetter mot lägre terräng i NÖ. Ca 50 m ö.h.		9
75		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Svag förhöjning, 60x20 m (SV-NÖ), Ö om bergshöjd. Sand. Åker. Ca 45 m ö.h.		9
	L2015:7669	Fornlämningsliknande bildning	Ej kulturhistorisk lämning	Fornlämningsliknande bildning, 4 m diam och 0,3 m h.	Ej återfunnen.	9
76		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Höjdparti, 60x35 m (NV-SÖ), med impediment i igenväxande åker. 40 m ö.h.		9
77		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flackt, sandigt, möjligen stenmjöjt (?) läge. 65x30 m (N-S). Gles skogsmark. Sluttar svagt åt N. 50 m ö.h.	Kolningsgrop L2020:10753 ligger inom läget.	9
78	L2020:10753	Kolningsgrop	Möjlig fornlämning	Rund, 2 m i diameter och 0,7 m djup med antydning till 0,1 m hög vall. Tydlig förekomst av träkol vid provstick med jordsond. Flack, sandig skogsmark. Ligger 22 m SSV om skogsväg.		9
79	L2020:10754	Kolningsgrop	Möjlig fornlämning	Rund, 2 m i diameter och 0,4 m djup omgiven av 0,1 m hög vall. Tydlig förekomst av träkol vid provstick med jordsond. Flack sandmark. Gles granskog, enstaka björkar.		9
80		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flacka Ö-sluttande avsats, 140x75 m (NV-SÖ), i sandig skogsmark. Genom området löper ett blockigt stråk längs en N-S-gående avsats, troligen naturligt. Svåragränsat. Ca 50 m ö.h.	Väg löper genom området. En kolbotten, KM81, i V kant.	9

KM-nr	Lämningsnr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Kommentar	Karta
81	L2020:10755	Kolningslämning	Möjlig fornlämning	Kolbotten, resmilä, rund, 17 m i diameter, 0,2 m h, ställvis omgiven av upp till 0,8 m djupa stybbgröpar.	Skadad av väg i V. Tangerar UO:s V kant.	9
82	L2021:54	Fyndplats	ÖKL	Fynd av två avslag av grönsten och ett slaget stycke/lämne av grönsten med flera tydliga avspaltningar. Svag förhöjning i åker. 50 m ö.h.		9
83		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Mycket svag förhöjning, 90x55 m (NV-SÖ), i anslutning till ett mindre åkerimpe-diment med håll. Åkermark. Sandsilt. Ca 50 m ö.h.	Svåravgränsat.	9
84		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flera mindre stenfattigare ytor mellan bergklackar inom ett ca 140x5-35 m (NV-SÖ) stort område. Gles skog. Sandig morän. 55-60 m ö.h.		9
	L2015:6217	Gravfält	Fornlämning	Gravfält, ca 12x60 m (NV-SÖ), bestående av 35 fornlämningar. Dessa utgörs av 4 högar och 31 runda stensättningar.		9
85		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Stor, flack, sandig yta, 140x40-70 m (NV-SÖ), som övergår i NNÖ-sluttning. Större berg i V och mindre klack i V. Stråk med block längs S kanten. Granskog. 45-50 m ö.h.		9
86		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flack yta mellan bergklackar, 75x35 m (NV-SÖ), Sandsilt. Granskog. 45-50 m ö.h.		9
	L2015:6889	Kolningslämning	Möjlig fornlämning	Kolbotten, obestämd, närmast rund, ca 8 m i diam med en ca 0,3 m dj och ca 1,5 m bred stybbgröna/gropar. En osäker grund till kolarkoja mot berghäll, ca 4 m åt NO.	Tangerar UO:s Ö kant.	9
87		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Yta mellan bergklackar och passage mot lägre mark i SO, 60x20 m (NV-SÖ). Något lägre mark även i N. Sandig morän. Uppvuxen barrskog. ris. Ca 45 m ö.h.		9
88		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flack yta, 50x20 m (N-S), med sluttningar åt N och Ö. Sandig morän ställvis med block. Huvudsakligen kraftledningsgata med gräs, örnbräken. 50-5 m ö.h.		10
89		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flackt sadelläge mellan berg. 90x20 m (N-S). Sluttar mest åt S mot våtmark. Sandig morän. Huvudsakligen kraftledningsgata med gräs och örnbräken. 50-55 m ö.h.		10
90		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flack, SÖ-sluttande yta, 75x30 m (SV-NÖ), mellan bergklackar och med våtmark i SÖ. Siltig sand, möjlig blockigt. Hygge med liggande ris, ormbunkar, sly och en del träd. 55-60 m ö.h.	Svårbedömt pga vegetationen.	10
91		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flacka ytor på ömse sidor om bäckravin, 65x40 m (Ö-V), med berg i NV och SÖ. Skog i V och gräs/örnbräken i kraftledningsgata i V. Ca 60 m ö.h.		10
92		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	NNÖ-vänd slänt, 50x15 m (SV-NÖ), med högt berg i N och lägre i S. Kraftled-ningsgata med gräs, örnbräken, ljung. 60-65 m ö.h.		10
93		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	N-vänd avsats, 30x15 m (SV-NÖ), med berg i SV och lägre bergklackar/hällar i N. Kraftledningsgata med gräs, ormbunkar, ljung. 65 m ö.h.	Osäker inmätning.	10
94		Gränsmärke	ÖKL	Oregelbundet, 0,4x0,4 m stort och 0,3 m högt bestående av fyra stenar som staplats på ett block. Trolligen visar stenar till gränsmärket KM99.	Ligger i aktiv gräns, registreras inte i KMR	10
95		Gränsmärke	ÖKL	Runt, 1 m i diameter och 0,2 m högt med en 0,7 m hög, smal mittsten. Beläget nära Ö kanten av bergskrön. Hällmark med mossa och ljung.	Ligger i aktiv gräns, registreras inte i KMR.	10
96		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	ÖNÖ-sluttande yta mellan berg, 50x35 m (Ö-V). Granskog, bitvis tät vegeta-tion. 55-60 m ö.h.	Svårbedömt pga vegetation, osäker inmät-ning.	10

KM-nr	Lämningsnr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Kommentar	Karta
97		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flack yta mellan berg, 70x20 m (N-S). Siltig morän. Öppen mark i kraftledningsgata, ställvis gles skog. 60 m ö.h.		10
98		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	S- och Ö-sluttning från höjdråk, 70x35 m (NÖ-SV). Utkant av läge. Åkermark. 40-45 m ö.h.		10
99		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Del av mjuk höjdrygg, 80x80 m (NV-SÖ), med markant, delvis blockig sluttning ner mot våtmark i SV. Huvudsakligen åker med ett mindre parti med sly, gräs och lövträd. 40 m ö.h.		10
100		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Åskrön och sluttningar med avsatser åt NNW och SSÖ, 280x80 m (NV-SÖ). Isällvsand med stenigare krön. Ledningsgata med gräs/sly samt granskog/blankskog i V, 55-70 m ö.h. Ett extensivt markerat läge som innehåller lämpliga boplats- och aktivitetsytor dels på åskrönet, dels på flacka avsatser nära krönet i NNW och i S, dels på en serie smala avsatser längs åsens nordsida.	Taktrop i SV. R.	10
101		Röjningssten, sentida	Ej fornlämning	En oregelbunden stensamling, 3 m i diam bestående av 0,2-0,6 m stora stenar. Avsats på NV sidan av ås. Stenigt/sandigt isällvsmaterial. Gles barrskog.	Oklar karaktär, bedöms ej som kulturhistorisk lämning. Registreras ej i KMR.	10
	L2015:7678	Hård	Ingen antikvarisk bedömning	Hård, rund, 0,8 m diam och 0,17 m dj. ¹⁴ C-daterad till ca 6200-5900 f.Kr.	Undersökt och borttagen. Tidigare felaktigt markerad i KMR, nu flyttad till samma plats som L2013:2089.	10
	L2013:2089	Hård	Ingen antikvarisk bedömning	Hård, rund, 1,4 m diam och 0,24 m dj.	Undersökt och borttagen.	10
102		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flack, närmast plan yta, 110x25-60 m (N-S), SÖ-sluttande i N. I V berghällar. Isällvsand. Kraftledningsgata med sly och örbråken, granskog i Ö, 55-60 m ö.h.	Grusväg och störning skjuler läget från KM103.	10
103		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Närmast plan yta, 140x80 m (N-S), avgränsad av mycket svagt hak/strandvall i S. Isällvsand. Sly och ris i kraftledningsgata, skog i Ö, 55 m ö.h. Ett svårbedömt, extensivt markerat läge, möjligen delvis sumpigt.	Grusväg och störning i N skjuler läget från KM102.	10
104		Gränsmärke	ÖKL	Gränsröse, 1 m i diameter, bestående av 6 stenar, 0,2-0,5 m stora, placerade runt en 0,5 m hög mittsten. Belägen på ett block på plan, något sank mark.	Ligger i aktiv gräns, registreras inte i KMR.	11
	L2015:6337	Husgrund, historisk tid	ÖKL	Husgrund, 7x7 m (N-S) med sylvienrad runt om. På platsen för grunden är dumpat tegel, betong och virke och det är oklart om den är helt förstörd. Området är delvis planerat/utfyllt.	Ingen bebyggelse enligt äldre kartor då området utgjort utmark och skog. Ångs-lada?	11
105	L2021:225	Boplats	Fornlämning	Boplats, 50x10-30 m (NNV-SSÖ). Fynd av fem bilar slagen kvarts och en bit slagen grönsten i längs en ca 25 m lång sträcka i smal stig. Stigen löper genom ens mal passage/sadelläge (N-S) med större höjdparti i Ö och bergknalle i V. Passagen öppnar sig mot sluttningar ner mot lägre mark i NV respektive SV. Siltig/sandig morän. Öppen mark i kanten av kraftledningsgata med gräs, ljung och en del småträd. 50 m ö.h.	Bedöms som boplats pga sex fynd, delvis av olika karaktär, inom begränsad markskada/stig. Topografiskt avgränsad.	11
106		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Långsmal, svagt S-sluttande yta, 125x25 m (NNV-SSÖ), mellan större höjdparti i Ö och bergshöjd i V. Siltigt, möjligen ställvis sumpigt. Öppen mark i kraftledningsgata med gräs, enar och enstaka träd, ung lövskog i Ö. Körväg löper igenom ytan. 45-55 m ö.h.	Möjligen tidigare odlad mak, dock inte åker enligt äldre kartor.	11
107	L2020:10857	Gränsmärke	Fornlämning	Gränsröse, runt, ca 2 m i diameter, bestående av 0,2-0,7 m stora stenar med en 0,5 m hög mittsten. Delvis övermossat. Beläget på krönet av en liten bergknalle mitt i en stor våtmark. Ligger i äldre, idag övergiven gräns mellan Våggarö, Torp och Söderbys utmarker enligt karta från 1805 över Torp.	Förslås som fornlämning då det är markerat på äldre karta, ligger i övergiven gräns, har varit av betydelse som gränsmarkering mellan tre byar och också har ett speciellt läge i Vrmossen.	11

KM-nr	Lämningsnr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Kommentar	Karta
108		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten N-vänd yta, 25x15 m (SV-NÖ). Mellan bergglackar, ovanför våtmark, med större höjdparti i S. Grov silt, en del block. Öppen mark i kraftledningsgata med ormbunkar och sly. 50 m ö.h.	Svårbedömt pga vegetationen. Osäker inmätning, ska eventuellt vara större i S.	11
109		Gränsmärke	ÖKL	Gränsröse, ca 1m i diameter bestående av ett 10-tal 0,15–0,3 m stora stenar med en spejsig, 0,4 m hög mittsten. Delvis övermossat. Beläget på V kanten av bergskrön. Ca 5 m åt Ö, på bergskrön, är en ca 0,3 m stor visarsten. Hällmark med mossa och enslaka enar.	Ligger i aktiv gräns. Registreras inte i KMR.	11
110		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	S-vänd avsats, 35x30 m (N-S), som vetter mot lägljant mark vid Väggarö mosse. Avgränsas i N och V av blockigare partier och i NO av berg. Siltigt och delvis blockigt. Djupa körspår löper genom området. Öppen mark med gräs, ormbunkar och sly i kraftledningsgata. 35–40 m ö.h.		11
111		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten SO-vänd hylla/avsats, 30x20 m (N-S), på S-sidan av bergshöjd ovanför Väggarö mosse. Genrett S-sluttande men med mindre planare ytor. Sandig morän, ställvis stenigt. Avverkad skogsmark med kvarliggande ris och grenar. 40 m ö.h.		12
112	L2020:11523	Fyndplats	ÖKL	Fyndplats, ungefärligt läge, för enkel skatthälsyxa av bergart.	Funnen i Väggarö mosse, närmare platsangivelse eller information om fyndomständighet saknas. SHM.	12
113		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flack, något S-sluttande yta, 40x25 m (N-S), med bäckravin i S och större våtmark i V. I N finns berg och i Ö flack, sumpig mark. Sandig silt. Granskog. 35–40 m ö.h.		12
114	L2020:11519	Fyndplats	ÖKL	Fynd av två fragment slagen kvarts i rotvälta. Flack, NV-sluttande avsats på N-sidan av höjdparti. Sandig silt. Granskog. 35–40 m ö.h.		12
115		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	NV-sluttande yta, 45x20–35 m (N-S), avgränsad av hållar och berg i V och Ö. Ytan vidgar sig till en udde i NO. Sandig silt. Gles blandskog i S, granskog i N, delvis med liggande vindfällen. Fynd av kvarts i två rotvällor.	I områdets nedre, N del påträffades två fragment slagen kvarts i rotvällor (KMI114).	12
116		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flack yta, 55x25 m (Ö-V), omgiven av berg/hällar, varav ett markant berg i NV. Ytan öppnar sig i flack V-slutning ner mot ett hak och lägre terräng. Siltig sand. Öppen mark i kraftledningsgata i Ö, glest skogbevuxen i V. 45–50 m ö.h.		12
117		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	S-vänd flack avsats/gip, 70x35 m (Ö-V), på S-sidan av höjdparti med högre berg i NV och lägre i NO. I N fortsätter gipen men blir blockigare. I S ett fall mot lägre, sank mark. Sandig morän, ställvis möjligen sumpigt. Öppen mark med örnbräken, gräs i Ö, skogbevuxet i V. 50 m ö.h.		12
118	L2020:10861	Gränsmärke	ÖKL	Gränsröse, ca 1 m i diameter och 0,3 m h, bestående av tre block, 0,2–0,4 m stora och flera smala stenflisor, 0,3–0,5 m stora, som lutar mot dessa. Centralt en ca 0,5 m h smal mittsten. Beläget på Ö kanten av bergskrön på utöpare till större bergsparti. Öppen mark i kraftledningsgata.	Ligger ca 60 m V om gränsen mellan Väggarö och Körunda som också är sock-engräns.	12
119		Gränsmärke	ÖKL	Gränsröse, skadat. Bestående av ett mindre antal stenar, 0,2–0,3 m stora, samt en 0,6 m stor, liggande, smal sten, troligen en fallen mittsten. Beläget på kanten av avsats med högre bergskrön i S. Öppen mark, kraftledningsgata. Hällmark.	Ligger ca 10 m från gräns mellan Väggarö och Körunda som också är sockengräns. Registreras inte i KMR.	12
120		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Smalt sadelläge, 90x15 m (Ö-V), mellan låga bergglackar, nära krön. I V och Ö sluttande gipar ner mot lägre mark och centralt en större plan yta. Sandig morän, ställvis blockigt och sumpigt, men bra ytor däremellan. Öppen mark i kraftledningsgata, gles skog i ytterkanterna. 55–60 m ö.h.		12

KM-nr	Lämningsnr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Kommentar	Karta
121		Röjningsröse, sentida	ÖKL	Röjningsröse, 3 m diam bestående av 0,2–1,0 m st stenar av blandad karaktär.	På litet impediment i golfbana. Registreras inte i KMR.	12
122		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	SÖ-vänd yta, 35×30 m (NV-SÖ), mellan hållar, nära krön. Fortsätter utanför UO åt Ö. Öppen mark med gräs, ormbunkar i kraftledningsgata. 50 m ö.h.		12
123		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten SV-vänd yta, 25×20 m (NV-SÖ), med hållar/block i N och Ö, nära krön. Gles uppvoxen skog och ris. 45–50 m ö.h.		12
124		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Lätt S-slutande parti ner mot åker, 55–85×50 m (NV-SÖ), med berghällar i N, NO, NV och V. Sand/silt. Kraftledningsgata med gräs och sly gör V delen har tidigare varit odlad och är idag sumpig och svårbedömd. 40–45 m ö.h.	Möjligen delvis utfyllt.	12
125		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten NO-vänd, slutande glip mot mellan högre och blockigare partier med berg. Siltigt. Tät granskog. 40 m ö.h.		12
126		Färdväg, vägbank	ÖKL	140 m l (SV-NO), 4–5 m br och intill 0,2 m h. Kantad av diken. Ställvis otydlig. Löper från åker i S längs foten av höjdparti i V till åker i N. Gräsbevuxen. Används som stig/körväg.	Äldsta kartan den syns på är häradskartan. Används som stig/körväg. Anmäls inte till KMR.	13
L2014:6668		Stensättning	Ingen antikvarisk bedömning	Stensättning, undersökt och borttagen. Grov datering till övergången bronsålder-järnålder.	Undersökt och borttagen.	13
127		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Ett extensivt markerat läge, 185×20–80 m (N-S), som innehåller dels ett höjdstäck i åker i N med små impediment och ett flackare höjdparti i åker i S, dels mellanliggande flacka, svagt V-slutande ytor i blandskog (äldre åkerytor). Inom dessa finns också en del blockiga partier. Siltig morän/silt/lera. 35–40 m ö.h.	Nära stensättning L2014:7309 som ligger utanför UO.	13
L2014:7730		Gravfält	Fornlämning	Gravfält, 200×60 m (NNÖ-SSV), bestående av ca 25 fornlämningar. Dessa utgörs av 18 runda stensättningar, 1 kvadratisk stensättning samt ca 6 resta stenar.		13
L2014:7572		Fornlämningsliknande lämning	ÖKL	Röjningssten, på en 40 m i sträcka finns ett 1–3 m br och 0,2–0,4 m h stråk av 0,3–0,5 m st stenar.	Röjningssten längs åker.	13
L2014:7676		Fornlämningsliknande lämning	Ingen ant bedömning		Överförd till L2014:7572.	13
L2014:7677		Fornlämningsliknande lämning	Ingen ant bedömning		Överförd till L2014:7572.	13
128		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Svag förhöjning i åker, 160×35 m (N-S), V om höjdrygg med gravfält. Silt/lera. 35 m ö.h.		13
L2014:7413		Gravfält	Fornlämning	Gravfält, 190×100 m (NNÖ-SSV), bestående av ca 60 fornlämningar. Dessa utgörs av 9 högar, 48 runda stensättningar, 1 kvadratisk stensättning samt 3 resta stenar.		13
L2014:7473		Fornlämningsliknande lämning	Ingen antikvarisk bedömning	Stensättningsliknande lämning, uppgift om.	Borttagen/förstörd. Ej besökt 2020.	13
129		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten flack avsats, 30×15 m (N-S), i V-sluttning av höjdparti med blockig, högre mark i Ö. Blandskog. Sandig morän. 35 m ö.h.		13
130		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten avsats i V-sluttning, 65×10 m (N-S), med bergsbrant/överhäng i Ö och bergknallar i V med öppningar mot lägre mark i NV och SV. Skogsmark. Sandig morän, ställvis blockig. 40 m ö.h.		13
L2014:6860		Röse	Fornlämning	Röse, 9 m diam och 0,6 m h.	Tangerar UO:s V kant.	13

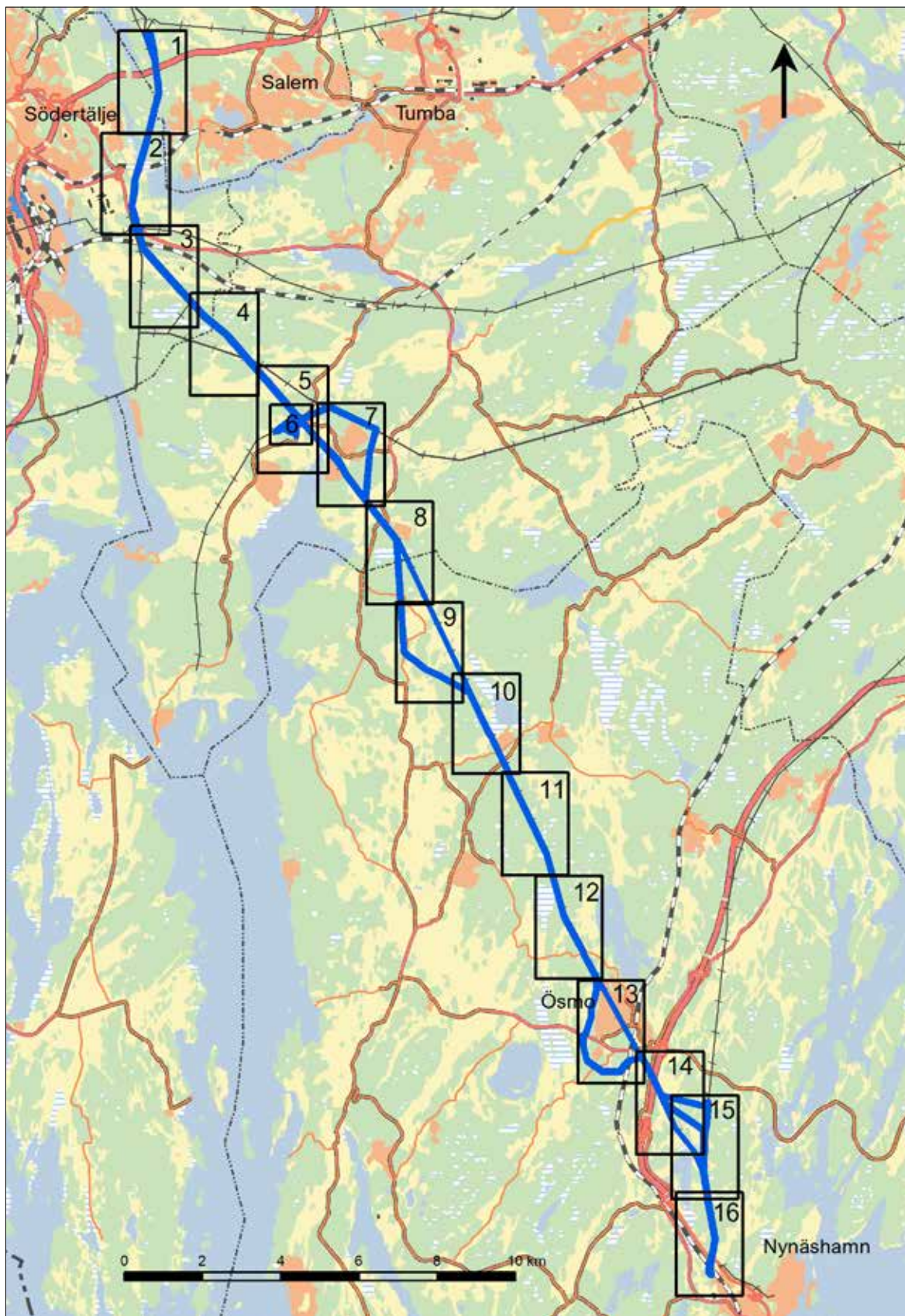
KM-nr	Lämningsnr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Kommentar	Karta
	L2014:6585	Färdväg, halv väg	Fornlämning	Hälväg, ca 50 m l (ÖNO-VSV), 1 m br och 0,1-0,2 m dj. Övergår i körväg.	Den V delen av lämningen besiktigad. Här har vägen karaktär av körväg.	13
	L2014:7179	Stensättning	Fornlämning	Stensättning, 11 m diam och 0,4 m h. Fyllning av 0,1-0,8 m st stenar.		13
	L2014:6584	Stensättning	Möjlig fornlämning	Stensättning? 1,2 m diam och 0,1 m h. Övertorvad. I mitten en 0,3 m st sten.	Osäker, mycket svårbesiktigad. Bedöms som möjlig fornlämning med utgångspunkt från tidigare beskrivning.	13
	L2014:7201	Stensättning	Fornlämning	Stensättning, 9 m diam och 0,3-0,4 m h. Fyllning av 0,1-0,7 m st stenar, delvis övermossade. Kantkedja, 0,2-0,3 m h, av 0,3-0,5 m st l stenar.	Korrigerat läge, nu inom UO.	13
131		Boplatstyp-/Gravläge	Möjlig fornlämning	Avsats, 30x25 m (NV-SÖ), på SÖ sidan av moränhöjd. Blockig morän. Kraftledningsgata med gräs, örnbräken och sly, 40 m ö.h.	Stensättningar finns i N (L2014:7201 m.fl.) och gravfält L2014:7332 och L2014:7060 i V. Möjligt läge främst för ytterligare gravar.	13
	L2014:7332	Gravfält	Fornlämning	Gravfält, 230x240 m (NÖ-SV), bestående av ett 90-tal (?) fornlämningar. Dessa utgörs av ett 70-tal runda stensättningar, 5 kvadratiska stensättningar, 1 rektangulär stensättning, 1 stenkrets, 1 domarring och 7 resta stenar.	Tangerar kanten av UO.	13
	L2014:7325	Fornlämningsliknande lämning	ÖKL	Stensättningsliknande lämning, rund, 4 m i diam, fylld 0,3 m h. Intill och V om är en grästen med slipad yta 0,40x0,40 m st med en 1 cm st svacka i mitten.	Intill finns en stenröjd (?) yta. Den slipade stenen ej återfunnen.	13
132		Boplatstyp	Möjlig fornlämning	Flackt, lågt, NV-vänt höjdsträk/sadeläge, 110x60 m (NV-SÖ), med moränhöjder i N och SV. I SV delen blockigt med en eventuellt stenröjd yta, i övrigt närmast stenfritt. Betad hagmark. 35 m ö.h.	L2014:7325, en stensättningsliknande lämning den V delen.	13
	L2014:7729	Stensättning	Fornlämning	Stensättning, 10 m diam och 0,5 m h.	Korrigerad geometri, tangerar UO:s V kant.	13
	L2014:7126	Fornlämningsliknande lämning	ÖKL	Stensättningsliknande lämning, 7 m diam och 0,1 m h.	Svårbedömd och osäker på grund vegeta-tion.	13
133		Boplatstyp	Möjlig fornlämning	Flackt höjdsträk som bildar en låg udde längs 20 meterskurvan, 105x40 m (NV-SÖ), med lägre mark i V och S och mindre åkerholme med berghäll i V. 20 m ö.h.	Skålgropsförekomst L2014:7278 på åkerholmen omedelbart V om UO.	13
134		Boplatstyp	Möjlig fornlämning	Liten SÖ-vänd avsats, 36x10 m (V-Ö), med ett tydligt hak i SÖ, berg i NV och i övrigt omgiven av blockigare mark. Sandig morän. 45 m ö.h.		13
135		Boplatstyp	Möjlig fornlämning	Ett lite udda, flackt sadelläge, 46x10 m (NÖ-SV), mellan våtmarker, där den i N är djup. Läget övergår i Ö i en liten "gryta" mellan höjder. Delvis öppen kraftledning-gata, delvis skogsmark i Ö.	Svårbedömt.	13
136		Boplatstyp	Möjlig fornlämning	En övre flack yta i V mellan hållar, nära krön, som öppnar mot lägre mark i N och som skjuts från en lägre, N-slutande yta i Ö av en låg bergrygg. Ca 55x10-25 m (Ö-V). Sandig morän, ställvis blockig. Gles skog i V, tätare i Ö. 45-50 m ö.h.		13
137		Gränsmärke	ÖKL	Gränsröse, oregelbundet, ca 1,5 m i diameter, bestående av ca 0,3-0,5 m stora stenar/block med en central placerad 0,5 m hög mittsten. Övermossat och ljungbevuxet, därför svårbedömt. Beläget N delen av flackt bergskrön. Hällmark med ljung och mossa i kraftledningsgata, ca 11 m N om stolpe i huvudledning.	Ligger nära befintlig gräns och registreras inte i KMR. Objekt 30 i tidigare utredning (Kihlstedt 2015).	13
138	L2021:55	Fyndplats	ÖKL	Fynd av ett kvartsavslag och ett grönstensavslag (ej tillvaratagna) i rotvälta i kanten av en SÖ-slånt mellan hållar. Sandig morän. Skogsmark. 35-40 m ö.h.	Ligger inom boplatstyp KM139.	13

KM-nr	Lämningsnr	Type	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Kommentar	Karta
139		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	En övre SÖ-sluttande yta i ett smalt pass mellan berghällar som övergår i en nedre Ö-vänd avsats nedanför ett brant berg i V. Ca 70x5–30 m (SÖ–NV). Fynd av ett kvartssavslag och ett grönstensavsleg i rotvälta (KM138). Sandig morän, ställvis blockig. Skog i N, kraftledningsgata med låg vegetation i S. 35–40 m ö.h. I områdets Ö kant finns en låg berghäll med en ca 7 m lång diabasgång med en ställvis uppsprucken yta och kringliggande lösa block. Möjlig en ett grönstensbrott.	Objekt 28 i tidigare utredning (Kihlstedt 2015).	13
	L2014:6907	Fornlämningsliknande bildning	Ej kulturhistorisk lämning	Fornlämningsliknande bildning (skålgroppsliknande). Berggrunden består av kalksten, bildningen består sannolikt av urlakningar.	Naturbildning.	14
	L2014:6908	Fornlämningsliknande bildning	Ej kulturhistorisk lämning	Fornlämningsliknande bildning (skålgroppsliknande). Berggrunden består av kalksten, bildningen består sannolikt av urlakningar.	Naturbildning, troligen feilinprickad.	14
	L2014:6605	Hällristning	Fornlämning	Skålgroppsforekomst, inom ett område av 1,8x1,2 m (Ö–V), bestående av 14 skålgropar.	Delvis övermossade och svåra att rätt identifiera. Troligen delvis feilinprickade och flera av ytorna kan ligga utanför UO	14
	L2014:6909	Hällristning	Fornlämning	Skålgroppsforekomst, inom ett område av 0,9x0,7 m (ÖNÖ–VSV), bestående av 8 skålgropar.	men har inte korrigerats. Ytterligare skålgroppsforekomster kan dock förekomma på hållarna även inom UO. Berg av kalksten med en del naturliga fördjupningar.	14
	L2014:7688	Hällristning	Fornlämning	Skålgroppsforekomst, inom ett område av 0,6x0,2 m (NNV–SSÖ), bestående av 3 skålgropar.		14
	L2014:7086	Hällristning	Fornlämning	Skålgroppsforekomst, inom ett område av 22x7 m (N–S), bestående av 168 skålgropar.		14
	L2014:7659	Stensättning	Fornlämning	Stensättning, 8 m diam och 0,3 m h. Fyllning av 0,2–0,8 m st stenar.		14
142		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	N-sluttande ytor, 110x25–40 m (N–S), mellan höjder. Åkermark i N, betad hagmark längst i Ö och öppen gräsbeväxten mark (tidigare odlad) i kraftledningsgata i S. Delas av väg. Siltigt. 25–30 m ö.h.	En stensättning (L2014:7659) och skålgropar (L2014:7086 m.fl) på berget i V och gravfält och skålgropar även på höjden längre åt Ö, utanför UO.	14, 15
143		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Fleck yta och N-vänd sluttning, 85x40 m (N–S), mellan bergspartier. Åkermark. 25 m ö.h.		14
144		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten avsats, 25x10 m (N–S), med berg i N och Ö och en mindre bergklack även i SV. Slänter ner mot lägre mark i NV och i S. Sandig morän. 40 m ö.h.	Skiljs från nästföljande objekt av smalt hållparti.	14, 15
145		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Övre yta med berg i ryggen i N och NV och SV som öppnar mot en nedre sluttande avsats i SÖ, 45x10–25 m (Ö–V). Sandig morän. Gles skog. 40 m ö.h.		14, 15
146		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Närmast plan yta/sadelläge nära krön med högre bergspartier N och SV. Smalnar av till en liten slänt ner mot lägre mark i SÖ. Övergår i NV-sluttande yta i V delen. Totalt 75x10–15 m (NV–SÖ). Sandig morän, ställvis stenig/blockig. Öppet med låg vegetation i kraftledningsgata. 40–45 m ö.h.		15
147		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Fleck, svagt V-sluttande gräsbeväxten åkermark på bred avsats, 110x70 m (NV–SÖ). Berg i Ö och lägre åkermark i V. Åkerholmar med senitida röjningssten. I S inkluderar en NV-sluttning i granskog. Siltigt. 20–30 m ö.h.		14, 15
148		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Sadelläge, 60x10 m (N–S). Mellan berg med en mindre sluttande yta mot lägre mark i N och en större sluttande avsats i SV. Grusig/sandig morän. Öppen mark i hygge med gräs, sly och mindre granplantor. 40 m ö.h.	Fortsätter utanför UO i S.	14, 15
149		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten närmast plan yta, 25x10 m (N–S). Mellan berg, nära krön, med slänt mot lite lägre mark i NNV. Sandig morän. Gles blandskog. 40 m ö.h.		14, 15

KM-nr	Lämningsnr	Typ	Antikvarisk bedömning	Beskrivning	Kommentar	Karta
150		Röjningssten, sentida	ÖKL	Område med upplagd röjningssten, 30x15 m (SÖ-NV), bestående av flera rösen och vallar. Troligen röjt från intilliggande åker, nu granplantering.	Registreras inte i KMR.	14, 15
151		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Liten S-sluttande avsats, 30x15 m (Ö-V), i brant sluttning strax nedanför bergskrön. Avgränsad av hållar/berg i V och Ö. Sandig/siltig morän. Gräs- och slybevuxen mark i kraftledningsgata. 25 m ö.h.		14, 15
152		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flack, svagt S-sluttande yta, 75-170x100 m (N-S), nedanför högt berg i N. Åker med ett par små impediment i form av små hållar/block. 15 m ö.h.		15
153		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flack yta, 45x40 m (NV-SÖ), med berg i S och N och så småningom sluttande mark ner mot Älvikssjön i V. Troligen silt. Gräsbevuxen hagmark.		14, 15
154		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flack yta, i N svagt S-sluttande, 85x40 m (N-S), med berg i N och åkerholme i S. Silt/lera. Åkermark. 15-20 m ö.h.	Gravfält L2014:7515 och L2014:6890 på ömse sidor.	15
	L2014:6898	Gravfält	Fornlämning	Gravfält, ca 60x50 m (NNÖ-SSV), bestående av ca 10 fornlämningar. Dessa utgörs av 1 hög samt ca 9 runda stensättningar.		15
155		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	:	Gravfält L2014:6898 i N.	15
156		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Små ytor inom ett 45x15 m stort område (NV-SÖ) mellan ett större bergsparti i N och ett lägre i S. Sluttar ner mot lägre mark i SÖ och NV. Längre åt S finns en större våtmark. Sandig/siltig morän. Kraftledningsgata med gräs, örnbräken, sly och en del enar. 30 m ö.h.		15
157		Gränsmärke?	ÖKL	En rest sten, 0,8 m h, med 0,2 m stora stenar intill och flera flisiga stenar ca 1 m åt NÖ. På bergskrön, nära brant i S. Ö om kraftledningsgata. Hällmark.	Ligger inte i aktiv gräns men är osäkert och registreras därför inte i KMR.	15
158		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Ö-vänd avsats/udde, 40x10-30 m (N-S), på Ö kanten av höjdparti. Siltig morän. Kraftledningsgata med rikligt med tät, låg vegetation och sly. 25 m ö.h.	Svårbedömt pga vegetationen.	15
159		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Flackt S-sluttande yta, 100x30-90 m (N-S), med berg i NÖ och SV. Utgörs av åkermark i S del och slyig gräsbevuxen mark i kraftledningsgata i N. Ett fragment slagg noterades i åkerkanten. 15-20 m ö.h.	Intill fosfatkoncentration (L2016:4484).	16
	L2016:4484	Övrigt	ÖKL	Fosfatkoncentration.	Inga lämningar eller lämpliga lägen för boplatser inom UO.	16
	L2016:3879	Gravfält	Fornlämning	Gravfält, ca 100x80 (VNV-ÖSÖ) bestående av ca 55 fornlämningar. Dessa utgörs av 15 högar och 40 runda stensättningar.		16
160		Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Mjukt, flackt höjdsträk i åkermark, 100x100 m (N-S), på ömse sidor om mindre väg, med höjdparter i V och NÖ. 15 m ö.h.	Gravfält på intilliggande höjder. L2016:3879 i V och L2016:4625 utanför UO (korrigerat läge) i NÖ.	16
	L2016:3452	Stensättning	Fornlämning	Stensättning, 6 m diam och 0,2 m h.	5 m N om L2016:3545.	16
	L2016:3545	Stensättning	Fornlämning	Stensättning, rund, möjligen ursprungligen kvadratisk, ca 9 m diam och 0,3 m h.		16

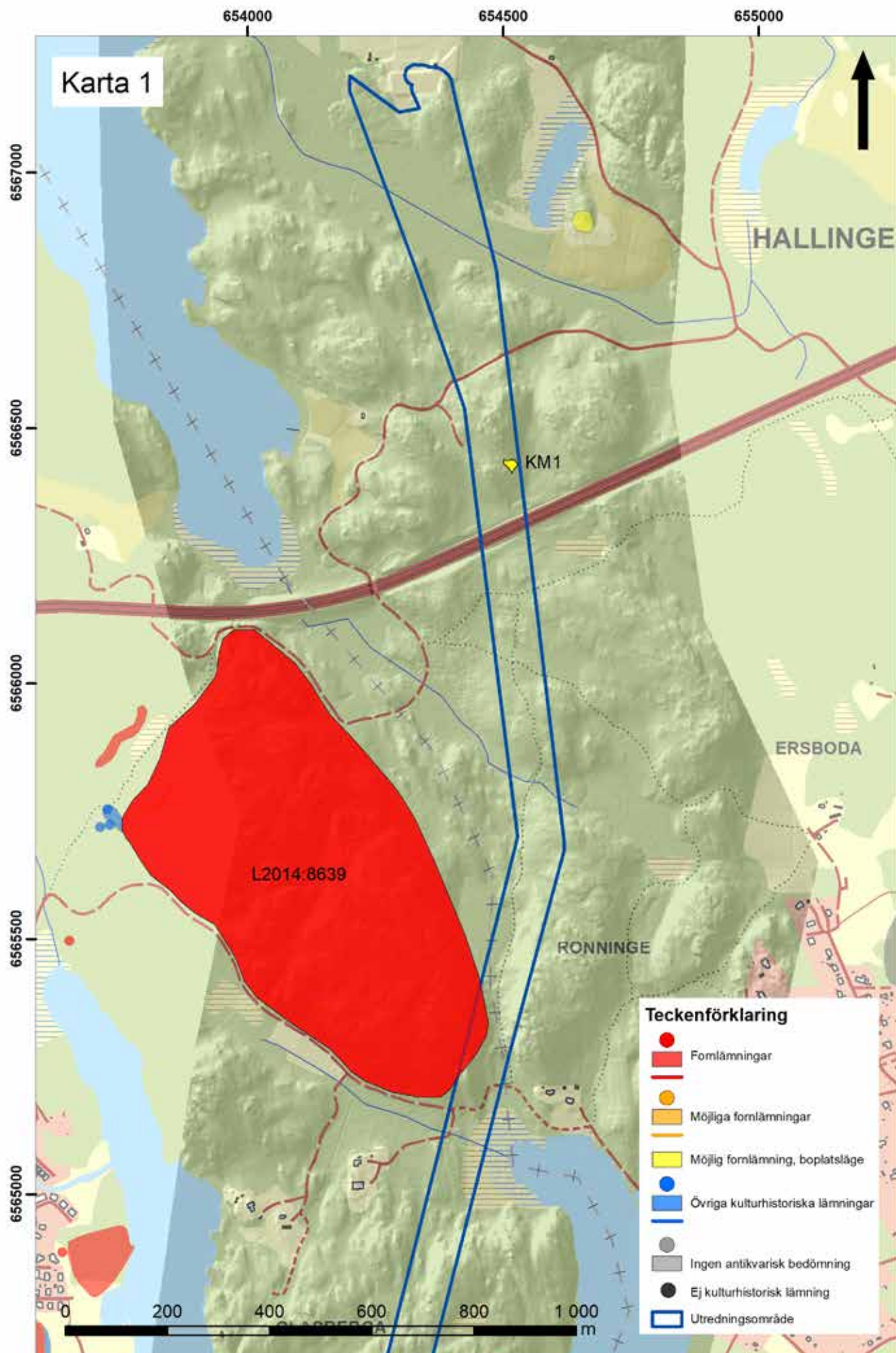

Bilaga 2. Kartor

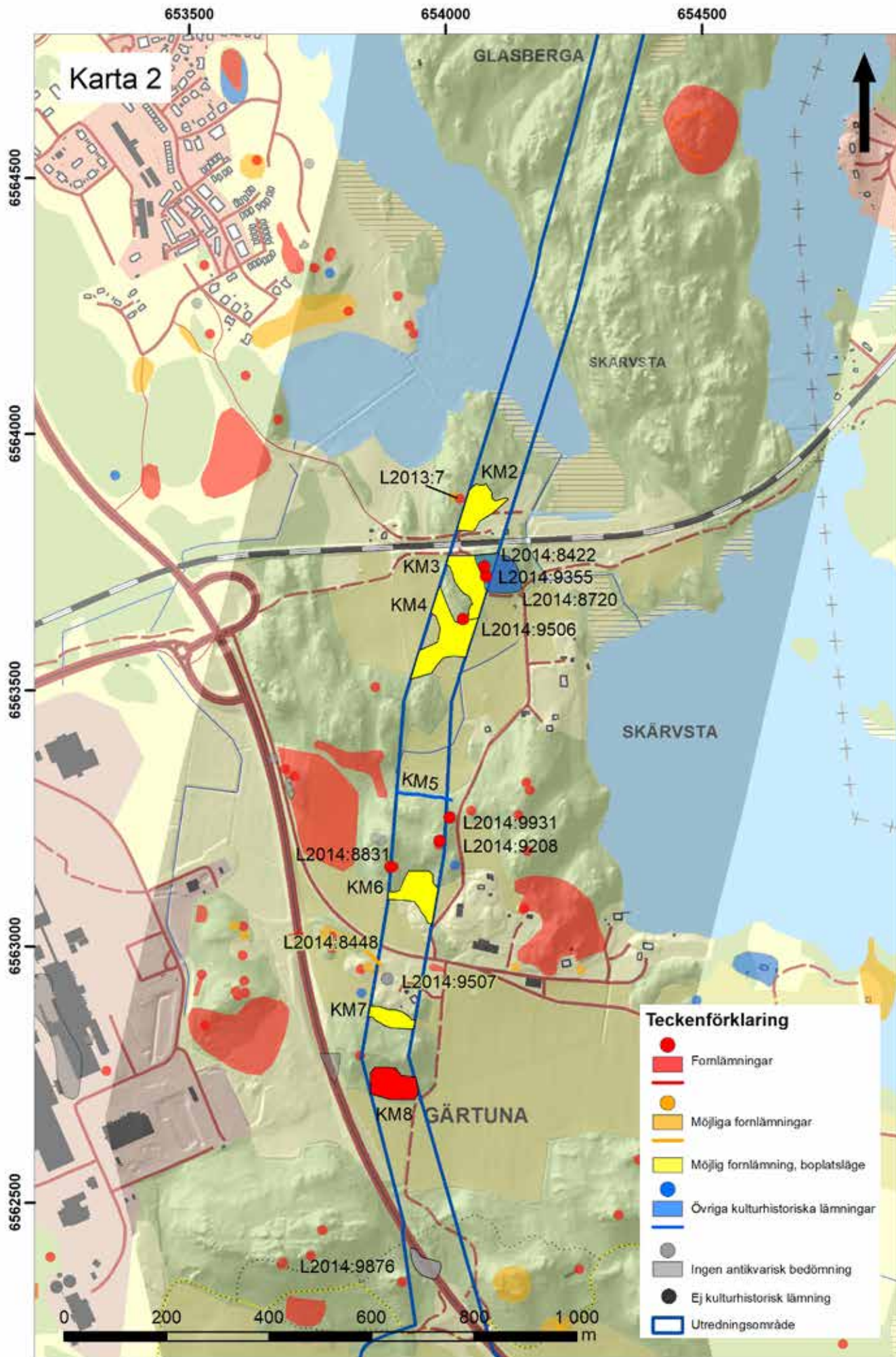
Bländindelning för redovisningen av objekt på de följande kartorna (karta 1–16). Underlaget för dessa utgörs av Fastighetskartan lagd över terrängskuggningskarta. Utdrag ovan ur Vägkartan. Skala 1:150 000.

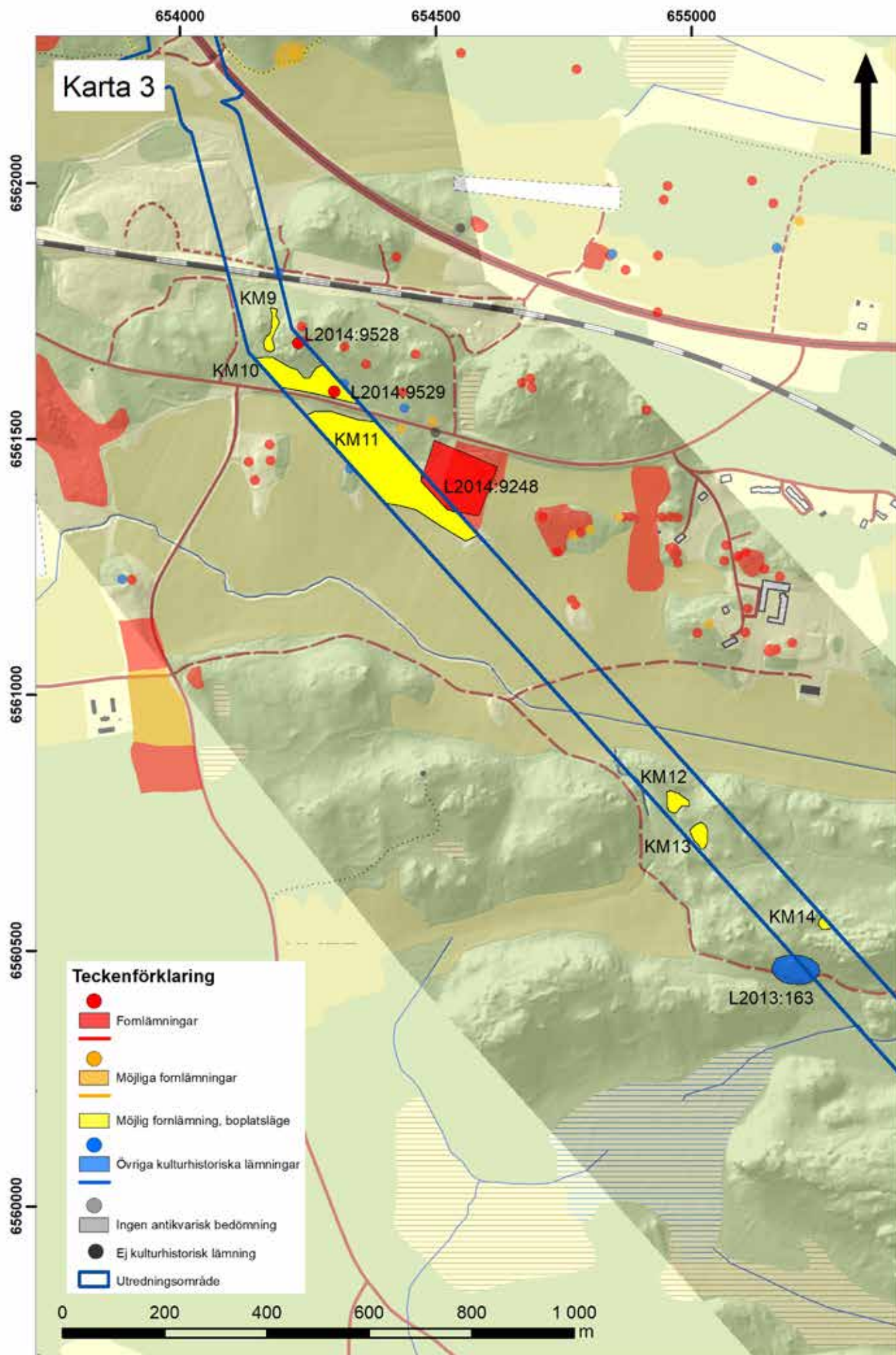
Karta 1. Skala 1:10 000.

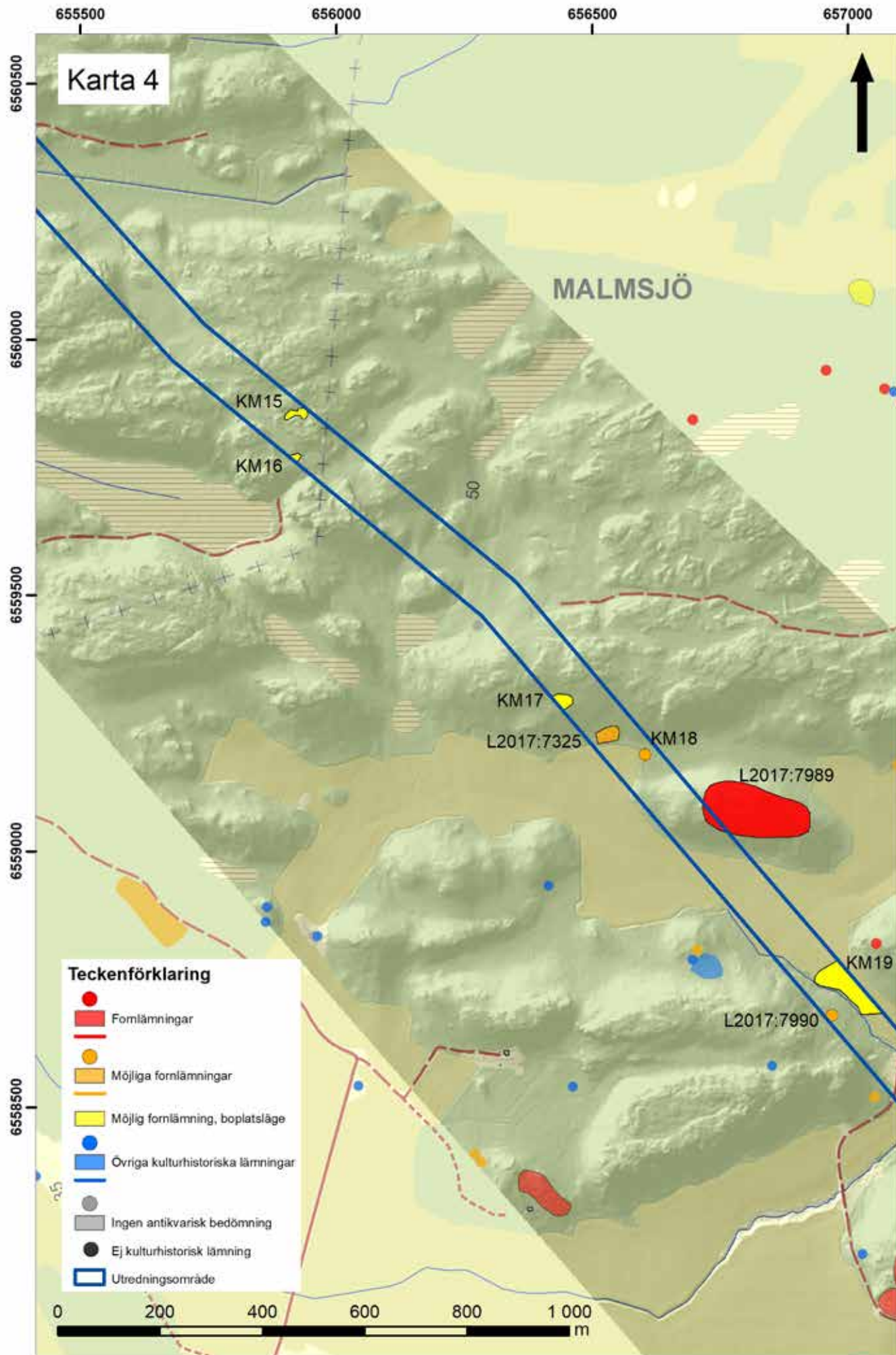
Karta 2. Skala 1:10 000.

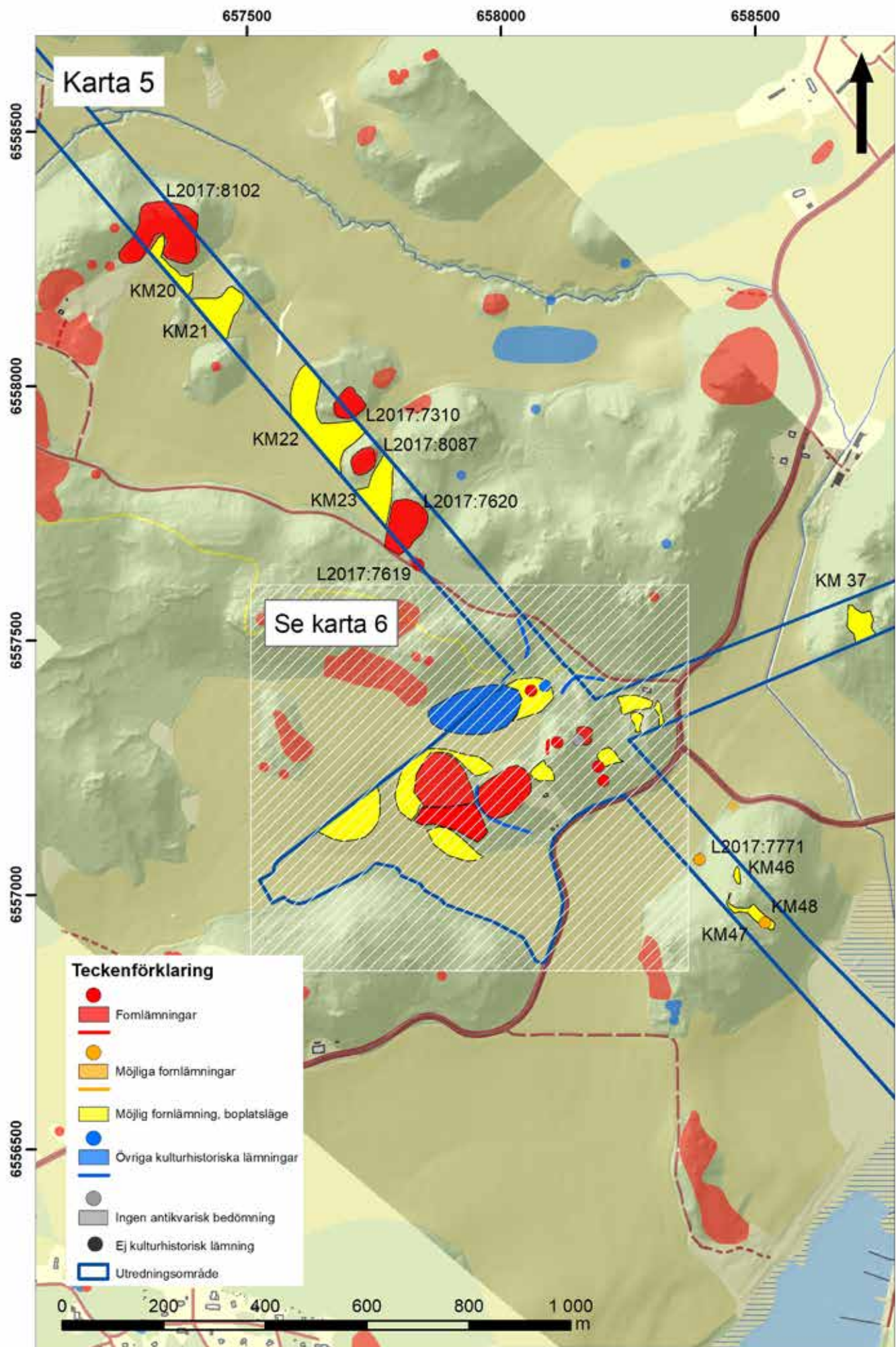

Karta 3. Skala 1:10 000.

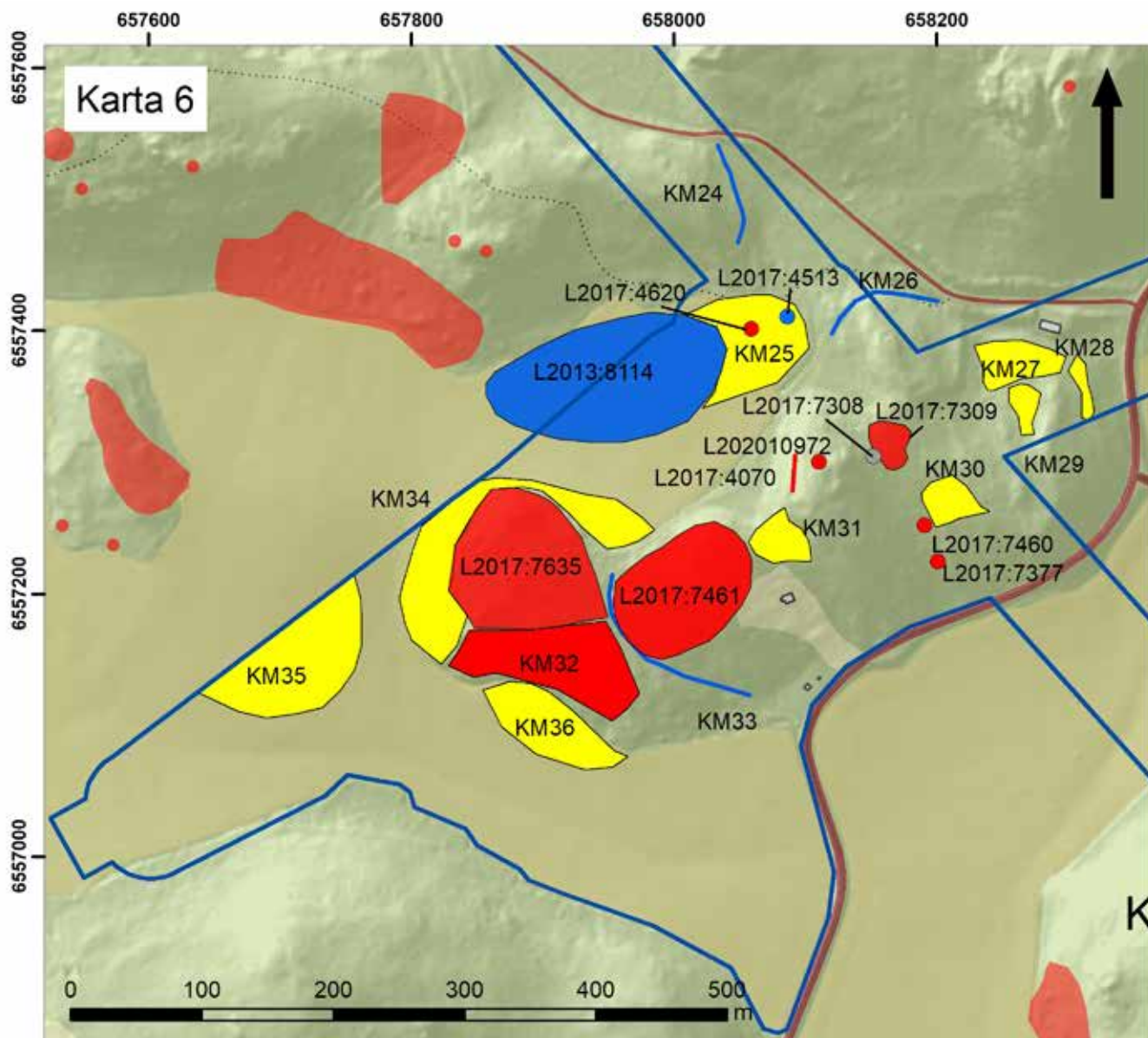

Karta 4. Skala 1:10 000.

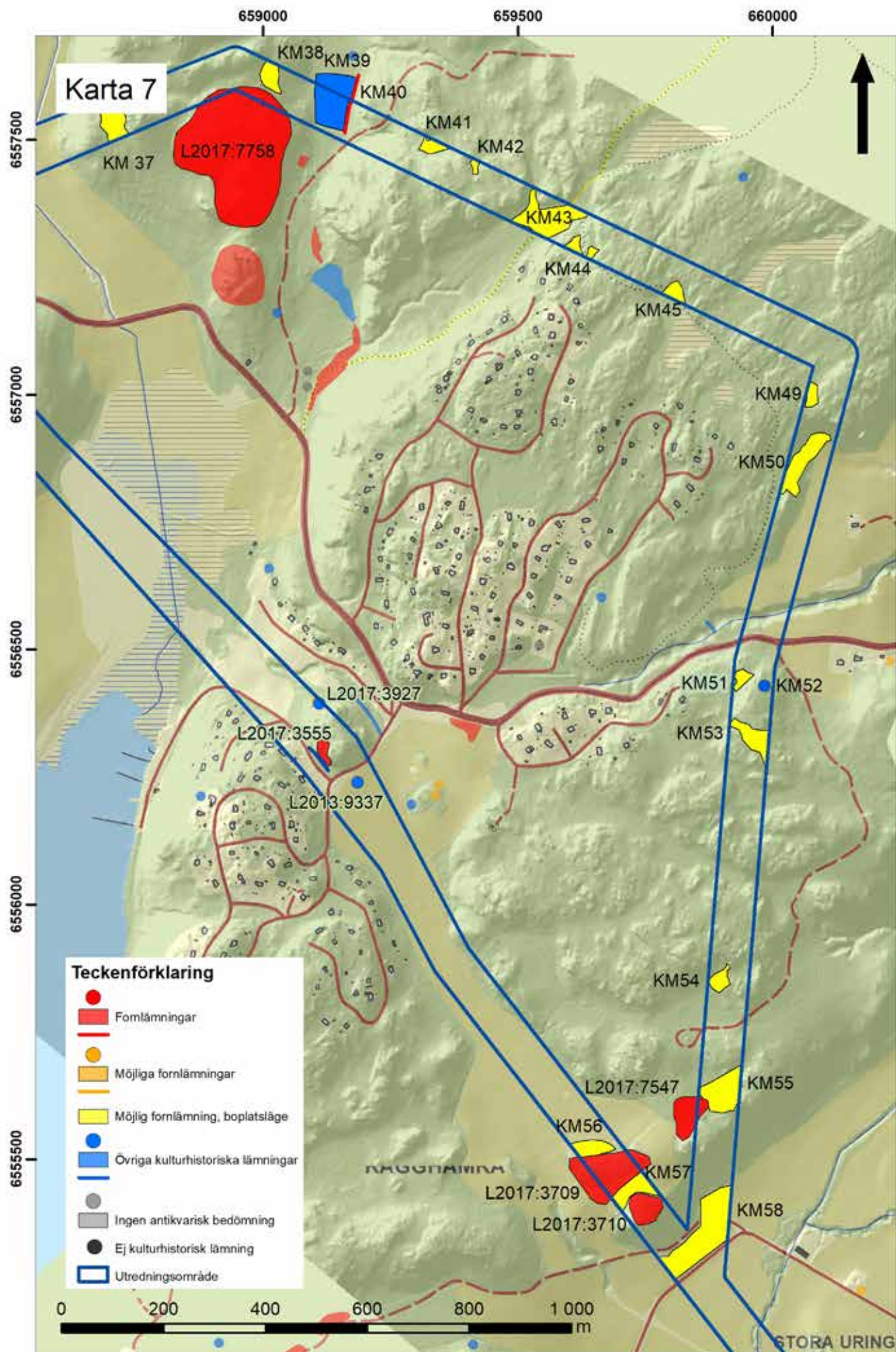
Karta 5. Skala 1:10 000.

Karta 6. Skala 1:5 000.

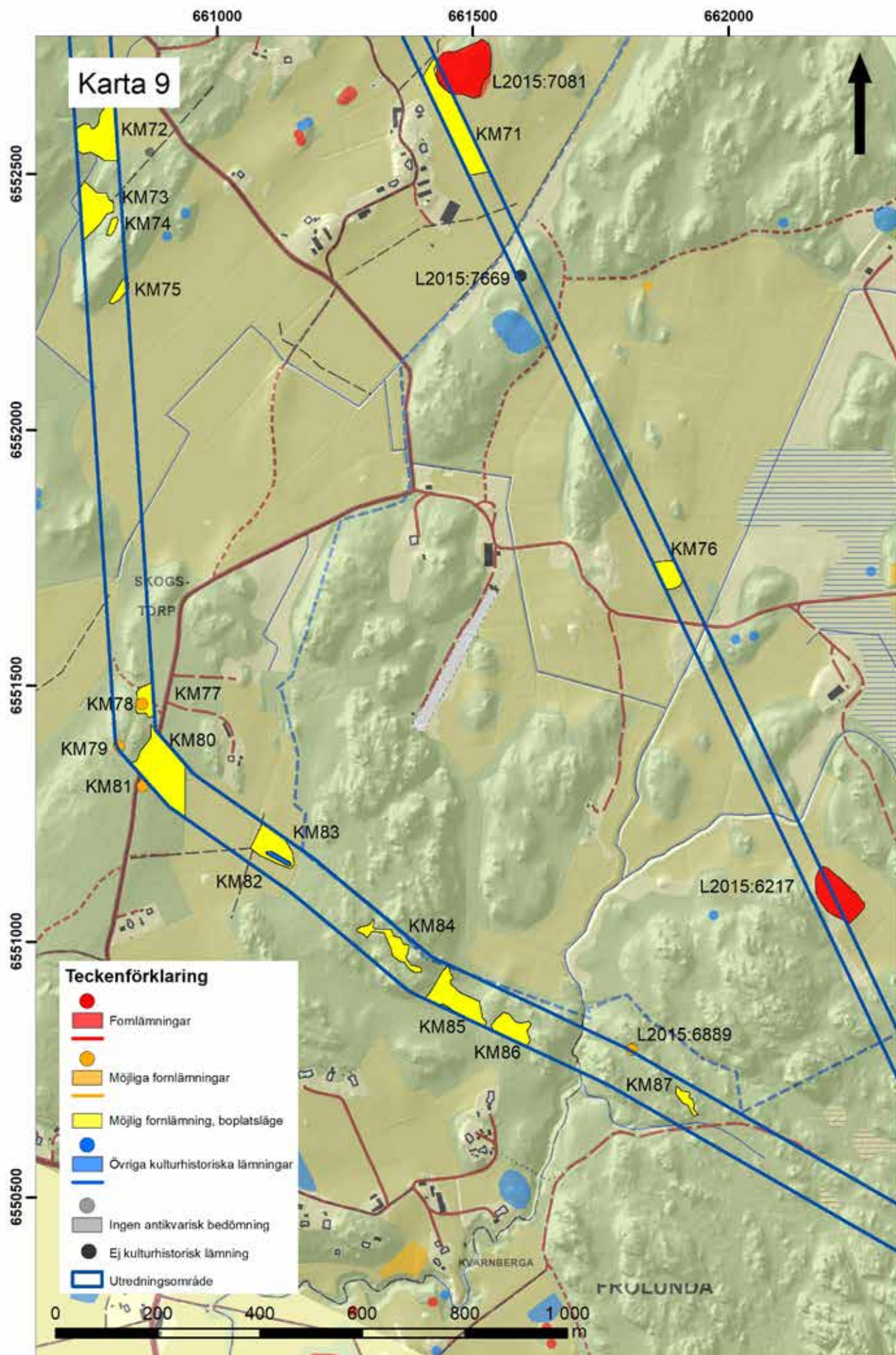

Karta 7. Skala 1:10 000.

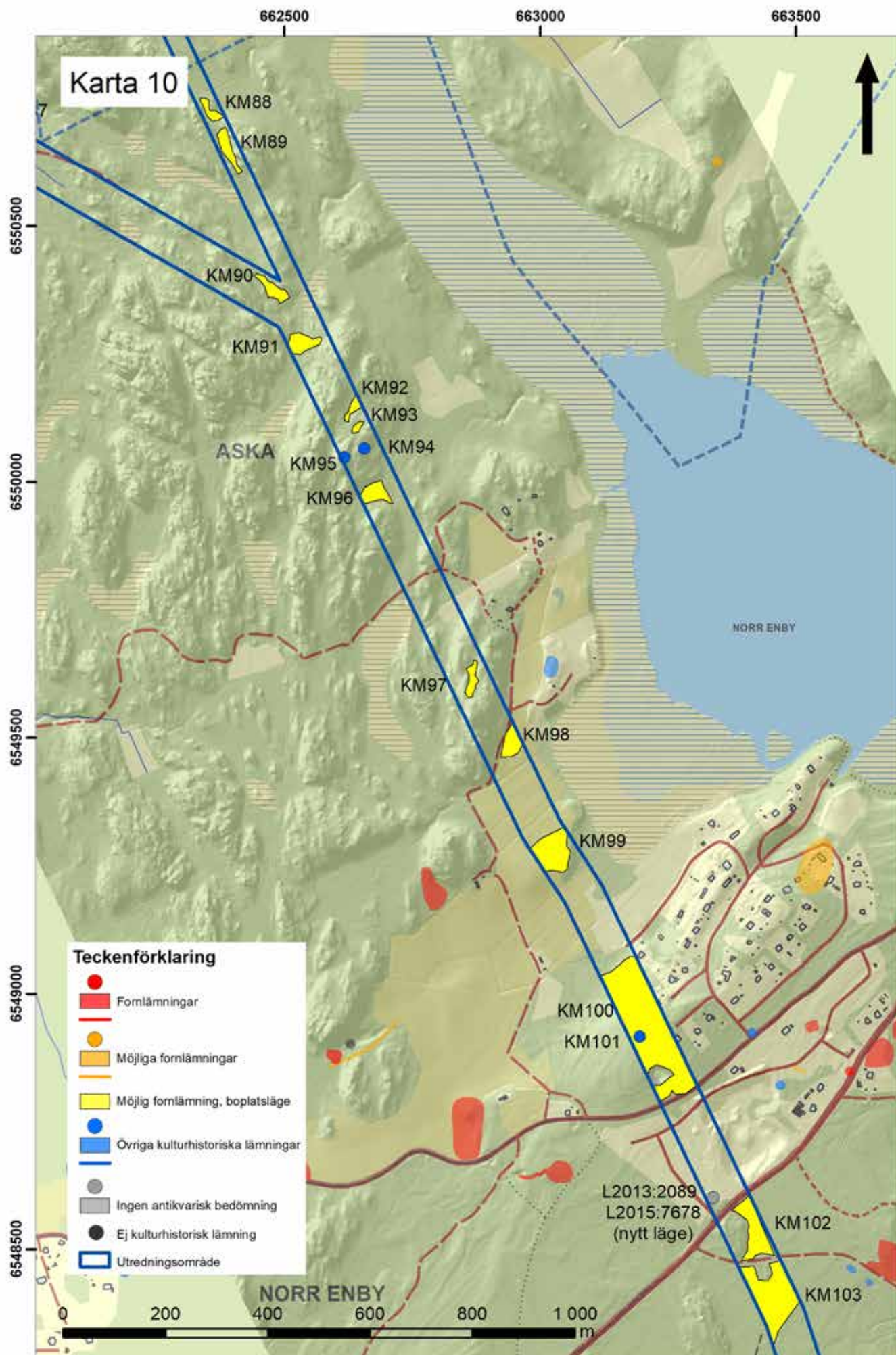

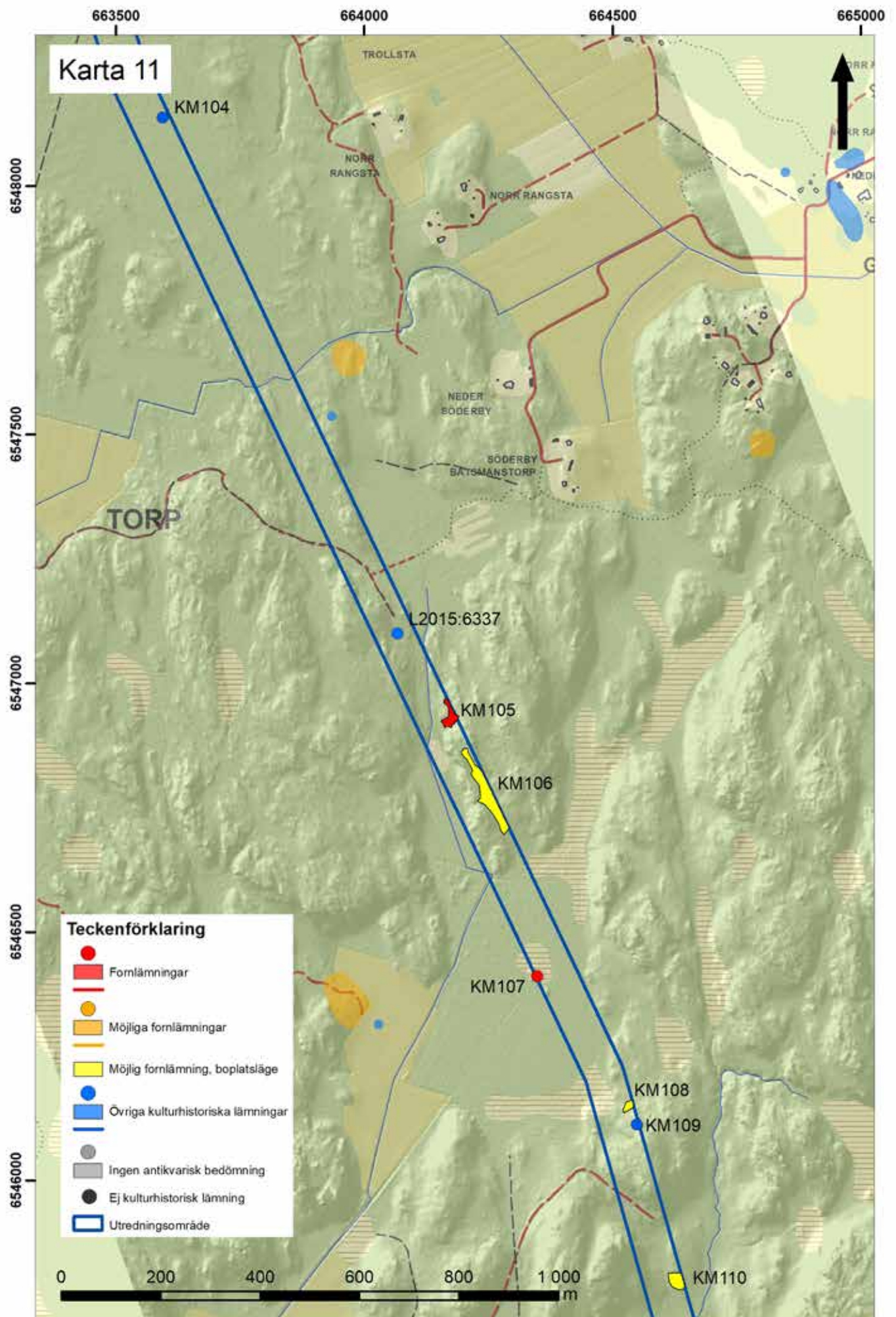
Karta 9. Skala 1:10 000.

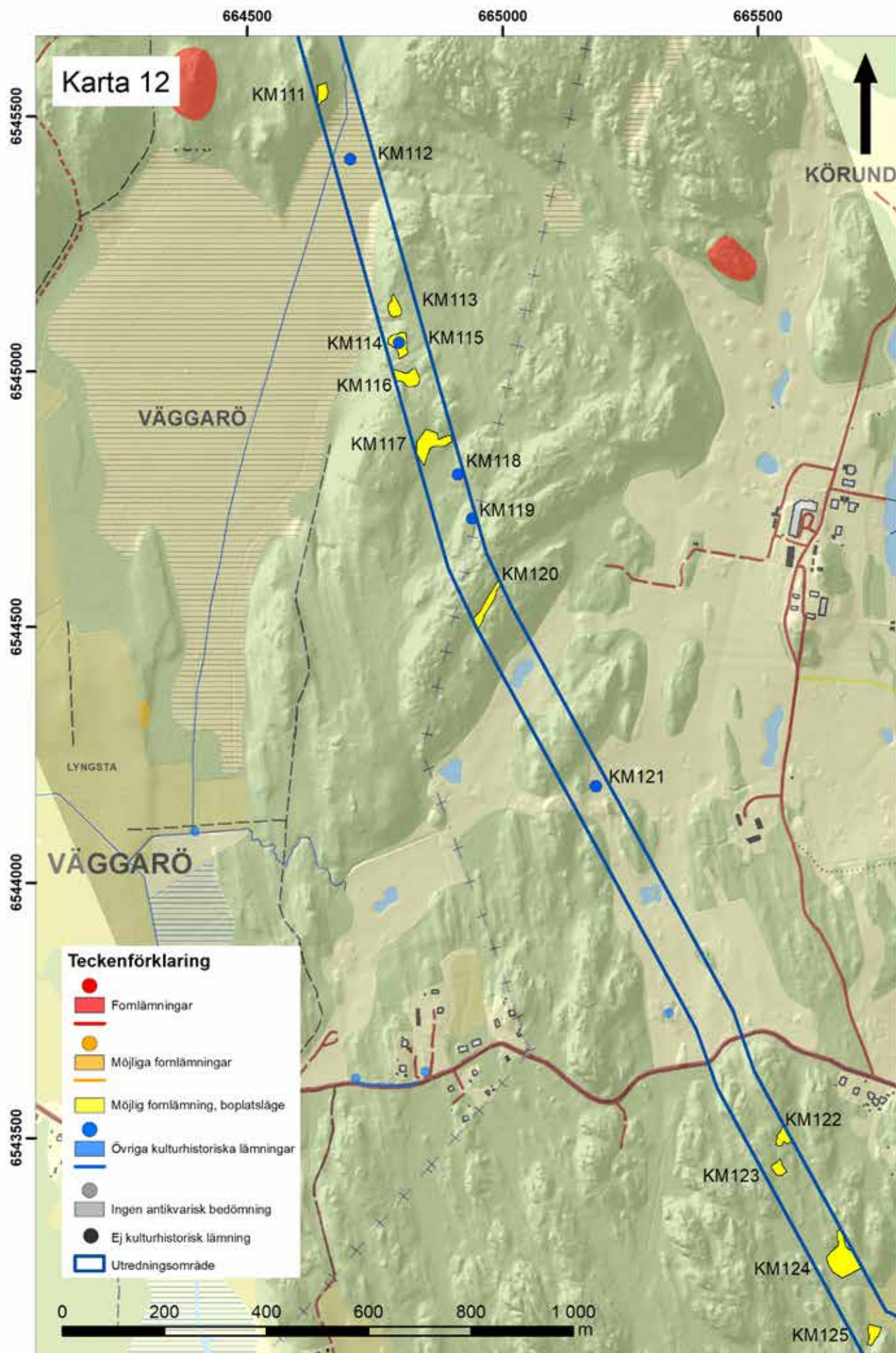
Karta 10. Skala 1:10 000.

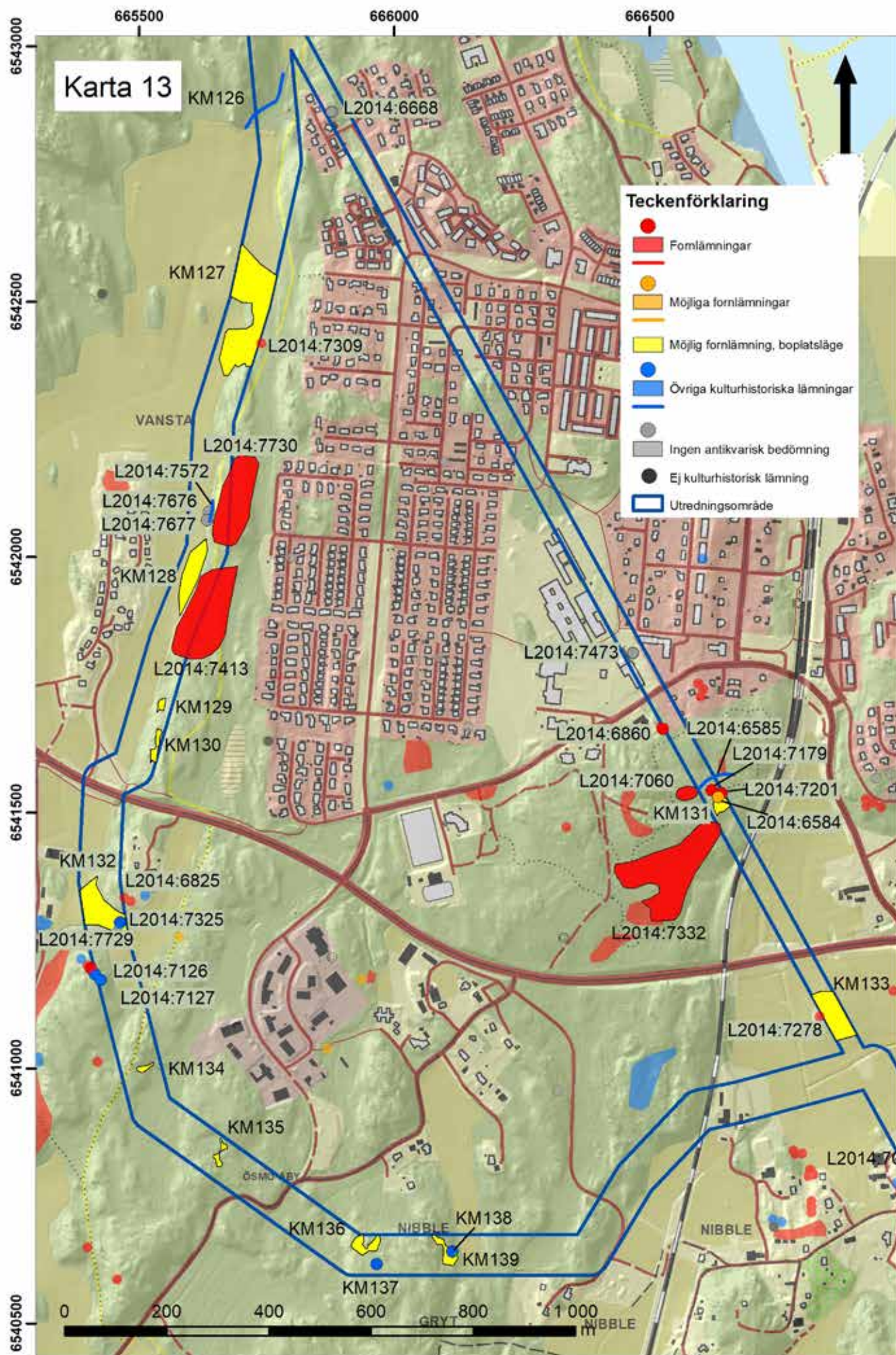
Karta 11. Skala 1:10 000.

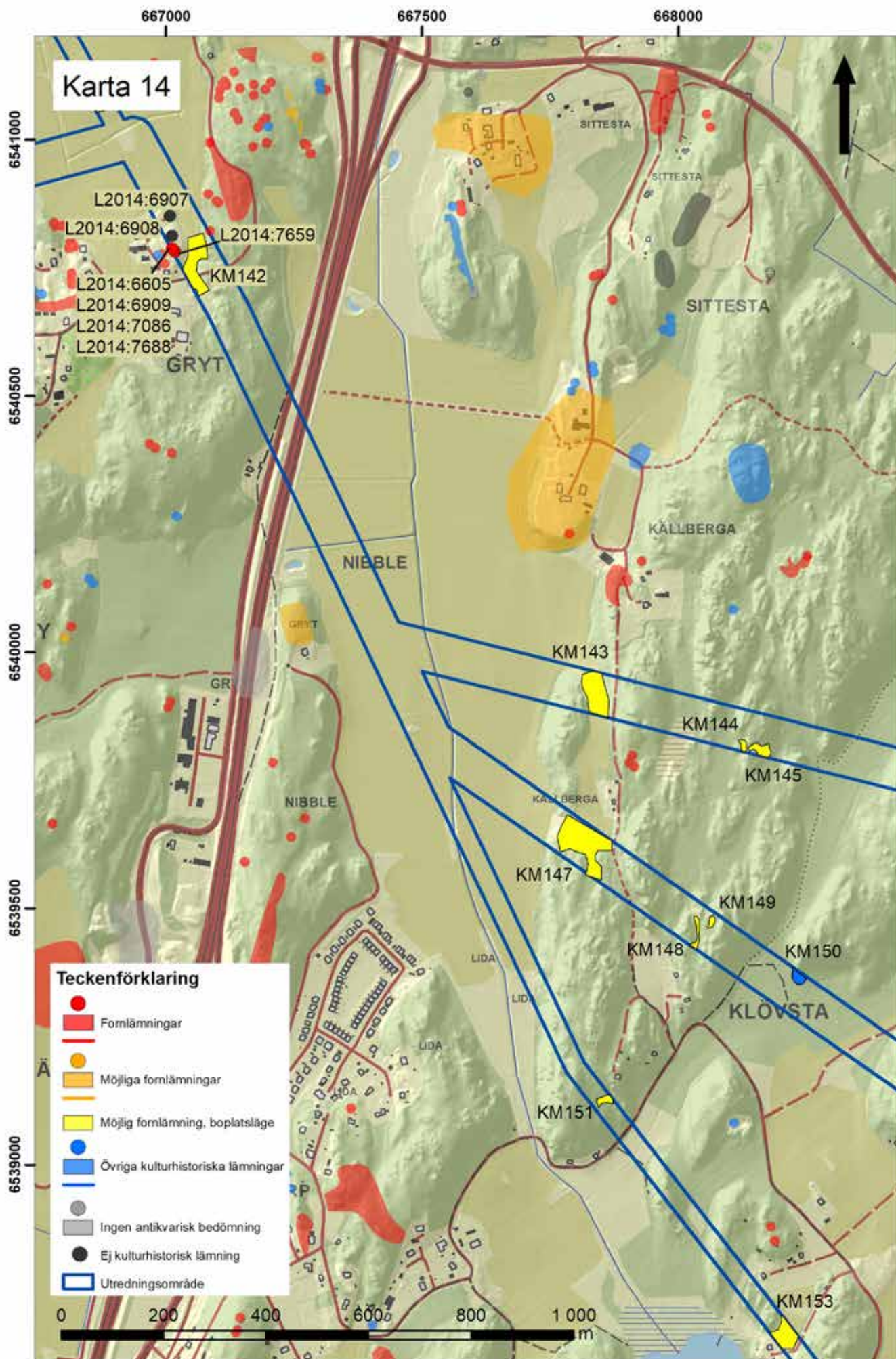
Karta 12. Skala 1:10 000.

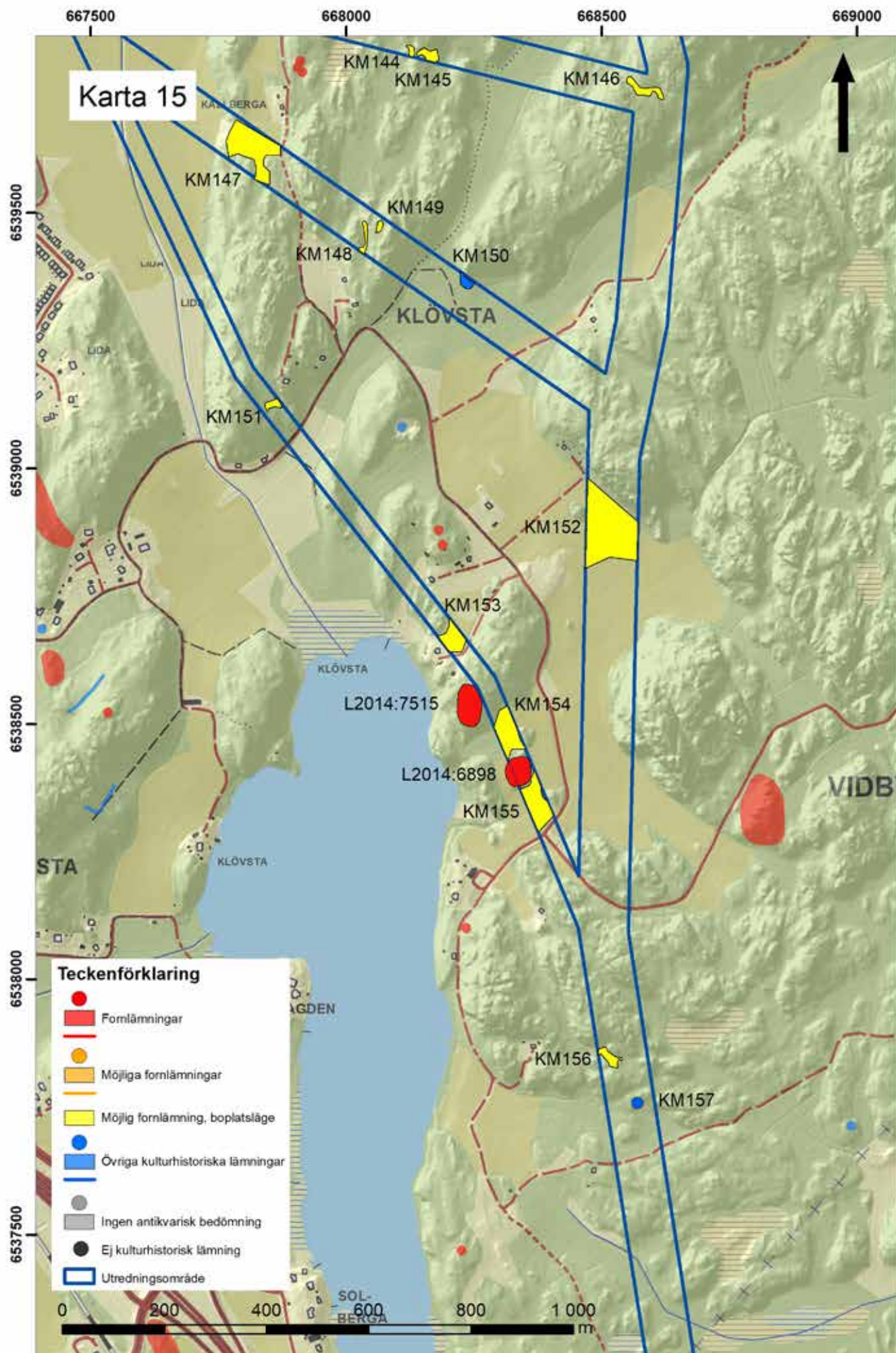
Karta 13. Skala 1:10 000.

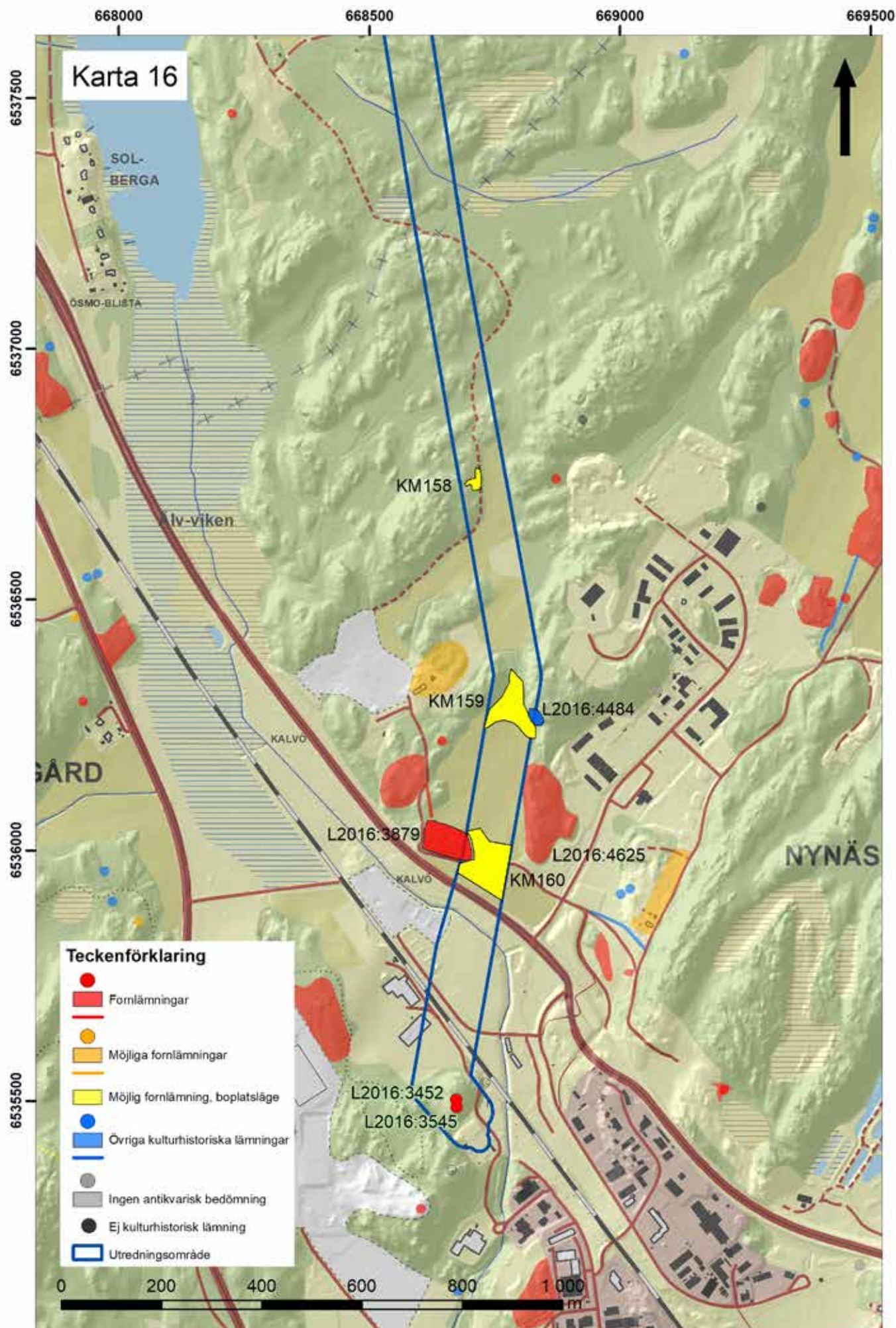
Karta 14. Skala 1:10 000.

Karta 15. Skala 1:10 000.

Karta 16. Skala 1:10 000.

Bilaga 3. Fyndtabell

Objekt	Lämningsnr	Fyndnr	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Anmärkning
KM105	L2021:225	1	Kvarts	Kärnfragment	1	6	
		2	Kvarts	Avslagsfragment	3	7	
		3	Kvarts	Splitter	2	1	
		4	Grönsten	Slaget	1	–	Ej tillvarataget.
KM114	L2020:11519	5	Kvarts	Kärnfragment	1	32	
		6	Kvarts	Avslag	1	26	
KM138	L2021:55	7	Kvarts	Kärnfragment	1	28	
		8	Kvarts	Avslag	1	10	
KM82	L2021:54	9	Grönsten	Kärna/Ämne	1	–	Ej tillvarataget.
		10	Grönsten	Avslag	1	–	Ej tillvarataget.
		11	Grönsten	Slaget	1	–	Ej tillvarataget.